

RAPOR

MAKEDONYA SİYASETİNİ ANLAMA KILAVUZU

NEDİM EMİN

MAKEDONYA SIYASETİNİ ANLAMA KILAVUZU

COPYRIGHT © 2014

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımını yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

SETA Yayınları 43
I. Baskı: 2014
ISBN: 978-605-4023-48-6

Tasarım: M. Fuat Er
Uygulama: Ümare Yazar
Kapak Fotoğrafı: 123rf.com
Baskı: Turkuvaz Matbaacılık Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Caddesi No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE
Tel:+90 312.551 21 00 | Faks :+90 312.551 21 90
www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43
Eyüp İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C. Office

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 1106
Washington, D.C., 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099
www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Kahire

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen Flat No 19 Cairo MISIR
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985 | @setakahire

MAKEDONYA SİYASETİNİ ANLAMA KILAVUZU

Nedim Emin

SETA

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

ÖNSÖZ	9
BİRİNCİ BÖLÜM GENEL GÖRÜNÜM	13
İKİNCİ BÖLÜM SİYASİ YAPI VE KURUMLAR	19
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM GÜNCEL SİYASETİ BELİRLEYEN ÖNEMLİ MESELELER	25
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM SİYASİ PARTİLER	37
BEŞİNCİ BÖLÜM SİYASİ AKTÖRLER	57
ALTINCI BÖLÜM DİNİ YAPI VE KURUMLAR	87
YEDİNCİ BÖLÜM MEDYA	97
SEKİZİNCİ BÖLÜM ÖNEMLİ AYDIN VE YAZARLAR	103
DOKUZUNCU BÖLÜM ÖNEMLİ İŞADAMLARI	109

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ | 9

GENEL GÖRÜNÜM | 13

Tarihçe | 15

SİYASİ YAPI VE KURUMLAR | 19

Siyasi Yapı ve Kurumlar | 19

Yürütme Organları | 20

Yargı | 20

Ulusal Güvenlik Kurumları | 21

Yerel Yönetimler | 23

GÜNCEL SİYASETİ BELİRLEYEN ÖNEMLİ MESELELER | 25

Siyasette Bölünmüşlük | 25

Makedon Milliyetçiliği | 27

Arnavutların Durumu ve Talepleri | 29

Türkler ve Diğer Etnik Unsurlar | 32

Ohri Çerçeve Antlaşması | 34

İsim Meselesi ve Komşularla Yaşanan Sorunlar | 35

SİYASİ PARTİLER | 37

VMRO DPMNE (*Vnatrešna Makedonska Revolucionerna Organizacija – Demokratska Partija za Makedonsko Nacionalno Edinstvo, İç Makedon Devrimci Örgütü-Makedon Milli Birliği Demokratik Partisi*) | 37

SDSM (*Socijaldemokratski Sojuz na Makedonija, Makedonya Sosyal Demokrat Birliği*) | 41

LDP (*Liberalno-demokratska Partija, Liberal-Demokrat Parti*) | 45

GROM (*Graganska Opcija za Makedonija, Makedonya İçin Sivil Opsiyon*) | 46

BDI (*Bashkimi Demokratik Për Integrim, Demokratik Entegrasyon Birliği*) | 47
PDSH (*Partia Demokratike Shqiptare, Arnavut Demokratik Parti*) | 50
Türk Partileri | 52

ÖNEMLİ SİYASİ ŞAHSİYETLER | 57

George Ivanov | 57
Nikola Gruevski | 60
Zoran Zaev | 62
Ali Ahmeti | 63
Menduh Thaçi | 65
Gordana Yankulovska | 66
Nikola Popovski | 68
Zoran Stavrevski | 69
Teuta Arifi-Devaja | 70
Musa Xhaferi | 71
Kenan Hasip | 73
Furkan Çako | 74
Branko Crvenkovski | 75
Sašo Miyalkov | 77
Johan Tarçulovski | 78
Stevo Pendarovski | 80
Radmila Şekerinska | 82
Rufi Osmani | 83
Antonio Miloşovski | 84
İzet Mexhiti | 85

DİNİ YAPI VE KURUMLAR | 87

Ortodoks Hıristiyanlar | 87
Müslümanlar ve Makedonya İslam Birliği (MİB) | 90

MEDYA | 97

Yazılı Basın | 97
Görsel Basın | 99
İnternet Medyası | 101

ÖNEMLİ AYDIN VE YAZARLAR | 103

Güner İsmail | 103
Kim Mehmeti | 104
Ljubomir Frckovski | 105

ÖNEMLİ İŞADAMLARI | 109

Minço Jordanov | 109
Svetozar Janevski | 110
Aydoğan Ademovski | 111

ÖNSÖZ

Balkanlar, birçok jeostratejik, ekonomik, sosyal ve kültürel sebepten dolayı Türkiye'nin en yakından ilgilendiği bölgelerden biri olmuştur. Türkiye'nin son yıllarda gelişen ekonomik ve sosyal dinamikleri ve aktif dış politikası, resmi kurumların, iş çevrelerinin ve sivil toplumun Balkanlara yaklaşımına olumlu yansımış, bölge ülke ve toplumlarının da birçok alanda Türkiye'yle işbirliğine sıcak bakması sayesinde karşılıklı ilişkilerde kayda değer ilerlemeler meydana gelmiştir.

Öte yandan, Türkiye'de son yıllarda Balkanlar siyasetinin yeterince yakından takip edilmediği de bir gerçektir. Balkanların 1990'ların sonlarından itibaren yakalamış olduğu istikrar ortamı her ne kadar Türkiye'nin bölgeyle olan siyasi, ekonomik ve sosyal bağlarını güçlendirmek için bir fırsat sunsa da stratejik ve akademik araştırma çevrelerinde Balkanlara yönelik ilgiyi azaltmış, araştırmacılar Ortadoğu gibi gündemi daha hareketli ve tartışmalı olan bölgelere yönelmişlerdir. Böylelikle Balkanlardaki güncel siyasi konular üzerine yazılan kitaplar ve medyanın bu konulara ayırdığı yer oldukça sınırlı kalmıştır. Türkiye'de Balkanlarla ilgili yapılan araştırma ve yayınlar daha çok tarihsel konulara ve bölgesel politikalara ilişkin veya tematik içerikli olduğundan, Balkan ülkelerinin güncel iç siyasetlerine dair bir kaynak eksikliği söz konusudur.

Halbuki, Türkiye ile Balkan ülkeleri arasında gerek hükümetler, gerekse toplumlar arası ilişkilerin derinleştiği günümüzde başta siyasi karar alıcılar, diplomatlar, işadamları ve STK'lar olmak üzere Türkiye'de Balkanlara bir sebeple ilgi duyan herkesin bölge ülkelerindeki siyasi yapı ve aktörleri iyi tanımalarına ihtiyaç

bulunmaktadır. Zira -Yunanistan hariç- çok partili hayata 1990'lı yılların başında geçen ve demokratikleşme, liberalleşme ve Avrupalılaşma süreçleri halen devam etmekte olan bu ülkelerde siyasi yapı ve aktörlerin etki ve nüfuzu yalnızca siyaset dairesiyle sınırlı kalmamakta, ekonomik ve sosyal hayatın hemen hemen her alanına yansımaktadır. Bu bakımdan, Balkanlar ile ilgili herhangi bir alanda bir proje veya çalışmaya girişmeden evvel bu konularda en azından temel bilgilere sahip olmak esastır. Keza, ülkelerdeki siyasi gelişmeleri yorumlayabilmek ve geleceğe dair isabetli öngörülerde bulunabilmek için siyasi aktörlerin pozisyonları ile aralarındaki fikir ve çıkar çatışmalarının iyi anlaşılması gerekir.

SETA olarak bu eksikliği bir ölçüde giderebilmek adına, daha önce başka ülkeler için hazırlamış olduğumuz siyaseti anlama kılavuzlarından Balkanlar için de hazırlamaya karar verdik. İlk etapta hazırladığımız bu çalışma, isimleri literatürde topluca “Batı Balkanlar” olarak geçen ve Avrupa Birliği'ne üyelik süreçlerini henüz tamamlamamış altı ülkeyi (Arnavutluk, Bosna-Hersek, Karadağ, Kosova, Makedonya ve Sırbistan) kapsamaktadır. Balkanların geri kalan ülkelerini ise bundan sonraki çalışmalarımızda incelemeyi amaçlamaktayız.

Batı Balkanlardaki siyasi aktörler hakkında biyografik kaynaklar, bölgede güncel siyasete ilişkin nitelikli yayınların azlığı ve medyanın büyük ölçüde siyasi baskı altında bulunması gibi sebeplerden dolayı eksik ve çelişkili bilgilerle doludur. Dolayısıyla burada sunduğumuz bilgilerin isabetliliğini mümkün olduğunca sağlayabilmek için çalışmamızı dikkatli bir okuma ve değerlendirme süreci içinde hazırlamaya özen gösterdik. Siyasi aktörlerle ilgili bilgi almak için bölgede ve uluslararası alanda yayınlanmış birçok farklı kaynağa müracaat ettik. Bununla beraber yazılı kaynaklarla yetinmeyerek Eylül-Kasım 2013 arasında Batı Balkanlarda geniş kapsamlı bir saha araştırması yürüttük. Bu sürede Arnavutluk (Tiran), Bosna-Hersek (Saraybosna, Banja Luka, Mostar), Karadağ (Podgorica, Cetinje, Bar), Kosova (Priştine, Prizren, Mitrovica), Makedonya (Üsküp, Kalkandelen) ve Sırbistan'da (Belgrad, Vojvodina, Sancak, Preşevo vadisi) 130'a yakın siyasetçi, siyasi analist, diplomat, bürokrat, gazeteci ve STK temsilcisi ile mülakatta bulunduk. Bizlerle görüşmeyi kabul ederek çalışmamıza yardımcı olan herkese bu vesileyle şükranlarımızı sunarız.

Çalışmamızda ülkeler ortak başlıklar altında incelenmiştir. Her ülke için ilk olarak yasama, yürütme ve yargı organlarının ve bellibaşlı kurumlarının anayasa ve kanunlarca öngörülen yapısı hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra ülkenin siyasi gündemini belirleyen önemli meselelere değinilmiş, meselelerin arkaplanı ve mevcut durumu ortaya konmuştur. Bu bilgilerin ardından ülke siyasetinde rol oynayan önemli siyasi partilerin tarihçeleri ve programlarında öne çıkan noktalar sunulmuş,

daha sonra ise ülkenin önemli siyasi şahsiyetlerin hayat hikayeleri ve siyasi görüşlerine yer verilmiştir. Bunun ardından toplumda öne çıkan ve çoğunlukla siyasetle bağlantılı olduğu bilinen dini yapı hakkında bilgi verilmiştir. Ülkenin önemli basın-yayın kuruluşları ve -varsa- bunların siyasi aktörlerle ilişkileri incelendikten sonra ülkenin siyasi ve sosyal hayatı üzerinde ağırlığı olduğu düşünülen bellibaşlı aydın, işadami ve diğer toplumsal aktörlere yer verilecektir. Böylelikle ülke siyasetinin genel görünümünün geniş bir perspektifle sunulması hedeflenmektedir.

Bu çalışmanın hazırlanabilmesi için proje desteği sunan Yurtdışı Türkler ve Akaraba Topluluklar Başkanlığı'na ve projenin çeşitli aşamalarında bizden yardımlarını esirgemeyen Senada Zatađić, Karolina Dejnica, Tilyana Skender, Eduard Caka, Gloria Shkurti, Juleda Hani, Fatos Dibra, Muhammed Murati, Abdülhamit Yıldırım, Esmer Drkenda, Liburn Mustafa, Betül Dođan, Muhammet Koçak, Furkan Şenay ve ismini burada sayamadığımız meslektaş ve dostlarımıza teşekkürü bir borç biliriz.

1991 yılında Yugoslavya'dan çatışmasız bir şekilde koparak bağımsızlığını ilan eden tek ülke olmakla beraber halen Balkanların istikrar bakımından en riskli ülkelerinden biri durumundaki Makedonya'nın ele alındığı bu ciltte, ülkenin siyasi yapısı ve siyasi aktörleri ile beraber, siyaseti doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen dini-siyasi unsurlar, medya ve iş çevreleri hakkında bilgiler yer almaktadır. Bağımsızlık sonrasında Makedonya, özellikle Yunanistan ile isim konusunda yaşadığı sorunlar ülkenin iç siyasetine tesir eden en önemli meselelerden biri olmuştur. Bununla birlikte Makedon ve Arnavutlar ile yaşanan etnik mücadele de ülkedeki siyasi gündemi belirlemektedir. Ancak son yıllarda iç ve dış politikada yaşanan sorunlara rağmen karar alıcıların ekonomiyi siyasetin merkezine oturtmaya çalıştıkları görülmektedir. Hazırlamış olduğumuz bu kitap, Makedonya'daki güncel siyasetin ülkemizde daha iyi anlaşılmasına ve bu ülkeye ilişkin bundan sonra yürütülecek çalışmalara katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Batı Balkanlardaki altı ülkenin siyasi yapılarının, kurumlarının ve aktörlerinin tanınması için temel bir başvuru kaynağı olarak hazırladığımız bu altı ciltlik çalışmada bölgenin bütün aktörlerine yer vermek mümkün olmadığından bazı kişi ve kurumlar ister istemez çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır. Yine de bu ülkelerdeki güncel siyasete ilişkin Türkiye'de yayınlanan ilk toplu ve düzenli rehber olma özelliğini taşıyan çalışmamızın Balkanlardaki siyasi hayatın daha iyi anlaşılması için yol gösterici olacağını ümit ediyoruz.

Mehmet Uđur Ekinci
Nedim Emin

GENEL GÖRÜNÜM

- Yüzölçümü 25,713 km²
- Nüfus 2.022.547 (2002)
- En kalabalık şehir Üsküp (480.000)
- Nüfus artış hızı yılda binde 2. Yaş ortalaması 36,2.
- Nüfusun %64'ü Makedon, %25'i Arnavut, %4'ü Türk.
- Resmi diller Makedonca ve Arnavutça bazı belediyelerde Türkçe
- Nüfusun %65'i Makedon Ortodoks, %33'ü Müslüman.
- Nüfusun %60 kadarı şehirli.
- İşsizlik %31
- Para birimi Denar.
- İhracat: Yiyecek, içecek, tekstil, demir-çelik. Almanya (%28), İtalya (%7), Bulgaristan
- İthalat: Makine, vasıta, yakıt, kimyasallar. Yunanistan (%14), Almanya (%13),
- GSYİH (PPP: mal-hizmetler ABD fiyatına endeksli): 22.15 milyar dolar (dünyada 126.)
- Kişi başına: 10.700 dolar (dünyada 108.)
- Cini index (gelir eşitsizliği, 100 üzerinden) 44,2 (dünyada 47.)

Makedonya ya da resmi adıyla Makedonya Cumhuriyeti, Balkan coğrafyasının orta kısmında yer alan bir ülkedir. Eski Yugoslavya'nın bir parçası olan Makedonya'nın bugünkü sınırları tarihsel Makedonya bölgesinin %38'ini kaplamaktadır. Başkenti Üsküp'tür. Kuzeyde Kosova ile Sırbistan, batıda Arnavutluk, doğuda

Bulgaristan ve güneyde Yunanistan ile komşudur. 2002 verilerine göre nüfusu 2.022.547'dir.¹ 25,713 km² yüzölçümüne sahip Makedonya'nın resmi dili Makedonca'dır. Arnavut ve Türklerin yoğun olduğu bazı il ve ilçelerde ise Arnavutça ve Türkçe resmi dil olarak kullanılmaktadır. Etnik olarak çok zengin bir ülke olan Makedonya'da çok sayıda farklı unsur bulunurken Hırvatça, Sırpça, Romca, Ulahça gibi diller de konuşulmaktadır. Makedonya'da etnik farklılıklar olduğu gibi dini çeşitlilik de bulunmaktadır. Ülke halkının yaklaşık %67'si Ortodoks Hıristiyan, %30'u Müslüman ve %3'ü diğer dinlere mensuptur. En son 2002'de yapılan nüfus sayımına göre ülkenin etnik dağılımı ise şöyledir: %64.2'si Makedon, %25.2'si Arnavut, %3.9'u Türk, %2.7'si Roman, %1.8 Sırp ve %2.2 diğerleri. Ancak bu rakamların günümüzde daha farklı bir oranda olması güçlü bir ihtimaldir. Nüfus sayımı ülke siyasetini şekillendiren etnik unsurların, güncel nüfus oranını ortaya çıkaracak olması sebebiyle epey tartışmalara neden olmuştur. 2011'de yapılması planlanan ancak daha sonra iptal edilen nüfus sayımı da bu çerçevede tartışılmış² ve yeni sayımın ne zaman yapılacağı konusu henüz netlik kazanmamıştır.³

1. *Census of Population, Households and Dwellings in the Republic of Macedonia*, (The State Statistical Office, Üsküp: 2002), s. 18.

2. "Pse nuk ka regjistrim të popullsisë në Maqedoni!?", *Shekulli*, 27 Haziran 2014.

3. Кога ќе се споведе долгоочекуваниот попис во Македонија, *think.mk*, 8 Ekim 2013.

Makedonya, 8 Eylül 1991’de referandum ile bağımsızlığını ilan etmiştir. Bu süreçte diğer Balkan ülkelerinden farklı olarak herhangi bir çatışmaya girmemiştir. Miloşević yönetimindeki Yugoslavya’nın saldırı ihtimaline karşın BM’ye bağlı, ABD askerlerinden oluşan bir önleme gücü ülkeye gelmiştir. (United Nations Preventive Deployment –UNPREDEP). Bu koşullarda Yugoslavya ile Makedonya, aralarındaki sınırları anlaşarak belirlemiştir. Türkiye Makedonya’nın bağımsızlığını anayasal ismiyle ilk tanıyan ülkelerden biridir.

Makedonya, 140 kadar ülke tarafından “Makedonya Cumhuriyeti” olarak tanınsa da Yunanistan’la aralarındaki isim problemi yüzünden AB, BM ve NATO gibi uluslararası kurumlarda FYROM (Former Yugoslav Republic of Macedonia) olarak anılmaktadır. Yunanistan ile ilişkiler ülkenin kaderini etkileyen en önemli meselelerden biridir.

Makedonya’nın bir diğer önemli meselesi ise azınlık hakları sorunudur. Bu sebeple ülkede 2001’de Kosova sınırına yakın bölgelerde yaşayan Arnavutlar haklarını talep için ayaklanma başlatmıştır. Uluslararası kamuoyunun devreye girmesiyle kısa sürede Ohri Çerçeve Antlaşması imzalanarak çatışmalar durdurulmuştur. Bu antlaşmanın ardından belediyelerin yetkileri artırılıp nüfusun %20’sinin konuştuğu diller (sadece Arnavutça) belediyelerde resmi dil kabul edilmiştir.

Makedonya’ya 2005’te Avrupa Birliği tarafından adaylık statüsü verilmiştir. Üsküp yönetimi yakın bir gelecekte üyeliğe kabul edilmeyi beklemekteyse de özellikle komşularıyla aralarındaki sorunlar bunu geciktirmektedir.

TARİHÇE

Makedonya tarihinin başlangıcı meselesi, belki de günümüz Makedonyasının birçok önemli siyasi sorununun kaynağı olacak kadar büyük önem arz etmektedir. Zira Makedonya’daki çoğunluğu oluşturan etnik Makedonların kendilerini Büyük İskender dönemini de kapsayacak şekilde “antik Makedon” olarak tanımlamaları ve Antik Makedonya’yı kendi tarihlerinin bir parçası olarak görmeleri başta Yunanistan olmak üzere Bulgaristan’ın da itirazlarına neden olmaktadır. Bu kimlik sorunu, Makedonya’nın özellikle komşu ülkeler tarafından birçok alanda baskı görmesine neden olmaktadır. Makedonya ismiyle bağımsızlığını ilan etmesinden itibaren yaşanan bu tarih ve kimlik tartışmaları devam etmektedir.

Bir ulus devlet olarak Makedonya’nın doğum tarihi ise 1991’dir. Yugoslavya’nın birçok kanlı savaşa neden olan dağılma sürecinde savaşa girmeden bağımsızlığını ilan edebilen yegane ülke Makedonya’dır. Ülke, 1991 yılında bağımsızlığını ilan ettikten sonra hem iç sorunları hem de komşuları ile yaşadığı sorunlar

sebebiyle iç ve dış politikasını hassas dengeler üzerinde yürütmek zorunda kalmıştır. Yunanistan ile yaşanan isim meselesi sorunu, ülkenin uluslararası kuruluşlara üye olmasının önünde en büyük engel olurken içerde yaşanan etnik sorunlar ise siyasi istikrarsızlıklara neden olmuştur. Bütün bunlar, Makedonya'nın en büyük hedefleri olan iktisadi kalkınma ve uluslararası toplumla entegrasyon süreçlerinin yavaş ilerlemesini sağlamıştır.

Balkanların etnik çeşitlilik açısından en karmaşık ülkelerinden biri olan Makedonya, bağımsızlığın ardından birtakım sorunlar yaşamışsa da diğer bazı Balkan ülkelerinin aksine demokratikleşme sürecini ısrarla devam ettirmiş ve Avrupa-Atlantik kurumlarına entegrasyonu vazgeçilmez bir hedef olarak görmüştür. Devletin ismine kendisinden toprak talebi geleceği kaygısıyla ve farklı kimlik sorunları sebebiyle karşı çıkan Yunanistan'ın 1995'te ABD'nin arabuluculuğuyla Makedonya'nın toprak bütünlüğünü tanıması ve geçici de olsa ilişkileri normalleştirecek olan bir antlaşma imzalaması⁴ kısmen de olsa Üsküp yönetimini rahatlatmıştır. Ancak bu antlaşma Makedonya'nın Yunanistan ile yaşadığı temel sorun olan isim problemini çözmemiş ve bu sorun günümüze kadar devam etmiştir.

Bunun yanı sıra Makedonya ile Yunanistan arasında yaşanan isim sorunu bir kimlik krizi haline de dönüşmüş ve tartışmaya açılan Makedon etnik kimliğinin tepkiselleşmesine yol açmıştır. Bu durum ise ülkedeki diğer büyük etnik grup olan Arnavutlarda da etnik milliyetçiliğin artmasına neden olmuştur. Belki de bu ge-

4. Antlaşma metni için bkz. <http://www.macedonian-heritage.gr/OfficialDocuments/Interim.html>

lişmelerin bir yansıması olarak Makedon hükümetiyle ülkede yaşayan Arnavutlar arasındaki etnik sorunlar 2001'de etnik çatışmaya dönüşmüştür. 2001 yılının başlarında Arnavutlar silahlanarak dağa çıkmış ve Makedonya silahlı kuvvetleri ile birkaç ay süren bir çatışma içine girmişlerdir. Bu çatışma mini bir Yugoslavya şeklinde tanımlanacak kadar etnik çeşitlilik barındıran Makedonya'daki iç den- gelerin de ne kadar hassas olduğunu göstermiştir. Bu çatışma Arnavutların talep ettiği hukuki hakların iyileştirilmesini vaad eden Ohri Çerçeve Antlaşması⁵ ile sona ermiştir. Bu tarihten sonra etnik gerilimlerin devam ettiği negatif barış sürse de ülkede istikrarın devam ettiği bir NATO ve AB entegrasyon süreci başlamıştır.

5. Ohri Çerçeve Antlaşması'nın tam metni için bkz. <http://www.ucd.ie/ibis/filestore/Ohrid%20Framework%20Agreement.pdf>

SİYASİ YAPI VE KURUMLAR

SİYASİ YAPI VE KURUMLAR

Anayasada tanımlandığı şekliyle sosyal ve demokratik bir devlet⁶ olan Makedonya Cumhuriyeti, yasama, yürütme ve yargı kuvvetlerinin ayrılığı ilkesine dayalı bir parlamenter demokrasidir. Ülkede Cumhurbaşkanı ve Parlamento üyeleri beş yılda bir yapılan seçimlerle halk tarafından seçilir. Makedonya'da seçimleri organize eden, denetleyen ve resmi sonuçları ilan eden kurum Devlet Seçim Kurumu'dur.⁷ Bu kurumun tarafsızlığı ile alakalı özellikle muhalefet partileri çoğu zaman olumsuz yorumlar ve eleştiriler yapmaktadır.

Devletin başı olan Cumhurbaşkanı, genel, gizli ve doğrudan seçimlerle halk tarafından beş yıllık bir dönem için seçilir. Bir kişi cumhurbaşkanlığına üst üste en fazla iki kez seçilebilir. Ülkenin bağımsızlığının ilanından itibaren seçilen tüm Cumhurbaşkanları Makedon etnik kökenlidir. Aynı zamanda Makedonya ordularının Başkomutanı olan Cumhurbaşkanı, Milli Güvenlik Konseyi'ne başkanlık eder. Hükümetin kurulması ile ilgili işlemleri gerçekleştirmek, büyükelçilerin ve diğer diplomatik görevlilerin atanması ve görevden alınması ile ilgili kararnameyi onaylamak, yargıçlar arasından Anayasa Mahkemesi ve Cumhuriyet Yargı Konseyi'ne üye seçilmesi teklifinde bulunmak ve Güvenlik Konseyi üyelerini atamak Cumhurbaşkanının görevleri arasındadır. Makedonya Parlamentosu'nca

6. Makedonya Anayasası Madde 1. Anayasa'nın tam metni için bkz. http://www.sfid.mk/comp_includes/webdata/documents/USTAV%20precisten%20tekst%20+.pdf

7. Devlet Seçim Kurulu resmi sitesi. <http://www.sec.mk/index.php?lang=mk>

yapılan kanunlar Cumhurbaşkanınca onaylandıktan sonra yürürlüğe girer. Cumhurbaşkanı, Parlamento tarafından kabul edilen kanunları Anayasa'ya veyahut Makedonya'nın taraf olduğu uluslararası anlaşmalara uygun olmadığı gerekçesiyle geri gönderebilir.⁸

YÜRÜTME ORGANLARI

Makedonya'da yürütme organını Başbakan ve Bakanlar Kurulu oluşturmaktadır. Seçimlerin yapılmasının ardından Cumhurbaşkanı Başbakanı atar, ancak bu atama Parlamento'da güven oylamasına tabi tutulur. Hükümet, Parlamento'daki toplam milletvekili sayısının salt çoğunluğunun olumlu oyunu aldığı takdirde göreve başlar. Hükümet yürütmede Parlamento'ya karşı sorumludur. Parlamento'ya yasa teklifleri sunar ve yasama organınca onaylanan yasa ve düzenlemelerin nasıl uygulanacağını kararlaştırır. Hükümet ayrıca kararnameler hazırlar ve yasaların uygulanması ile ilgili diğer düzenlemeleri gerçekleştirir. Bunlara ek olarak hükümetin anayasa ve kanunlar çerçevesinde kamu görevlilerini göreve atama ya da görevden alma yetkisi vardır. Hükümet, yürütme ile ilgili tüm alanlarda her yıl yapılacak etkinliklerin planlamasını yapan ve bunları uygulayan organdır.⁹

YARGI

Makedonya'da yargı gücü bağımsız mahkemeler tarafından yürütülmektedir. Makedonya'da Yüksek Mahkeme yargının başıdır. Üyeleri Makedonya Parlamentosu tarafından atanan Anayasa Mahkemesi ise Yüksek Mahkeme'den sonra en önemli yargı organıdır. Hakimler Anayasa, yasalar ve Anayasa ile örtüşen uluslararası anlaşmalara göre karar verirler. Mahkeme tipleri, mahkemelerin görev ve yetki alanları, kuruluşları, fesihleri, örgütlenmeleri ve oluşumları ile izleyecekleri süreçler Parlamento temsilcilerinin üçte ikisinin oyu ile onaylanan bir yasa tarafından belirlenmektedir. Yargıçların siyasi etkinlikte bulunmaları yasaktır. Pratikte böyle olmasa da hakim ve yargıçların politize olmaması beklenmektedir. Ancak Parlamento'da milletvekili çoğunluğu bulunan iktidar partilerinin hem Anayasa Mahkemesi hem de Yüksek Mahkeme'ye üye seçtiği için yargının politize olduğuna dair eleştiriler yapılmaktadır. Bunun yanı sıra Makedonya Cumhuriyeti Yüksek Mahkemesi ülkedeki en yüksek mahkemedir ve diğer mahkemelerin yasalarla

8. Makedonya Cumhurbaşkanlığı resmi sitesi. <http://www.president.gov.mk/en/president/rights-and-duties.html>

9. Makedonya Hükümeti'nin görev ve yetkilerini düzenleyen kanun için bkz. http://www.mio.gov.mk/files/pdf/dokumenti/zakoni/zvrm/Zakon_za_Vladata_na_Republika_Makedonija_kons_30012013.doc

uyum içinde çalışmalarını sağlar. Bu mahkemelerin altında ise yerel mahkemeler ve tartışmalı kararları denetleyen Temyiz Mahkemesi vardır. Bunun yanı sıra Makedonya'da yönetimin her kademesine karşı vatandaşı koruyan ve bağımsız bir kurum olan Kamu Denetçiliği Yasası¹⁰ da vardır. Buna göre ülkede Parlamento'nun seçtiği bir Ombudsman da bulunmaktadır.¹¹

ULUSAL GÜVENLİK KURUMLARI

Yugoslavya'nın dağılma sürecinde herhangi bir savaşa maruz kalmasa da Makedonya birçok büyük güvenlik sorunu ile yüzleşmek durumunda kalmıştır. Yaşanan tecrübeler Makedonya'daki güvenlik kurumların organizasyonunu şekillendirmiştir. Buna göre Makedonya hükümetinin tanımladığı ulusal güvenlik tanımlamasında ülkenin ulusal çıkarlarını koruma ilkesi en önemlidir. Bunun yanı sıra dış politika, ekonomi politikaları, savunma politikaları, iç güvenlik politikaları ve yaşam alanlarını koruma politikaları bir bütün olarak ülkenin ulusal güvenliğini ilgilendirmektedir.¹²

Makedonya'nun ulusal güvenliğini sağlayan ve koruyan kurumlar ordu, polis ve istihbarat teşkilatlarıdır. Polis ve ordunun kendi istihbarat kurumları olmakla birlikte bunların dışında bağımsız bir istihbarat teşkilatı daha vardır.

Makedonya ordusu ülkenin toprak bütünlüğünü, anayasasını ve bağımsızlığını korumakla mükellef en mühim ulusal güvenlik kurumudur. Bunun yanı sıra Makedonya Ordusu ulusal güvenlik doktrinine bağlı olarak ülkeyi dış tehditlerden koruma misyonunu taşımaktadır.¹³ Makedonya ordusunun başkomutanı ülkenin Cumhurbaşkanı'dır. Ordu, Makedonya Savunma Bakanlığı'na bağlı olmakla beraber herhangi bir dış tehdide karşı savunma planı hükümet tarafından yapılır ve ordu bunu uygular. Savaş kararı ise Makedonya Parlamentosu tarafından alınır. Parlamento aynı zamanda ordunun bütçesini de belirlemektedir. Makedonya ordusu Bosna'daki EUFOR misyonu (AB'nin Bosna'daki Misyonu)¹⁴, ABD'nin Irak'ta yürüttüğü "Irak için Özgürlük" misyonu, Afganistan'daki Uluslararası Güvenlik Destek Gücü (ISAF)¹⁵ ve Kosova'daki KFOR misyonuna katılmıştır.

10. Makedonya Ombudsmanlık Kurumu resmi sitesinde bu kurumla alakalı anayasa maddesine bkz.. <http://www.ombudsman.mk/upload/documents/Ustav-ang.PDF>

11. Makedonya Ombudsmanlık Kurumu resmi sitesi. http://www.ombudsman.mk/en/about_the_ombudsman/ombudsman.aspx

12. Makedonya Hükümeti resmi sitesi. http://arhiva.vlada.mk/files/Vladina_koncepcija_za_bezbednost.pdf

13. Bkz. Makedonya Ordusunun resmi web sitesi: <http://www.arm.mil.mk/index.html>

14. AB Bosna Hersek Misyonu resmi sitesi. <http://www.euforbih.org/>

15. NATO'nun Afganistan Misyonu resmi sitesi. <http://www.isaf.nato.int/mission.html>

Makedonya, NATO adayı bir ülke olarak gerçekleştirmesi gereken askeri reform sürecini tamamlamıştır. Ancak Yunanistan'ın vetosu sebebiyle NATO'ya üyeliği henüz uzak bir ihtimal olarak durmaktadır.

Makedonya'nın iç güvenliğini sağlayan kurum ise İçişleri Bakanlığı'dır. İçişleri Bakanlığı'nın ise üç önemli birimi bulunmaktadır. Bunlar Kamu Güvenlik Birimi, İstihbarat Birimi ve Polis Teşkilatı'dır.¹⁶ Polis Teşkilatı, Kamu Güvenlik Birimi'ne, Kamu Güvenlik Birimi ise doğrudan İçişleri Bakanı'na bağlıdır.

Makedonya İstihbaratı, iki ana teşkilatın çatısı altında örgütlenmektedir. Bunlardan biri dış istihbarat ile ilgilenen ve bağımsız bir istihbarat kurumu olan İstihbarat Ajansı'dır (İA; Агенција за разузнавање).¹⁷ Misyonu daha çok dışarıdan gelen tehditlere karşılık vermek olan bu kurum, 1995'te Makedonya Parlamentosu'nun kabul ettiği yasa ile kurulmuştur. Kurumun müdürü Cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır ve doğrudan Cumhurbaşkanına karşı sorumludur. Makedonya istihbaratının ikinci ayağı ise Güvenlik ve Karşı İstihbarat Kurumu'dur (GKİK; Управа за безбедност и контраразузнавање). İçişleri Bakanlığı'na bağlı¹⁸ bu kurum ise daha çok iç istihbarat alanında faaliyet göstermektedir. Bu kurumun müdürü İçişleri Bakanı tarafından atanmaktadır.¹⁹ Bu iki istihbarat kurumunun dışında Savunma Bakanlığı'na bağlı askeri istihbaratı sağlayan bir teşkilat daha bulunmaktadır. Askeri Güvenlik ve İstihbarat Birimi (AGİB; Сектор-Служба за воена безбедност и разузнавање) adındaki bu kurum ise isminden de anlaşılacağı üzere ordu için gerekli istihbaratın sağlandığı kurumdur.²⁰

Ancak ülkedeki çoğu kurum gibi istihbarat kurumlarının da yürütme tarafından doğrudan belirlenmesi sebebiyle iktidarların manipülasyonuna açık olduğu ve muhalefete karşı kullanıldığı konusunda ciddi eleştiriler ortaya atılmaktadır. Özellikle karşı istihbarattan sorumlu olan GKİK'in hükümete karşı sorumlu olmakla beraber özerk bir kurum olarak yapılandırılması gerektiği savunulmaktadır. Benzer eleştiriler Cumhurbaşkanlığına bağlı İA için de yapılmaktadır.²¹

16. Makedonya İçişleri Bakanlığı resmi sitesi. <http://www.mvr.gov.mk/images/Organogram%20na%20MVR%20-%202005.12.2013.pdf>

17. Makedonya İstihbarat Ajansı resmi sitesi. <http://www.ia.mk/index.asp?language=mkd>

18. Makedonya İçişleri Bakanlığı resmi sitesi. <http://www.mvr.gov.mk/DesktopDefault.aspx?tabindex=0&tabid=107>

19. Андреја Богдановски, Управување со безбедносно разузнавачките служби во Македонија, (Analitika, Üsküp: 2012), s. 8-10.

20. Bu kurumun faaliyet alanları hakkında bkz. http://www.morm.gov.mk/?page_id=4779&lang=mk

21. Андреја Богдановски, Управување со безбедносно разузнавачките служби во Македонија, s. 12-13.

YEREL YÖNETİMLER

Makedonya'da yerel yönetimler hususu, iç istikrarsızlığa kaynaklık eden hususlardan biri olması sebebiyle ülke siyasetini etkileyen en önemli meselelerden biridir. 2001'deki etnik çatışmalar, Arnavutların hukuki statülerinin düzeltilmesi ve devlet kadrolarında daha fazla yer almalarına yönelik taleplerinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu talepler arasında en fazla üzerinde durulan konulardan biri de yerel yönetimler olmuştur. 1990'lı yıllardan sonra bütün Batı Balkanlar'da olduğu gibi Makedonya'da da yerel yönetimler konusunda yapılan reformlar çok yavaş ilerlemiştir. Buna karşılık, yerel yönetimlerin güçlendirilmesinin (*decentralization*) Makedonya'da hem iç istikrarın korunması hem de demokratikleşme alanında olumlu neticeler meydana getireceğine dair yorumlar yapılmaktadır.²² Buna göre, belediyelerin yetki alanlarının genişletilmesinin ülkede sürekli yenden ortaya çıkma potansiyeli taşıyan etnik gerilimlerin sonlandırılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ohri Çerçeve Antlaşması'nca (OÇA) garanti altına alınmış olan yerel özyönetim ve yerelleşme süreçleri,²³ bu anlaşmanın uygulanması çerçevesinde yürütülmektedir.

Makedonya'da tek kademeli bir yerel özyönetim vardır. Ülkede toplam 84 belediye bulunmaktadır. Reform ve desentralizasyon sürecinde olan belediyeler yerel yönetimin birimleridir. Başkent Üsküp'ün ise diğer belediyelerden daha farklı bir statüsü vardır. Diğer şehirlerde en fazla bir ya da iki ilçe belediyesi olurken Üsküp'ün 10 ilçe belediyesi bulunmaktadır.

Makedonya'daki belediyeler anayasal haklarını ve yetki alanındaki sorumluluklarını yerine getirmek bakımından özerktir. Ancak merkezî hükümet, belediyelerdeki işleyişi denetleme yetkisine sahiptir. Belediyeler kendi anayasal haklarına göre belirlenen tüzüklerine göre hareket ederler ve kendi bünyelerinde alınan kararları yerel resmi gazetelerde bildirdikten sonra doğrudan uygulamaya geçebilirler.²⁴

Makedonya'daki belediyelerin hukuki düzenlemesi konusunda epey adımlar atılsa da OÇA'nın çizdiği çerçeve henüz gerçekleştirilmiş değildir. Zira Makedonya'daki belediyelerin kademeli olarak finansal kaynak ve kapasite oluşturma süreçleri henüz tamamlanmamıştır. Bu da belediyelerin özerk bir şekilde işlev göstermesinin önünde en büyük engel olarak görülmektedir.

22. Илина Мангова, “Непосредното Учество На Граѓаните – Проблем За Демократско Локално Владеење Во Западен Балкан”, политичка мисла, Yıl: 10, S. 40, Üsküp, Aralık 2012 s. 29-37.

23. OÇA'nın 3. Maddesi alt maddeleri ile birlikte Makedonya'daki yerel yönetim reform sürecini konu edinmiştir. <http://www.ucd.ie/ibis/filestore/Ohrid%20Framework%20Agreement.pdf>

24. Makedonya yerel yönetim sistemi hakkında bkz. <http://www.pravdiko.mk/sistemot-na-lokalna-samouprava-vo-makedonija/>

Belediyelerin bölgesel organizasyonu konusu da ülke siyasetini etkileyen önemli meseleler arasındadır. Türkleri ve diğer etnik unsurları da ilgilendiren ancak genelde Makedon ve Arnavutlar arasında yaşanan gerilimin temel nedeni belediyelerin sınırlarının belirlenmesiyle ilişkilidir. Örneğin bazı il ve ilçelerde Arnavutların çoğunlukta olmasına rağmen belediyelerin mevcut sınırlarının onları azınlık durumuna düşürdüğü konusunda Arnavut siyasetçilerin şikayetleri olmuştur. Bu şikayetler, 2004'te belediyelerin bölgesel organizasyonuna dair yeni bir kanunun (yurt dışındaki bazı Makedonların tepkilerine rağmen)²⁵ çıkarılmasıyla kısmen de olsa azalmıştır.²⁶ Ancak kanun değişikliği sonrasında bu sefer de etnik bölünme tartışmaları gündeme gelmeye başlamıştır. Mevcut bölgesel organizasyon ile bazı belediyelerde nüfusun etnik bakımdan homojen hale geleceği, bunun da ülkedeki etnik ayrışmayı artıracığına dair endişeler ortaya atılmaktadır.²⁷

25. O dönemde bu kanun değişikliği için Dünya Makedon Kongresi (Светскиот Македонски Конгрес) imza toplayıp referandum yapılmasını sağlamıştı. Ancak yeterli katılım sağlanamadığı için referandum iptal edilmişti. Detaylar için bkz. <http://www.osce.org/mk/odihr/elections/fyrom/40863?download=true>

26. Makedonya'daki belediyeler kanunu: Bkz. http://www.rdc.mk/eastregion/docs/zak_ter_org.pdf

27. Мане Јаковлески, “Заяс, Осломеј, Вранешница и Другово станаа дел од Кичево”, *Makedonska Nacija*, 27 Mart 2013.

GÜNCEL SİYASETİ BELİRLEYEN ÖNEMLİ MESELELER

SİYASETTE BÖLÜNÜŞLÜK

Ekonomik ve siyasi anlamda henüz yapısal sorunları aşmamış durumda bulunan Makedonya'nın kültürel ve etnik bakımdan da kozmopolit bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Küçük bir ülke olmasına rağmen çok dilli, çok kültürlü, çok uluslu ve çok dinli bir yapıya sahip olan Makedonya'nın bu farklılıkları, ülkede yaşanan gerginliklerin ana kaynağı olarak telakki edilmektedir. Diğer Balkan ülkelerine göre nispeten daha dar bir coğrafyada bu kadar çok etnik ve dini çeşitliliğin varlığı ülke içindeki etnik grupların rekabetine ve egemenlik mücadelelerine sahne olmaktadır.

Makedonya'da siyaseti belki de en fazla şekillendiren unsur özellikle Arnavut ve Makedonlar arasında sürekli diri olan etnik rekabettir. Bir tarafta çoğunluğu temsil eden Makedonların siyasi elitinin büyük çoğunluğu diğer Balkan uluslarında olduğu gibi milliyetçi ve popülist söylemlere başvurmaktadır. Öte yandan Arnavutlar ise 2001'e kadar Arnavutça'nın resmi dil olarak kullanılması ve devlette temsil hakkı için mücadele verirken OÇA'nın imzalandığı 2001 yılından sonra bu hak arayışı çerçevesinde biraz daha milliyetçi bir söyleme yönelmiştir. Makedonya Arnavutlarının Kosova ve Arnavutluk sınırlarına yakın yerlerde yoğun olarak yaşamaları, ülkedeki etnik gerilimlerin bölgesel tehlikeye dönüşmesine yol açma potansiyeli taşımaktadır.

2001'de ülkede yaşanan etnik çatışmaların ardından imzalanan anlaşma ile Makedonyada etnik siyasetin belirleyiciliğini kaybetmesi beklenmiştir. Ancak

beklenenin aksine ülkede etnik grupların popülist ve milliyetçi yaklaşımları devam etmiştir. Makedon milliyetçiliği, VMRO'nun 2006'dan sonra seçimleri kazanmasıyla birlikte yükselmeye başlamıştır. Başbakan Nikola Gruevski'nin politikaları çoğu zaman ülkede tepkilere neden olurken²⁸ hükümetin milliyetçi tavırları bölge ülkeleri²⁹ ve AB tarafından da eleştirilmiştir.

Makedonya'da etnik gerilimin varlığını hatırlatan ufak çaplı çatışmalar seyrek de olsa halen yaşanmaktadır.³⁰ Bu durum 2001'den beri Makedonya'da etnik denge arayışının hala devam ettiğini göstermektedir.³¹ Aslında 2009 cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ilk defa etnik bölünmüşlüğü aşacak bir yaklaşım sergilenmiştir. İmer Selmani isimli Arnavut kökenli aday bu seçimlerde zoru başararak Makedonlardan da oy almış ve en fazla oy alan ikinci aday olarak kayıtlara geçmiştir. Ancak kısa süre sonra etnik milliyetçi söylemlere geri dönünce halkın güvenini kaybetmiştir.³²

Ülkedeki iki büyük Makedon partisi arasındaki ciddi ideolojik farklılık da ülke siyasetini çoğu zaman krize sokmaktadır. Aşırı milliyetçi VMRO ile daha ılımlı ve sosyal demokrat kökenli olan SDSM arasında bazen siyasi krizlere neden olacak kadar büyük tartışmalar yaşanmaktadır.³³ Oy oranı her seçimde düşen SDSM, sürekli popülerliği artan ve ülkede neredeyse rakipsiz kalan VMRO'ya karşı çoğu zaman agresif tavırlar sergilemektedir. Etnik ayrışmaların ülke siyasetini kutuplaşmaya iterken bu iki büyük partinin arasındaki gergin rekabet de siyasetteki bölünmüşlüğü artırmaktadır. Bunun yanısıra gerek Makedon gerekse Arnavut siyasetçiler siyasi rant veya kısa vadeli çıkarlar uğruna etnik kartlarını oynamaktan çoğu zaman çekinmemektedirler.³⁴

Türkler ve diğer etnik grupların ise ülke siyasetinde çok büyük bir rol oynadıklarını belirtmek güçtür. Bu azınlıkların partilerinin daha ziyade kendi etnik gruplarının haklarını korumaya yönelik politikalar izledikleri görülmektedir. Yüzde dört gibi düşük bir nüfus oranına sahip olan Türklere ait halen üç siyasi parti faaliyet göstermekte, bunlardan ikisi parlamentoda temsil edilmektedir.

28. "Frčkoski: Većinski nacionalizam ruši državu", *Al Jazeera Balkans*, 16 Mayıs 2012.

29. "Siromaštvo i nacionalizam su makedonska eksplozivna smjesa", *Tportal*, 30 Mart 2012.

30. Freedom House'taki "Makedonya" bölümüne bkz. http://www.freedomhouse.org/report/freedom-world/2013/macedonia#.U3_H2NJ_s1Y

31. *Kalkandelen Belediye Başkanı ve BDI Başkan Yardımcısı Teuta Arifi ile mülakat*, Kalkandelen, Eylül 2013.

32. Analitika düşünce kuruluşundan araştırmacı Andreja Bogdanovski ile mülakat, Üsküp, Eylül 2013.

33. 2012'de parlamentoda açıklanan bütçeyi boykot eden SDSM ile iktidardaki VMRO milletvekilleri arasında yaşanan kavgaya polis müdahale etmişti. Bütçenin onaylanması sırasında yaşananlar ülke ve bölge kamuoyunu epey meşgul etmiş, ciddi bir siyasi krize neden olmuştu. Detaylar için Bkz. "Бүџетот усвоен со сила", *Makdenes*, 1 Ocak 2014.

34. Analitika düşünce kuruluşundan araştırmacı Andreja Bogdanovski ile mülakat, Üsküp, Eylül 2013.

Türk kökenli seçmenlerin oylarının bölünmesine neden olan bu parti çokluğu ulusal anlamda ülke siyasetini etkilemese de Türklerin arasında da bir siyasi bölünmüşlüğe sebep olmaktadır. Bu durum, Türklerin parlamento ve diğer kurumlarda daha düşük bir oranda temsil edilmesine yol açmaktadır.

MAKEDON MİLLİYETÇİLİĞİ

Makedon milliyetçiliğinin son dönemde hükümetin söylem ve politikalarına daha fazla yansımaya başlaması dikkat çekicidir. Balkanlardaki diğer milliyetçiliklerden biraz daha sofistike bir tarihsel arkaplan ve kimlik tanımlamasına sahip Makedon milliyetçiliği, halen hem ülke hem de bölge siyasetinin önemli meselelerinden biridir. Kimliklerinin kendilerinin tanımladığı şekliyle tanınmasını eden Makedonlar, komşuları ile bu hususta sorun yaşamaktadırlar. Komşu ülkelerin baskılarına karşı Makedon kimliğine dair etnik Makedonların gösterdiği hassasiyet, ülkede Makedon milliyetçiliğini güçlendirici bir rol oynamaktadır.

Makedon kimliğinin bölgede ve uluslararası alanda zikredilmeye başlaması, 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyıl başlarını bulmuştur. 14. yüzyılın sonlarından 1912-1913'teki Balkan savaşlarına kadar Osmanlı hakimiyetinde kalan Makedonya'da, tüm Osmanlı coğrafyasında olduğu gibi farklı kültür ve dinler bir arada yaşamıştır. Makedon kimliği de Balkan coğrafyasında varlığını kurumsal olarak devam ettirebilen bu unsurlardan oluşmuştur. Osmanlı devletinde gayrimüslim tebaya tanınan hukuki statü gereği Ortodoks cemaati Fener Rum Patrikliği'nin yönetimine bırakılmıştır. Bu imtiyaz, Fener Patrikliği'nin 19. yüzyıldan itibaren Makedonya bölgesinde Helenleştirme faaliyetleri yürütmesine imkan tanımıştır. 1870'ten itibaren önce Bulgar Patrikliği Fener Rum Patrikhanesi'nden ayrılarak özerkliğini ilan etmiş, daha sonra bunu Sırp ve Rumen Ortodoks kiliseleri takip etmiştir. Kiliseler üzerinden yürütülen milliyetçilikler, günümüzdeki Makedon kimliğinin oluşmasına zemin hazırlamıştır.

2. Balkan Savaşı'ndan sonra imzalanan Bükreş Antlaşması ile Makedonya, Bulgarların kontrolüne verilen Pirin Makedonyası, Sırbistan'a verilen Vardar Makedonyası ve Yunanistan'a verilen Ege Makedonyası olmak üzere üçe bölünmüştür. Ancak 1918'de Tarihsel Makedonya olarak bilinen bu üç bölgenin Vardar Makedonyası kısmı Sırp-Hırvat-Sloven Krallığına verilmiştir. Ancak 2. Dünya Savaşı sırasında Almanya ile ittifak kuran Bulgaristan, Tarihsel Makedonya'nın büyük bir bölümünü yeniden işgal edip Bulgarlaştırma politikaları izlemeye başlamıştır. 1943'te Tito önderliğindeki Yugoslavya Kurtuluş Hareketi'nin Antifaşist Konseyi (AVNOJ), Makedon kimliğini Sırp ve Bulgar kimliklerinden bağımsız olarak ayrı

bir kimlik şeklinde tanımlamıştır. Tito'nun Sosyalist Yugoslavya'yı kurarken Sırp ve Hırvatların Makedonya ve Bosna-Hersek üzerindeki etkisini kırmak için buralara özerk devlet statüsü vermesi, Makedon ulusal kimliğinin kurumsal olarak meşruyet kazanmasına olanak sağlamıştır. Makedonya'da daha sonra Makedon ulusal kurumları tesis eden Tito, dil ve kimliğin özgünleşmesine katkı sağlamıştır.³⁵

1990'ların başlarında Yugoslavya'nın dağılması ile birlikte Makedonya da bağımsızlığını savaşız bir şekilde ilan etmiştir. Fakat bu gelişme, Makedonya'nın tevarüs ettiği sorunların yeniden gündeme gelmesine neden olmuştur. Zira Soğuk Savaş'ın statik politikaları nedeniyle Yunanistan ve Bulgaristan Makedonya ve Makedon kimliği konularını gündeme getirmemiştir. Ancak Soğuk Savaş sonrasında Makedonya ve Makedon kimliği üzerine Bulgaristan, Yunanistan ve Sırbistan farklı görüşler ortaya koymaya başlamıştır.

Makedonlar, kendilerini tarihsel olarak bilinen Antik Makedonya'ya kadar dayandırmakta, hem dillerinin hem de kimliklerinin özgün olduklarını vurgulamaktadırlar. Buna karşılık Yunanlara göre Makedon kimliği tarihsel Makedonya ile hiçbir bağı olmayan bir Slav kimliğidir. Bulgarlara göre ise Makedonlar kendilerini Makedon "zanneden" Bulgarlardır.³⁶ Sırlar ise özellikle Sırp Ortodoks kilisesinden ayrılıp özerkliğini ilan eden Makedon Ortodoks kilisesi üzerinden Makedon kimliğine dolaylı olarak itiraz etmektedir. Bu ülkelerin haricinde, Makedonya'daki en büyük azınlık grubu olan Arnavutlar da Makedon kimliği tartışmalarına dolaylı olarak katılmaktadır. Zira hükümet ortağı olan ve devlet yönetiminde ciddi bir şekilde yer alan Arnavut siyasal elit, Yunanistan ve kısmen de olsa Bulgaristan'ın vetosuna takılmasına sebep olan NATO ve AB üyelik sürecini durduran Makedon kimliğinin güçlü bir şekilde vurgulanmasına karşı çıkmaktadır.

Bölgesel ve uluslararası baskılar karşısında Makedonya hükümeti, ülke içinde Makedon kimliğini aşırı derecede vurgulamaya çalışmaktadır. Makedon seçmenlerde artan milliyetçi eğilimi de hükümetteki Makedon partisi VMRO'nun politikalarına yansımaktadır. Hükümetin milliyetçi politikalarını en iyi yansıtan etkinliklerden biri, bir süredir başkentte yürütülen Üsküp 2014 adlı çevre düzenleme projesidir. Bu projenin amacının şehre daha fazla bir anıtsal görünüm vermek olduğu belirtilmekteyse de³⁷ asıl hedef Üsküp'ün merkezi noktalarına Makedon tarihine ait olduğu iddia edilen şahsiyetlerin heykellerini yerleştirerek Makedon

35. Nazif Mandacı-Murat Necip Arman, *Çağdaş Balkan Siyaseti*, (Gazi Kitapevi, Ankara: 2012), s. 214.

36. Yeliz Okay-Tuncay Babalı, *Türkiye-Makedonya ilişkileri*, (Doğu Kitapevi, İstanbul: 2012), s. 72.

37. "Skopje 2014: The new face of Macedonia, updated", *Balkan Insight*, 7 Haziran 2013.

kimliğini daha görünür kılmaktır. Zira dikilen devasa heykeller, şehre estetik bir katkı sağlanmasından ziyade antik bir görkem kazandırılmasına çalışıldığını düşündürmektedir. Heykellerin sayıca çokluğu da hem bölge insanından, hem de yabancılardan olumsuz tepkiler almaktadır.³⁸

Yunan ve Bulgarların Makedon tarih ve kimliğine dair saldırılarına karşı hükümetin verdiği bir cevap olarak nitelendirilebilecek Üsküp 2014 projesi, aynı zamanda ülkedeki etnik hassasiyetlerin canlı kalmasına yol açmaktadır. Multi-etnik bir yapıya sahip olan ülkede başta Arnavutlar olmak üzere azınlıkların bu eğilimden rahatsızlık duymaları kaçınılmazdır. Zira Makedon kimliğine yapılan bu vurgulara Makedonların siyasi dominasyonu da eşlik etmektedir. Ülkenin bağımsızlığını ilan etmesinden itibaren Makedonların devleti etnikleştirme (*ethnification*) girişimlerinde bulunması ve diğer unsurlara devlet kadrolarında yeterince yer vermemesi³⁹ özellikle Arnavut siyasetçi ve entelektüellerin en fazla şikâyet ettiği konular arasında almaktadır. Etnik gerilim için zemin hazırlama tehlikesi olan bu durum, ülkenin istikrarını etkileme potansiyeli taşımaktadır. Makedon milliyetçiliğinin devam etmesi ayrıca ülkenin dış ilişkilerine de yansımakta, bilhassa Yunanistan ile yaşanan isim sorununun çözülmesini zorlaştırmaktadır. Ülkenin AB ve NATO üyeliğini bloke etme kozuna sahip komşu Yunanistan ile devam eden bu sorun, bir anlamda Makedonya'nın geleceğini etkilemektedir.

ARNAVUTLARIN DURUMU VE TALEPLERİ

Makedonya'nın en büyük azınlık grubu olan Arnavutların hukuki statüleri ve hakları ülkenin bağımsızlığından bu yana tartışma konusu olmuştur. Toplam nüfusa oranının yüzde 25 olduğu tahmin edilen⁴⁰ Arnavutların, Üsküp ve Makedonya'nın batısında yoğunlaştıkları görülmektedir. Ayrıca Makedonya Arnavutları dini anlamda Kosova ve Arnavutluk'tan da farklılaşmaktadır. Zira Makedonya Arnavutlarının büyük bir çoğunluğu Müslümandır. Katolik ve Ortodoks Arnavutların sayısı ise çok azdır. Makedonyalı Arnavutların Osmanlı'nın bu bölgeyi fethetmesinden itibaren bu bölgeye yerleştikleri, İslamiyeti kabul ettikleri ve kimliklerini günümüze kadar korudukları bilinmektedir. Bu yüzden İslam dininin Arnavut kimliğinin korunması için önemli bir unsur olduğu düşünülmektedir.

38. Catriona Davies, "Is Macedonia's capital being turned into a theme park?", *CNN International*, 10 Ekim 2011.

39. Ali Pajaziti, *Culturological Studies: Education, Politics, Identity*, (ISPN, Üsküp: 2012), s. 10-14

40. Makedonya'da en son nüfus sayımı 2002'de yapılmıştır. Bu da günümüzdeki nüfus oranlarının epey farklı olabileceğini düşündürmektedir. Yapılan tartışmalarda Arnavutların nüfusa oranının yüzde 40'lara kadar çıkabileceği öne sürülmektedir. Bkz. "Në Maqedoni 40 % e popullsisë janë Shqiptarë", *Panorama*, 18 Mayıs 2012.

Buna karşılık, aidiyet sorunu yaşamayan ve yeni kimlik arayışları içerisinde bocalayan⁴¹ Arnavutların milliyetçiliği hala ön planda tuttıkları görülmektedir. Bahsedilen demografik özellikler ve tarihi faktörler Arnavutların kimlik algılarını ve taleplerini de şekillendirmektedir.

Sosyalist dönemde Makedonyalı Arnavutların statüsü Kosovalı Arnavutlar ile birlikte “millet” olarak tanımlanmıştır. Tito’nun Arnavutlara yönelik yumuşak politikaları Makedonya’daki Arnavutlar için de geçerliydi. Ancak 1980’li yıllardan itibaren milliyetçi Sırpların domine etmeye başladığı Yugoslavya’da Kosova’ya yönelik baskılar arttıkça Arnavutlar kitlesel protestolara başlamış ve büyük olaylar yaşanmıştır. Bu toplumsal hareketlere Makedonya’daki Arnavutlar da katılmıştır.

1991’deki bağımsızlığın ardından ise Makedonya’daki Arnavutların talepleri değişmeye başlamıştır. Yeni kurulan ve küçük bir ülke olan Makedonya’da Makedonların kurucu unsur kabul edilmesi ve Makedon kültür ve dilinin her alanda baskın olması Arnavutların tepkisini çekmiştir. Öte yandan, Arnavutların yeni anayasal düzende siyasal olarak sistem dışı kalmadıkları ve ülkenin bağımsızlığından beri parlamentoda yer almayı tercih ettikleri görülmektedir.

Ancak 1990’ların sonlarına doğru parlamentoda Arnavut halkını temsil eden partilerin halkın taleplerini yeterince dile getiremediği ve haklarını savunamadığı inancı oluşmaya başlamış ve bu durum, daha sert ve milliyetçi Arnavut partilerin yükselişe geçmesine neden olmuştur. Arnavutların taleplerinin ısrarlı bir şekilde sürekli olarak Makedon siyasal eliti tarafından reddedilmesi Arnavutların ülkede dışlandıklarına inanmalarına neden olmuştur. Kamuda Arnavutların nüfus oranına göre çok düşük oranda yer alması, Arnavutça eğitim kurumlarına çok sınırlı bir düzeyde müsaade edilmesi ve Arnavutça eğitim veren bir Üniversite’nin kurulmasına izin verilmemesi gibi gerekçeler Makedonya’daki Arnavutların dağa çıkıp Makedon güvenlik güçleri ile çatışacağı 2001 krizini doğurmuştur. Böylece ülkede etnik gerilimlerin etnik çatışmaya dönüştüğü bir döneme girilmiştir.

Makedonya’da Arnavutların durumunu ve taleplerini yansıtan en önemli metin OÇA’dır.⁴² OÇA’nın imzalanmasının ardından Arnavutların taleplerinin bir kısmı gerçekleşmişse de ülkede etnik gerilimler son bulmamıştır. Zira Arnavutça’nın resmi dil olması ve Arnavutların kamuda daha fazla yer almaya başlama-

41. Logos A yayınevi müdürü Adnan İsmaili ile mülakat, Üsküp, Eylül 2013.

42. Bkz. Ohri Çerçeve Antlaşmasının tam metni. <http://www.ucd.ie/ibis/filestore/Ohrid%20Framework%20Agreement.pdf>

ları bu sefer Makedonları rahatsız etmeye başlamış ve Makedon milliyetçiliğini beslemiştir. Bu ise OÇA'nın uygulama sürecini zorlaştıran bir unsur olmuştur. OÇA'nın uluslararası aktörlerin garantörlüğünde olmasına rağmen hedeflenen seviyede ilerlemediği gözlemlenmektedir. Arnavut siyasetçiler, OÇA'nın Makedonlar tarafından yeterince içselleştirilmediğine dair eleştirilerde bulunmaktadır. Onlara göre OÇA'nın bir anlaşmadan ziyade bir değerler manzumesi olarak görülmesi ülkeyi etnik bölünmüşlükten kurtaracaktır. Aksi halde ayrışma noktaları daha fazla açığa çıkararak zaten hassas olan etnik dengeler yerini daha büyük gerilimlere bırakacaktır.⁴³

Arnavutların ülke yönetiminde ve kamuda daha fazla yer bulmaları, Makedon milliyetçiliğinin yanısıra Arnavut milliyetçiliğine de güçlendirici etkide bulunmaktadır. Makedon siyasetçilerin, özellikle de hükümet yetkililerinin çoğu durumda OÇA'nın uygulanmasına dair bazı kısıtlamalara başvurması Arnavutların ayrılıkçı düşüncelerini daha yüksek sesle dile getirmelerine neden olmaktadır. Özellikle devletin bütçesinden çok az bir payının Arnavutlara ayrıldığını savunan Arnavut entelektüeller, diasporadan gelen ekonomik desteğin hayatiyetine dikkat çekmektedir.⁴⁴ Ancak diasporanın ekonomik rolü ve devletin Arnavutları bu anlamda ihmal etmesi Arnavutlardaki tepkisel eğilimi arttırmaktadır.⁴⁵ Kosova ve Arnavutluk sınırında yoğunlaşan Makedonya Arnavutlarının Kosova ve Arnavutluk ile birleşecekleri “Büyük Arnavutluk” yada “Doğal Arnavutluk”⁴⁶ diye isimlendirilen ulusçu projeyi dile getirdikleri görülmektedir. Bu da Makedon kamuoyu tarafından tepkiyle karşılanmaktadır.⁴⁷ Makedonya Arnavutlarının büyük Arnavutluk hayalini bölgedeki diğer Arnavutlardan daha fazla dile getirdikleri görülmektedir. Arnavut yorumcular, bu durumun Arnavutların Makedonya devletini içselleştirememiş olmalarının doğal bir sonucu olduğunu ifade etmektedirler. Buna göre, Makedonya'da Arnavutların da yer alacağı multi-etnik bir devletin hiçbir zaman inşa edilmeyeceği kaygısı Arnavutları farklı projelere ümit bağlamaya yöneltmektedir.⁴⁸

43. Analitika düşünce kuruluşundan araştırmacı Andreja Bogdanovski ile mülakat, Üsküp, Eylül 2013.

44. Sosyolog Ali Pajaziti ile mülakat, Üsküp, Eylül, 2013.

45. Shenja Genel yayın Yönetmeni Zekerija İbrahimi ile mülakat, Üsküp, Eylül, 2013..

46. Bu sadece marjinal grupların dile getirdikleri ve savundukları bir iddia değildir. Büyük Arnavutluk Makedonya, Kosova ve Arnavutluk'ta siyasal elitlerin de son yıllarda sıkça dile getirmeye başladıkları ve tarihsel bir hak olarak telakki ettikleri bir projedir. Bkz. “Rama vendos hartën e hershme të Shqipërisë së Madhe, reagon Maqedonia”, *Shekulli*, 4 Ekim 2013.; “Ахмети: Не се плашете од голема Албанија”, *Mkd.mk*, 20 Mart 2013.; Мустафа Цанка ve Жана Ацеска, “„Голема Албанија“ - анахрона идеја”, *Deutsche Welle*, 30 Ağustos 2013.

47. “Никовски: Голема Албанија сон на албанските лидери”, *Nova Tv*, 19 Mart 2013.

48. *Shenja* Dergisi genel yayın yönetmeni Zekerija İbrahimi ile mülakat, Üsküp, Eylül 2013.

TÜRKLER VE DİĞER ETNİK UNSURLAR

Makedonya etnik bakımından zengin bir ülkedir. Makedonlar ve en büyük azınlık olan Arnavutlar dışında ülkede Türkler, Romanlar, Boşnaklar, Sırpalar, Ulahlar ve daha az miktarda diğer gruplar bulunmaktadır. Türkler, ülkenin ikinci büyük azınlık grubunu oluşturmaktadır.

Makedonya Türkleri, 1389 Kosova Savaşı'nın ardından bölgeye yerleşmeye başlamıştır. Özellikle İstanbul'un fethinin ardından Balkanlara yönelik yürütülen iskan politikası çerçevesinde Türkler yoğun olarak Makedonya'ya yerleştirilmiştir. Balkan Savaşları'nın ardından Osmanlı'nın bölgeden çekilmesi ile birlikte Türk nüfusunda önemli ölçüde azalma yaşanmıştır. Osmanlı döneminde Türklerin nüfusu çoğunlukta iken 2002'de yapılan nüfus sayımına göre Makedonya Türklerinin nüfus oranı %3.9'a kadar düşmüştür.

Makedonya Türkleri, Osmanlı'nın bölgeden çekilmesinden sonra zor dönemler geçirmişlerdir. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti ile Türkiye arasında imzalanan "Serbest Göç Anlaşması" ile birlikte Makedonya Türkleri 1950'ler boyunca yoğun bir şekilde Türkiye'ye göç etmişlerdir. Osmanlı döneminde sosyo-ekonomik düzeyi daha iyi durumda olan Türkler, Yugoslavya rejimi tarafından dolaylı olarak göçe zorlanmıştır.⁴⁹ Türklere kısmi de olsa dil ve eğitim hakkı verilse de Yugoslavya rejimi Türk nüfusa yönelik baskı uygulama yoluna gitmiştir. Yugoslavya döneminin sonlarına doğru Balkanlarda etnik milliyetçiliklerin yeniden artmaya başlaması ile birlikte Türklerin anavatanları olarak telakki ettikleri Türkiye'ye göçleri devam etmiştir.

1991'de Makedonya'nın bağımsızlığını ilan etmesi Türkler için yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Daha fazla hak talep eden ve siyasal hayata daha etkin bir şekilde katılmak isteyen Makedonya Türkleri, eski sorunların mirası ile mücadeleye zorunda kalmıştır. Makedonya'yı ilk tanıyan ülkelere biri Türkiye olmasına rağmen Makedonya Türklerine hem kamu da hem de siyasal hayatta istenen seviyede katılma imkanı verilmemiştir. Öte yandan diğer etnik gruplar, azınlık durumunda olan Türklere kendi kültür ve dillerini aşılıyarak kendi etnik nüfus oranlarını artırmak istemişlerdir. Bu sebeple 1990'lı yıllardan itibaren Türkler kendi kimliklerini korumaya yönelik çalışmalarda bulunmaktadır.⁵⁰ Bu çalışmaların başında Türkçe eğitim gelmektedir. 1990'lı yıllardan itibaren Makedonya Türklerini ülkede siyaset ve nerede ise her alanda temsil eden Türk De-

49. *Ensar Derneği* Başkanı Süleyman Baki ile mülakat, Üsküp, Eylül, 2013.

50. *Ensar Derneği* Başkanı Süleyman Baki ile mülakat, Üsküp, Eylül, 2013.

mokratik Partisi (TDP), Türklerin özellikle eğitim sorunlarıyla ilgilenmiştir. Zira eğitim problemi Türklerin kimliklerini kaybetmelerine neden olan problemlerin başında gelmektedir. Yeni nesillere Türkçe eğitim verme imkanı bulamayan Türk aileleri, çocuklarını Makedonca ve Arnavutça eğitim veren okullara göndermek zorunda kalmıştır. Bu ise Türk çocukların Türkçe ile irtibatının zayıflamasına neden olmuştur.

Makedonya'da Türkçe eğitim veren ilkokul, lise ve yüksek öğretim kurumlarının tesis edilmesi de zor bir meseledir. Zira Makedonya'daki Türk nüfusu ülke çapında dağınık bir şekilde yerleşmiş durumdadır. Bu da yeterli öğrenci sayısının oluşmasına engel olmaktadır. Özellikle Doğu Makedonya'daki Türklerin eğitim sorunlarına daha fazla maruz kaldıkları görülmektedir. Bunun yanında işsizlik sorunu da Türklerin ülkedeki durumunu olumsuz yönde etkilemektedir.

2000'li yıllarda Makedonya Türkleri adına umut verici gelişmeler yaşanmıştır. 2001'de OÇA'nın imzalanması ile birlikte ülkedeki bütün azınlıklar nüfus oranlarına göre kamuda yer alma hakkı elde etmiştir. Her ne kadar bu anlaşma öncelikle Arnavutların durumunu düzeltmek amacıyla imzalandıysa da Türkler de bu anlaşmadan yararlanmışlardır. Zira OÇA ile birlikte yapılan anayasal değişiklikte tüm azınlıkların kimlikleri koruma altına alınmış ve onlara varlıklarını sürdürebilmek adına kendi dillerinde farklı kurumlar tesis etme hakkı tanınmıştır. 2001'den sonra Türkler hem anadilde eğitim alanında özgürlükler elde etmiş, hem de kamuda daha fazla yer almaya başlamıştır. Bu çerçevede Makedonyalı Türkler, azınlıklara verilen resmi bayram hakkı çerçevesinde 21 Aralık'ta Türkçe eğitim bayramını resmi bayram olarak kutlayabilmektedir. Bunun yanı sıra Gos-tivar şehrinde ve Üsküp'ün Çair ilçesinde Türkçe resmi dil olmuştur. Türkçe'nin Çair Belediyesi'nde resmi dil kabul edilmesi istisnai bir durumdur. Zira OÇA'ya göre etnik gruplar, ancak %20'nin üzerinde nüfus oranına sahip oldukları belediyelerde resmi dil talep edebilmektedirler. Arnavut nüfusunun yoğun olduğu Çair belediyesinde Türkler yeterli nüfus oranına sahip olmamasına rağmen belediyenin kendi inisiyatifiyle Türkçe resmi dil kabul edilmiştir.

Makedonya Türkleri, 2000 yılından itibaren sivil toplum alanında da ciddi bir hareketlilik içine girmişlerdir. Nüfus oranına göre epey yüksek sayıda STK kuran Makedonya Türkleri, daha sonra MATÜSİTEB ismiyle tüm STK'ları aynı çatı altında birleştirmiştir. Bu STK'laşma eğilimi, Makedonya Türklerinin Türkiye ile ilişkilerinin yoğunlaşmasına ve ülkedeki durumlarının iyileşmesine katkı sağlamıştır.

Son yıllarda Türkiye'nin Makedonya'da daha fazla etkinlik göstermesi de Makedonya Türklerini olumlu yönde etkilemiştir. TİKA, Yunus Emre Enstitüsü, Yurt-

dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, il ve ilçe belediyeleri ve Türkiye’de faaliyet gösteren STK’lar Makedonya Türklerine yardım ve destekte bulunmaktadır. Ayrıca Türkiye’de eğitim gören Makedonyalı Türk öğrenciler, mezun olduktan sonra ülkedeki yetişmiş personel ihtiyacına önemli ölçüde cevap vermektedir.

Makedonya’daki Türklerin durumunda son yıllarda düzelmeler olsa da sorunları tamamen halledilmiş değildir. Ülkedeki ekonomik durum ve işsizlik doğal olarak Türkleri de etkilemektedir. Bu ise genç nüfusu göçe zorlamaktadır. Bunun yanı sıra nüfus oranı az olmasına rağmen Türklerle ait TDP’nin dışında Türk Hareket Partisi (THP) ve Türk Milli Birlik Hareketi (TMBH) adlı siyasi partilerin birbirleriyle rekabet etmeleri Türk oylarının bölünmesine ve Türklerin siyasetteki temsilinin daha düşük seviyede gerçekleşmesine neden olmaktadır. Demokrasi-lerde çok partili temsil esas olsa da Makedonya Türkleri gibi küçük azınlık grupların oylarının bölünmesi siyaseten ciddi bir kayıp olarak değerlendirilebilir.

Makedonya’daki diğer azınlık grupları da benzer sorunlar ile boğuşmaktadır. Zira ülkede etnik mücadeleyi genelde Arnavutlar yürüttükleri için OÇA’nın uygulama sürecinde en fazla kazanımı elde eden etnik unsur Arnavutlardır. Makedonya’daki azınlıklar Makedon-Arnavut kamplaşmasından doğrudan etkilenmektedir. Arnavutlar dışında kalan azınlık grupları, siyasi arenada temsil edilebilmek için genelde seçimlerden önce Makedon partileri ile koalisyona gitmeyi tercih etmektedirler. Siyasetin dışında ise STK’lar yoluyla kimliklerini korumaya çalışmakta ve AB’nin desteğiyle çalışmalar yürütmektedirler.

OHRİ ÇERÇEVE ANTLAŞMASI

Makedonya’da günümüzde iç siyasetin gündemini, prensiplerini ve vizyonunu anlamak için dikkate alınması gereken en önemli metin Ohri Çerçeve Antlaşması’dır (OÇA). Zira Makedonya’da mevcut etnik dengeler, OÇA prensipleri ile kurulmuştur.

2001 yılında Makedonya’daki Arnavutların Milli Kurtuluş Ordusu (Ushtria Çlirimtare Kombetare – UÇK) ile Makedon silahlı kuvvetleri arasındaki çatışmalar, 13 Ağustos 2001’de OÇA’nın imzalanmasıyla sona ermiştir. Dönemin cumhurbaşkanı Boris Traykovski ile beraber Makedon ve Arnavutların en büyük dört partisi VMRO, SDSM, PDP ve PDSH’nin imza koydukları antlaşma, Arnavutlar başta olmak üzere Makedonya’da yaşayan bütün azınlıkların siyasi ve hukuki statülerinin iyileştirmesini amaçlamıştır. Antlaşmada Arnavut liderlerin masada itiraz ettikleri devletin üniterliği prensibi korunurken ülkedeki hukuki ve siyasi yapıyı derinden etkileyecek birçok konuda uzlaşma sağlanmıştır. ABD temsilcisi James Pardew ve AB temsilcisi Francois Leotard, Makedon ve Arnavutlar arasın-

da gelişen diyalog sürecine arabuluculuk yapmıştır.⁵¹ AB ve ABD'nin arabulucu ve garantör olarak anlaşma sürecinde yer almaları, tarafların bir araya gelmelerini ve uzlaşmaya varmalarını kolaylaştırmıştır.

Antlaşmada Makedon tarafı kendini siyasi olarak daha fazla baskı altında hissederken Arnavut tarafı da UÇK'nın taleplerini dikkate almak durumunda kalmıştır. Uluslararası toplumun da baskıları sonucu OÇA'nın köklü değişimleri içeren bir metin olarak hazırlanması kaçınılmaz olmuştur. OÇA'yı imzalayan Arnavut siyasi partilerinin 2001'den sonra UÇK'nın siyasi partiye (BDİ) dönüşmesi ile birlikte gittikçe zayıfladıkları gözlemlenmektedir. Bu durum OÇA'daki asıl ve en güçlü aktörün UÇK olduğu tezini güçlendirmektedir.

OÇA, Makedonya'nın siyasi yapısını ve demokratikleşme sürecini derinden etkilemiştir. Bu süreçten sonra zor ilerleyen süreçler olmasına rağmen azınlık haklarının iyileştirildiği, özellikle yerel yönetimlerin daha fazla özerklik kazandığı ve dil özgürlükleri konusunda ciddi adımlar atıldığı görülmektedir. OÇA'nın ayrıca toplumsal çatışmaları durdurmak bakımından ayrı bir önemi vardır. Zira çatışmalar başladığında etnik ve dini olarak ülkedeki nüfusun iç içe geçmiş bir demografik dağılıma sahip olması sebebiyle iç savaş senaryoları konuşulur olmuştur. Etnik çatışmaları durdurması bakımından OÇA yeni bir Bosna trajedisinin yaşanmasını engellemesi bakımından da çok mühim bir antlaşmadır. Bunun yanı sıra antlaşma ile Makedonya'da multi-etnik bir toplumdan multi-etnik bir devlete geçiş süreci başlamıştır.⁵² Bu noktada yapılan birçok anayasal reformun kaynağı yine OÇA'dır.

İSİM MESELESİ VE KOMŞULARLA YAŞANAN SORUNLAR

Makedonya'nın Yunanistan ile yaşadığı isim sorunu hala güncelliğini korumaktadır. Yunanistan, Makedonya'nın bağımsızlığının ardından anayasal olarak kabul ettiği "Makedonya Cumhuriyeti" ismine bazı tarihsel ve coğrafi gerekçelerle karşı çıkarak bu ülkeyi tanımamıştır. Yunanistan'ın Makedonya'yı tanımamasının tarihsel gerekçesi Makedonları, ataları Büyük İskender olan Helen geçmişine sahip bir kavim olarak görmesi, buna karşılık bugünkü Makedonya toplumunun bu özellikleri taşımadığını düşünmesidir. Yunanistan, bugünkü Makedonları bir Slav halkı olarak tanımlarken onların hiçbir şekilde Helen tarihi ile irtibatı olmadığını savun-

51. Ulf Brunnbauer, *The Implementation of the Ohrid Agreement: Ethnic Macedonian Resentments*, (CSBSC, Graz: 2002) s. 2-4.

52. Sosyolog Ali Pajaziti ile mülakat, Üsküp, Eylül, 2013.

maktadır. Makedonya ismine Yunanların takındığı olumsuz tavrın coğrafi gerekeci ise Yunanistan'da Makedonya ile sınırdaş bir Makedonya bölgesinin varlığıdır. Yunanistan, Makedonya'nın anayasal ismini tanıması durumunda kendi sınırları içerisinde bulunan Makedonya bölgesinden Üsküp yönetiminin gelecekte toprak talebinde bulunacağından endişe duymaktadır. Günümüze kadar ise Makedonya'yı anayasal ismiyle Türkiye dahil 140'a yakın ülke tanımıştır. Fransa'nın anayasal isme karşı çıkması sebebiyle ülke, BM'ye 1993 yılında Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti (FYROM) adı altında üye olmuştur. Yunanistan da ülkeyi 1995'te de bu isimle tanımış ve böylece iki ülke arasında resmi ilişkiler kurulmuştur.

Yukardaki sebeplerden ötürü Yunanistan yaklaşık 25 yıldır Makedonya ismi konusunda çok hassas davranmakta ve Makedonya'nın NATO ve AB gibi uluslararası kurumlara entegrasyonunu bloke etmektedir. Makedonlar ise Yunanistan'dan gelen baskılara rağmen Makedon tarihinin Helen dönemini de kapsadığını ve antik Makedonya'nın kendi tarihlerinin bir parçası olduğunu savunmaktadır. Sorunun çözülmesi için Makedonya ve Yunanistan arasında birçok kez görüşmeler yapılmıştır. 2005'te BM Özel Temsilcisi Matthew Nimitz Makedonya ve Yunanistan'a çift isim formülünü sunmuştur. Ancak bu formülü Makedon tarafı kimliğin tanınması konusundaki pürüzler sebebiyle kabul etmemiştir. 2008'de Nimitz yeniden taraflarla görüşmüş ve ortaya beş isim atmıştır. Bu isimler "Anayasal Makedonya Cumhuriyeti", "Demokratik Makedonya Cumhuriyeti", "Bağımsız Makedonya Cumhuriyeti", "Yeni Makedonya Cumhuriyeti" ve "Yukarı Makedonya Cumhuriyeti"dir. Ancak bu önerilerin hiçbiri taraflarca kabul görmemiştir. Bu durum Makedonya'nın uluslararası toplum tarafından cezalandırılmasına ve 2008'de yapılan Bükreş'teki NATO zirvesinde üyeliğe davet alamamasına neden olmuştur. Daha sonra görüşmeler devam etmiş ancak şimdiye kadar hiçbir sonuç alınamamıştır.

Makedonya dış politikasını en fazla zorlayan mesele durumundaki isim sorununun iç politikada da önemli yansımaları olmuştur. Yunanistan'ın Makedon kimliği ve tarihine dair uyguladığı baskılar Makedonya'da milliyetçi tepkilerin artmasına neden olmuştur. 2006 yılından itibaren ülkede Yunanistan'ın tüm tepkilerine rağmen antik döneme ait heykeller dikilmek suretiyle tarihe yapılan vurgu dikkat çekmektedir. Bu ise isim sorunu konusunda hem Yunanistan'ın negatif pozisyonunun katılmasına hem de ödün vermesi beklenen Makedonların milliyetçi duygularının artmasına neden olmaktadır. Üsküp'e dikilen heykeller kimlikleri Yunanlar tarafından yok sayılan Makedon kimliğini tepkisel olarak daha görünür kılmayı hedeflese de AB ve NATO üyeliği konusunda endişeleri artırmaktadır.

SİYASİ PARTİLER

VMRO DPMNE (VNATREŠNA MAKEDONSKA REVOLUCIONERNA ORGANIZACIJA – DEMOKRATSKA PARTIJA ZA MAKEDONSKO NACIONALNO EDINSTVO, İÇ MAKEDON DEVRİMCI ÖRGÜTÜ- MAKEDON MİLLİ BİRLİĞİ DEMOKRATİK PARTİSİ)

Makedonya'nın en köklü partilerinden biri olan VMRO DPMNE ülke siyasetine yön veren önemli siyasi partilerden biridir. Partinin, isminden de anlaşılacağı üzere eski bir örgütün adı olan Makedon İç Devrimci Örgütü-VMRO'nun mirası olması, günümüzdeki milliyetçi misyonunu tarihsel kodlara dayandırdığı anlamına gelmektedir. Bu açıdan partinin devrimci örgütten devraldığı ve yüz yıldan uzun süredir benimsediği vizyon, Makedon halkının ulusal kurtuluşu ve bağımsız bir Makedon devleti kurulması hedeflerinin gerçekleştirilmesidir. Bu çerçevede VMRO Makedon milliyetçiliğinin ilk örgütlenmiş halini de temsil etmektedir. 19. Yüzyılın sonlarında Osmanlı'ya isyan edip örgütlenen çoğu Balkan toplumu gibi Makedon komitacılar da "bağımsız devrimci örgüt" ismiyle ortaya çıkmıştır.

1990 yılında VMRO DPMNE ismiyle kurulan parti aslında bu ideolojik çizginin bir devamı olarak sayılmaktadır. İlk kurulduğunda anti-komünist ve milliyetçi bir çizgide olmuştur. Daha parti kurulmadan bu siyasi hareketin kurucu

kadrosu Yugoslavya'nın parçalanma sürecinin başladığı dönemde Makedonya'nın bağımsızlığını ve Yugoslavya federasyonundan ayrılması gerektiği fikrini açıkça savunan en güçlü siyasi odak olmuştur. 1990 yılında demokratik seçimlerin yapılmasına başlanması ile girdiği ilk seçimleri kazanmasına rağmen VMRO DPMNE, koalisyon ortağı bulamamış ve iktidarı sosyalist bloka bırakmak zorunda kalmıştır. Partinin kurulduğu ve ülkenin bağımsızlığını ilan ettiği ilk yıllarda yeni bir form kazanan Makedon milliyetçiliği Arnavutları dışlayan bir tavır sergilemiştir. Tabanı milliyetçi olan VMRO DPMNE partisi de bu tavrı benimsemiş ve zamanla partinin politikalarına yansıtmaya başlamıştır.

1992-1998 arasında VMRO DPMNE ana muhalefette kalmıştır. 1992'de seçimleri kaybetmiş, 1994'te ise parlamentoyu boykot etmiştir. Bu sebeple Makedonya'nın en önemli partilerinden biri olan VMRO DPMNE, siyasi arenada ağırlığını koymaya 1998 yılından sonra başlamıştır. 1998 seçimlerinde Demokratik Alternatif Partisi (Demokratska Alternativa-DA) ve Arnavut Demokrat Parti (Partia Demokratike Shqiptare-PDSH) ile koalisyon yaparak iktidar olmuş ve 1999 yılında da VMRO DPMNE'nin Cumhurbaşkanı adayı Boris Trajkovski seçimleri kazanmıştır.⁵³ Bu ilk iktidar deneyimi döneminde VMRO DPMNE Arnavutlar ile yaşanan etnik çatışmalarla yüzleşmek zorunda kalmıştır. Zira partinin iktidarda olduğu bu dönemde Makedonya'nın kuruluşundan itibaren yaşanan en büyük kriz olarak değerlendirilen 2001 Etnik krizi yaşanmış ve Makedon güvenlik güçleri ile Arnavut gerilla arasında sıcak çatışma meydana gelmiştir. Parti, 2002 yılındaki seçimlere Liberal Parti koalisyonuyla katılmış fakat bu seçimlerde sosyalistlerin başını çektiği koalisyona kaybederek⁵⁴ tekrar ana muhalefet partisi konumuna dönmek zorunda kalmıştır. Bu mağlubiyetten sonra eski parti Başkanı olan Ljupčo Georgievski'nin yerine 2003 yılında Ohri'de yapılan parti kongresiyle partinin başına mevcut başkan ve Başbakan Nikola Gruevski geçmiştir.⁵⁵

Gruevski ile birlikte VMRO DPMNE partisi birçok açıdan dönüşüm yaşamaya başlamıştır. Parideki eski milliyetçi kanat ve eski başkan Georgievski'nin ekibi tasfiye edilmiş ve parti yönetiminde genç ve dinamik kadrolara yer verilmeye başlanmıştır. Gruevski'nin başkan olmasının ardından ilk yıllarda VMRO'daki bu yapısal değişikliklerin ardından parti ülkede milliyetçi söylemine devam ederken

53. Devlet Seçim Kurulu resmi sitesi. http://www.sec.mk/arhiva/1999_pretsedatelski/Default.htm

54. Devlet Seçim Kurulu resmi sitesi. http://www.sec.mk/arhiva/2002_parlamentarni/kon_rezultati/REZULTATI.htm

55. Jakub Šedo, "The Party System of Macedonia," Věra Stojarová ve Peter Emerson (der.), *Party Politics in the Western Balkans* (New York: Routledge, 2010), s. 175-176

AB ve NATO entegrasyonunu da güçlü bir şekilde savunmaya devam etmiştir. 2006'daki seçimlerde diğer azınlıkları arkasına alarak VMRO 120 milletvekili koltuğundan 44'ünü almış ve Arnavut PDSH ile koalisyon yaparak hükümeti kurmuştur.⁵⁶ Ancak ana muhalefetteki Sosyal Demokrat Birliği'nin (Socijal Demokratski Sojuz-SDSM) güçlü mukavemeti sebebiyle iki sene sonra erken seçim yapılmış ve yine diğer azınlıkları arkasına alarak seçim öncesi koalisyona giden Gruevski'nin partisi daha güçlü bir şekilde hükümeti kurma hakkını elde etmiştir. 2008'deki seçimlerde VMRO 64 milletvekili koltuğu elde ederek epey önemli bir seçim başarısı elde etmiş ve bu sefer Arnavutların en fazla oy alan partisi Demokratik Entegrasyon Birliği (Bashkimi Demokratik Per Integrim-BDI) ile seçim sonrası koalisyon yaparak hükümeti kurmuştur.⁵⁷ Bu tarihten sonra VMRO DPMNE'nin Makedonya siyasetinde dominasyonu başlamıştır. Hemen ardından girilen 2009 yerel seçimlerini de kazanan parti, aynı yıl yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde de kendi adayı George İvanov'un kazanmasını sağlamıştır.⁵⁸

2011'de yapılan erken seçimleri yine kazanan VMRO sırasıyla 2013'te yapılan yerel, ve 2014'te yapılan Cumhurbaşkanlığı⁵⁹ ile parlamento⁶⁰ seçimlerini bir kez daha kazanarak ülkede siyasetini gücünü arttırarak domine ettiğini ispat etmiştir. Seçmenin güçlü desteğini alan VMRO ülkeyi güçlü bir şekilde reform sürecine itmiştir. Özellikle ekonominin gelişimi ve bu hususta yapılacak reformları partinin en fazla öncelendiği mesele haline getiren Gruevski yabancı yatırımcıları çekmek için birçok yapısal reform yapmıştır.⁶¹ Gruevski aynı zamanda yolsuzluk ve suçlarla mücadele konusunda da ciddi irade göstermiş ve özellikle 2001 krizi sonrası ortaya çıkan çetelerin tasfiyesinde önemli bir rol oynamıştır.

Gruevski döneminde VMRO partisi ilk etapta biraz daha ılımlı politikalar izlemiştir. Ancak ilerleyen yıllarda Gruevski'nin siyasi olarak güçlendikçe milliyetçi söyleminin dozunu arttırdığı görülmektedir. Özellikle isim meselesi sebebiyle ülke içindeki etnik farklılığı dikkate almadan Makedon milliyetçiliğini ideolojiden parti politikalarına yansıtan Gruevski'nin çoğu zaman hassas olan ülke içindeki etnik

56. http://www.most.org.mk/images/transparency/Parliamentary%20elections%202006/report/Report%20Parlamentarni_izbori_MKD.pdf

57. Devlet Seçim Kurulu resmi sitesi. http://www.sec.mk/arhiva/2008_predvremeniparlamentarni/index.htm

58. Devlet Seçim Kurulu resmi sitesi. http://www.sec.mk/arhiva/2009_pretdateliskiIlokaini/2009/fajlovi/rezultati2/konecniipret/Predsedatel_konecni.pdf

59. 2009'da seçilen Ivanov yeniden VMRO'Nun adayı olarak Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Bkz. Devlet Seçim Kurulu resmi sitesi. http://rezultati.sec.mk/President/Results_R2?cs=mk-MK&r=3&rd=r&eu=All&m=All&ps=All

60. Devlet Seçim Kurulu resmi sitesi. <http://rezultati.sec.mk/Parliamentary/Results?cs=mk-MK&r=2&rd=r>

61. Başbakan Gruevski'nin Danışmanı ve Üsküp Belediye Meclis Üyesi Branislav Sirkanjac ile mülakat, Üsküp, Eylül, 2013

dengeleri sarstığı görülmektedir.⁶² Gruevski'nin bu tavırları özellikle Arnavutları rahatsız ederken etnik gerilimin dini topluluklara da yansımaya neden olmaktadır. Bu durum herhangi bir küçük sorun yaşandığında meselelerin etnik veya dini kuttuptan ele alınmasına ve tepkilerin de buna göre şekillenmesine neden olmaktadır.⁶³

Gruevski'nin ısrarla üzerinde durduğu ve gerçekleştirdiği "Üsküp 2014" projesi, kendisi hakkında yapılan eleştirileri haklı çıkarmaktadır. Bu proje ile amaçlanan şeyin şehre daha fazla bir anıtsal görünüm vermek olduğu belirtilse de⁶⁴ asıl hedef Üsküp'ün merkezi noktalarına Makedon tarihine ait olduğu iddia edilen şahsiyetlerin heykellerini yerleştirerek Makedon kimliğini şehirde daha görünür kılmaktır. Ancak tüm ülkede olduğu gibi Üsküp'te de multi etnik bir toplum yapısı olduğu için Makedonlar dışındaki etnik unsurlar agresif bir şekilde kimlik vurgusu yapan bu heykellerin ortak yaşama zarar verdiğini düşünmektedir.⁶⁵ Bu kimlik sorunlarının ülkede halen canlı olması VMRO'nun yüzleşmesi gereken en önemli meselelerden biridir. Aslında VMRO kendi ajandasındaki ve çoğu zaman gerginliğe yol açan kimlik politikalarının gerçekleşmesi konusunda ısrarcı iken diğer yandan ekonomiye aşırı önem vererek ülkedeki sorunları aşacağını düşünmektedir. Parti yetkililerine göre ülkede etnik nefretin ve kimlik kavgasının en büyük neden fakirliktir. Sosyo-ekonomik düzey yükseltilirse kimlik politikaların önemi kalmayacaktır.⁶⁶

AB ve NATO entegrasyonu partinin en önemli hedeflerinden biridir. Yayınlanan parti manifestosunda Avrupa-Atlantik kurumlarıyla bütünleşmenin en öncelikli hedefleri arasında olduğunu belirtilmiştir.⁶⁷ Ancak bu üyelik süreçlerinin önündeki en büyük engelin Yunanistan ile yaşanan isim meselesinin olması bu sorunu karmaşık hale getirmektedir. Zira Yunanistan'ın dayattığı isim önerileri Makedonların kimliklerinden ödün vermesi anlamına gelmektedir. Bu özellikle VMRO gibi milliyetçi bir partinin bunu kabul etmesini zor kılmaktadır.⁶⁸ VMRO'ya göre isim meselesi sadece siyasi değil, kültürel, tarihsel ve kimliksel bir sorundur. Bu sebeple Makedonlarla ilgili mezkur unsurların Yunanistan tarafından tayin edilmek istenmesi isim meselesini daha komplike kılmaktadır.⁶⁹

62. "Kiril ve Metodi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi ve SDSM'nin eski cumhurbaşkanı adayı Ljubomir Frçkovski ile mülakat, Üsküp, Eylül 2013."

63. Tahir Selim, "Makedonya'da Müslümanların isyanı", *Dünya Bülteni*, 8 Temmuz 2014.

64. "Skopje 2014: The new face of Macedonia, updated", *Balkan Insight*, 7 Haziran 2013.

65. *Shenja* Genel Yay. Yön. Zekeriya İbrahimi ile görüşme, Üsküp, Eylül, 2013

66. Başbakan Gruevski'nin Danışmanı ve Üsküp Belediye Meclis Üyesi Branislav Sırkanjac ile mülakat, Üsküp, Eylül, 2013

67. VMRO DPMNE parti resmi sitesi. http://vmro-dpmne.org.mk/wp-content/uploads/documents/Manifest_za_reformi_i_razvoj.pdf

68. Analitika düşünce kuruluşundan araştırmacı Andreja Bogdanovski ile mülakat, Üsküp, Eylül 2013.

69. Başbakan Gruevski'nin Danışmanı ve Üsküp Belediye Meclis Üyesi Branislav Sırkanjac ile mülakat, Üsküp, Eylül, 2013

VMRO DPMNE'nin Makedon halkı tarafından en fazla benimsenen parti olmasının önemli sebeplerinden biri de Makedonların dini ve kültürel değerlerine önem vermesidir. VMRO aynı zamanda kendini Hristiyan demokrat bir çizgide de görmektedir. Arnavutlar ile yaşadığı sorunların dışında diğer etnik topluluklar etnik uyum sürecine hassasiyet göstermekte ve çoğu zaman azınlık partileri ile seçim öncesi koalisyon yapmaktadır. Bunun yanısıra VMRO DPMNE Partisi 1991 yılında Genç Kuvvetler ismiyle gençlik kollarını da kurmuştur. Genç Kuvvetler'den çıkan birçok proje parti tarafından hayata geçirilmiştir. Hem parti teşkilatı hem de gençlik kolları konusunda VMRO ülkenin en güçlü siyasi partilerinden biridir. Seçimlerde elde edilen başarılı sonuçlarda parti vizyonunun tabanda karşılık bulması ve Gruevski'nin liderlik karizması kadar iyi organize olan parti teşkilatlarının da katkısı bulunmaktadır.

SDSM (SOCIJALDEMOKRATSKI SOJUZ NA MAKEDONIJA, MAKEDONYA SOSYAL DEMOKRAT BİRLİĞİ)

Makedonya'nın VMRO'dan sonra ikinci en güçlü partisidir. Yugoslavya döneminin Makedonya'daki tek partisi olan Makedonya Komünist Partisi (*Savez Komuniste Jugoslavie-SKJ*) kökenlidir. SKJ daha sonra ismini Makedonya Komünist Birliği-Demokratik Dönüşüm Partisi (*Savez komunista Makedinja - Partija za demokratska Predrazba SKM-PDP*) olarak değiştirmiştir. Komünist ve Sol geleneği temsil eden Makedon Komünist Partisi'nin yaptığı öneriyle 23 Şubat 1991'de parti ismini *Makedonya Sosyal Demokrat Partisi* (SDSM) olarak değiştirmiştir. Böylece bağımsızlığından itibaren ülkedeki en etkin partinin demokratik döneme uyum ve dönüşümü süreci tamamlanmıştır. Kökenleri 1945'ye kadar giden partinin 90'dan sonra yeni dönemin koşullarına ayak uydurduğu görülmektedir. Makedonya'nın bağımsızlığının ardından SDSM sosyalist çizgiden sosyal demokrasiye doğru kaymış ve siyasi faaliyetlerine Avrupa Birliği ve Atlantik kurumlarına entegrasyonu savunarak devam etmiştir. Parti ayrıca demokratikleşme ve serbest piyasa ekonomisini de savunacak çizgiye gelmiştir.⁷⁰

SDSM, Makedonya'da yapılan ilk parlamento seçimlerine SKM-PDP ismiyle katılmış ve ilk seçimlerde 31 milletvekili çıkarmayı başarmıştır. 1992'de yapılan seçimlerle birlikte bağımsız Makedonya'da SDSM güçlü bir şekilde ülkenin siyasi

70. Partinin resmi sitesi. <http://www.sdsm.org.mk/Default.aspx?mId=43&lId=1>

arenasına girmiştir. Zira SDSM 92'de düzenlenen seçimleri kazanmış ve Makedonya'nın ilk hükümetinde yer alarak Başbakanlık koltuğunu elde etmiştir. O dönemin parti Başkanı Branko Crvenkovski de Başbakanlık koltuğuna oturmuştur. Yunanistan ile yaşanan isim sorunu sebebiyle uygulanan ambargoların kaldırılması, yaptırımların ve uluslararası izolasyonun sona erdirilmesinde SDSM hükümeti kilit rol oynamıştır. SDSM hükümetinde Makedonya BM'ye kabul edilmiş ve BM'ye üye birçok ülke tarafından tanınmıştır. Bu dönemde sosyalist rejimden demokrasiye geçiş yapan Makedonya'da SDSM hükümeti özellikle ekonomi alanında reform çalışmaları yapmıştır.

Makedonya'nın en önemli iki partisinden biri olan SDSM'nin lideri Branko Crvenkovski 1994 yılında ikinci parlamento seçimlerinde tekrar Başbakan olarak seçilmiştir. LP ve SPM ile kurduğu *Makedonya Birliği* koalisyonu 85 sandalyeyle yeni hükümetin taşıyıcısı olmuştur. Genel seçimlerle aynı anda düzenlenen Cumhurbaşkanlığı seçimlerini de bu koalisyonun adayı Kiro Gligorov ilk turda kazanmıştır. Dolayısıyla SDSM Makedonya'nın adayı ikinci kez Cumhurbaşkanı seçilmiştir. SDSM ülkenin bağımsızlığından itibaren yükselen bir grafik sergilemiştir. NitEkim 1996 yerel seçimlerinde de SDSM vatandaşın desteğini alarak 54 belediye başkanlığı kazanmıştır.

1998 yılı Makedonya'da siyasi atmosferin değiştiği ve sosyalistlerin imaj kaybına uğradığı bir yıl olmuştur. Milliyetçiliğin yükselmeye başladığı 1998 parlamento seçimlerinde SDSM, VMRO DPMNE'ye yenilerek ana muhalefet partisi olmuştur. Bu süreçte 2001 etnik krizi yaşanmış ve Makedonya büyük bir etnik savaşın eşiğinden dönmüştür. Bu sebeple dört yıl sonra 2002'de yapılan parlamento seçimlerinde Makedonyalı seçmen SDSM'ye yeniden hükümeti kurma yetkisi vermiştir.⁷¹ 2004'te ise Cumhurbaşkanlığı seçimlerini de kazanan SDSM, parti başkanı ve Başbakan Branko Crvenkovski'nin Cumhurbaşkanı olmasını sağlamıştır.

20 Nisan 1991 yılından itibaren SDSM başkanlığını yürüten Branko Crvenkovski bu görevi 2004 yılında Cumhurbaşkanı seçilene kadar yerine getirmiştir. Ancak Crvenkovski'nin başkanlığı bırakmasının ardından SDSM'de sıkıntılı bir dönem başlamıştır. 2004'te boşalan SDSM başkanlık koltuğuna olağanüstü kongre ile Vlado Buçkovski seçilmiş ancak 2005'teki yerel seçimlerde ve 2006'daki parlamento seçimlerinde istenen sonuçların alınamaması üzerine 2006'da yine olağanüstü kongreye gidilmiş ve partinin bir diğer önemli ismi Radmila Şekerinska

71. Devlet Seçim Kurulu resmi sitesi. http://www.sec.mk/arhiva/2002_parlamentarni/kon_rezultati/REZULTATI.htm

partinin başına geçmiştir. 2008'deki erken seçimde SDSM'nin başını çektiği koalisyon 120 milletvekili koltuğunun olduğu parlamentoda sadece 27 milletvekili⁷² çıkarınca Şekerinska istifa etmiştir. Ardından SDSM, geçici olarak Zoran Zaev'i başkanlığa getirmiştir. Zaev döneminde ise SDSM hem Cumhurbaşkanlığı⁷³ hem de yerel seçimleri⁷⁴ kaybedince 2009'da gerçekleştirdiği 9. kongresinde Branko Crvenkovski'yi yeniden başkan seçerek eski parlak döneme dönmeyi hedeflemiştir.⁷⁵

Crvenkovski'nin partinin başına geçmesi ile birlikte SDSM parti içinde köklü değişimler yapmış ve merkez yönetim kurulunu tamamen değiştirerek genç ve kariyer sahibi isimlere yer vermiştir. Ancak buna rağmen SDSM bir türlü eski popülaritesini yakalamayı başaramamıştır. Ayrıca 2010'dan itibaren VMRO'nun Makedonya'da hükümeti eleştiren medya organlarını farklı gerekçelerle kapatması⁷⁶ sebebiyle SDSM parlamentoyu boykot etmiş ve 2011'de erken seçim yapılması için baskı yapmaya başlamıştır. SDSM'nin parlamentoyu boykot etmesi ve protestolar düzenlemesi sonucu ülkede siyasi istikrarsızlık yaşanması ihtimali erken seçimlerin yapılması için uluslararası baskıyı da getirmiş ve iktidardaki VMRO'nun geri adım atmasına neden olmuştur. Böylece 2011'de erken seçim yapılmasına karar verilmiştir. Ancak bu seçimlerde de SDSM, VMRO'ya 6.2 puan farkla kaybederek yüzde 32,78 oy oranında kalmıştır.

2011'den sonra da SDSM ülkedeki siyasi etkisi ve gücünü kaybetmeye devam etmiştir. 2012 yılının sonlarına doğru bütçe görüşmelerini yapan komisyonda SDSM ve VMRO arasında ortaya çıkan tartışma bir anda ülkede siyasi gerilime neden olmuştur. Zira Crvenkovski liderliğinde SDSM parti sempatanları günlerce süren protestolarla ülkede kaotik bir atmosfer oluşturmuştur.⁷⁷ Bu gerilimli atmosferin ardından SDSM 2013'teki yerel seçimlere girmiş ve bu seçimler tecrübeli lider Crvenkovski'nin son şansı olarak değerlendirilmiştir. Ancak 2013 seçimleri de VMRO'nun durdurulamayan yükselişinin devamı olmuş ve SDSM'nin büyük bir yenilgi ile yüzleşmesine neden olmuştur.⁷⁸ Bu seçimler aynı zamanda Makedonya

72. Devlet Seçim Kurulu resmi sitesi. http://www.sec.mk/arhiva/2008_predvremeniparlamentarni/index.htm

73. 2009 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde SDSM, VMRO DPMNE'nin aday ve mevcut Cumhurbaşkanı George İvanov'unn karşısına Prof. Dr. Ljubomir Frçkovski'yi çıkarmıştır. Bkz. Devlet Seçim Kurulu resmi sitesi. http://www.sec.mk/arhiva/2009_pretsedatelskilokalni/2009/fajlovi/rezultati2/konecnipret/Predsedatel_konecni.pdf

74. Devlet Seçim Kurulu resmi sitesi. http://www.sec.mk/arhiva/2009_pretsedatelskilokalni/2009/fajlovi/rezultati2/konecni/Gradonacalnici_vkupno_po_partii_so_vkupno_glasovi_-_bez_Dolneni.pdf

75. SDSM partinin resmi sitesi. <http://www.sds.org.mk/Default.aspx?mId=45&lId=1>

76. "Macedonia's A1 TV Bankrupt, Facing Closure", *Balkan Insight*, 27 Temmuz 2011.

77. "Меѓупартиска Стабилизација-Клучот е во Скротени Политички Лидери", *Dnevnik*, 30 Aralık 2012.

78. "Графикон за резултати од локални избори ВМРО- ДПМНЕ и СДСМ" *Republika.mk*, 29 Mart 2013.

siyasetinin önemli aktörlerinden Branko Crvenkovski'nin çekilmesine neden olmuştur. Bu koşullarda 2013'ün Haziran ayında SDSM'nin 14. kongresinde Branko Crvenkovski aday olmamıştır. Kongrede partinin başına Zoran Zaev getirilmiştir.⁷⁹

SDSM'deki sıkça yaşanan lider değişiklikleri ve yenileşme rüzgarları sonuç vermemiştir. Nitelikli yeni lider Zoran Zaev de SDSM'ye çare olamamıştır. 2014'te yapılan parlamento ve Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde partinin gerilemesi devam etmiştir ve parlamento seçimlerinde yüzde 43,97 oy oranına ulaşan VMRO koalisyonuna karşın SDSM yüzde 25,34'e gerilemiştir.⁸⁰ Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde de SDSM üçüncü kez VMRO'ya kaybetmiştir.⁸¹

Makedonya'nın en köklü siyasi partisi olmasına rağmen SDSM'nin 2006'dan beri başlayan ve bir çok sebebe bağlı olarak devam eden düşüşü farklı yorumlara neden olmaktadır. Çoğu analiste göre iktidarda olduğu dönemde yolsuzluk suçlamaları partiyi epey yıpratmıştır. Bunun yanısıra ülkede milliyetçiliğin yükselmesinin VMRO'dan daha az milliyetçi reflekslere sahip SDSM'nin tercih edilmemesine neden olduğu ifade edilmektedir. Özellikle isim konusunda VMRO'dan daha esnek görünmesi bu konuda hassas Makedonların SDSM'ye güvenini azaltmaktadır.⁸² Ancak bazı analistlere göre SDSM'nin kaybetmesi maddi bakımdan zayıflaması ve partinin iyi organize olamaması ile ilintilidir. Zira VMRO iktidar olmanın imkanlarından yararlanarak finansal olarak da güçlenmektedir. Bunun yanısıra iktidar medya konusunda baskı uygulayarak SDSM'nin bir anlamda kamuoyunda adaletsiz bir şekilde negatif bir dille anılmasına neden olmaktadır.⁸³

Siyasi kayıplara rağmen parti yetkilileri ülkenin en acil meselesinin AB ve NATO üyeliği olduğunu düşünmektedir. Bu sebeple SDSM isim meselesinin acilen çözülmesi gerektiğini savunmaktadır. İsim meselesi ülkeyi ekonomik olarak da zorlamaktadır.⁸⁴ Özellikle siyasi istikrar açısından ülkenin NATO üyeliği bu partinin en fazla öncelendiği ve VMRO'nun yeterince ciddiye almadığı bir meseledir. Ayrıca ülkede etnik tansiyonun artmasına neden olan Arnavutlar ile yaşanan gerilim konusunda da SDSM daha esnek davranmaktadır.⁸⁵ Ancak ülkedeki kri-

79. "SDSM'nin Yeni Lideri Zaev", *Yeni Balkan*, 3 Haziran 2013.

80. Devlet Seçim Kurulu resmi sitesi. <http://rezultati.sec.mk/Parliamentary/Results?cs=mk-MK&r=2&rd=r>

81. Devlet Seçim Kurulu resmi sitesi. http://rezultati.sec.mk/President/Results_R2?cs=mk-MK&r=3&rd=r&eu=All&m=All&ps=All

82. Analitika düşünce kuruluşundan araştırmacı Andreja Bogdanovski ile mülakat, Üsküp, Eylül 2013.

83. Gazeteci-yazar Güner İsmail ile mülakat, Üsküp, Eylül 2013

84. SDSM Dış İlişkiler Başkanı Jovan Despotovski ile mülakat, Üsküp, Eylül 2013

85. "Kiril ve Metodi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi ve SDSM'nin eski cumhurbaşkanı adayı Ljubomir Frçkovski ile mülakat, Üsküp, Eylül 2013."

tik meselelere dair daha uzlaşmacı tavırlarına rağmen Makedon milliyetçiliğinin revaçta olması sebebiyle Makedon seçmenin kısa vadede SDSM'ye iktidar fırsatı vermesi zor görünmektedir.

LDP (LIBERALNO-DEMOKRATSKA PARTIJA, LIBERAL-DEMOKRAT PARTİ)

Demokrat Parti ve Liberal Parti'nin 19 Nisan 1997 tarihinde birleşmesiyle kurulmuştur. Partinin başkanlığına dönemin Demokrat Parti lideri Petar Goşev⁸⁶ seçilmiştir. Parti Liberal Enternasyonele üyedir. Partinin şu anki lideri Andrey Zernovski'dir.

1998 parlamento seçimlerine LDP, merkezi Kalkandelen'de bulunan Makedonya Demokrat Partisi ile koalisyon kurarak girmiştir. Bu seçimlerde mecliste 4 sandalye kazanmıştır. 1999 yılında Kosova Savaşı sürecinde LDP Makedonya Cumhuriyeti hükümetinde koalisyon ortağı olarak yer almıştır. LDP'ye o dönem portföysüz bakanlık verilmiştir. Kosova savaşı bittikten sonra LDP hükümetten çekilmiştir. 1999 yılında partinin 1. Kongresinde seçimlerde başarısız olan Petar Goşev adaylığını koymayarak çekilmiş partinin başkan yardımcılığını yapan Risto Penov partinin başına geçmiştir. 1999 senesindeki Cumhurbaşkanlığı seçimlerine LDP Stoyan Andov'u aday göstermiştir. Ancak Stoyan Andov bu seçimlerde ikinci tura kalmayı başaramamıştır.

2000 yılındaki yerel seçimlere SDSM, SPM ve Demokrasi Birliği partilerinden oluşan "Makedonya için Birlikte" koalisyonu ile katılmış ve Üsküp belediye başkanlığına Risto Penov seçilmiştir. Parti, SDSM ile koalisyon kurarak katıldığı 2002 parlamento seçimlerinde 13 milletvekili çıkarma başarısını göstererek yeni hükümetin kurulmasında yer almıştır. Bu dönemde LDP 4 bakanlık almıştır. LDP 2005 yılında partiyi etkileyen bir ayrılık yaşamış ve, partiden istifa eden Lilyana Popovska Makedonya Demokratik Yenilenme Partisi'ni kurmuştur.

LDP 2009 yerel ve Cumhurbaşkanlığı seçimlerine tek başına katılmıştır. Haziran 2011'deki parlamento seçimlerinde çok düşük oy alarak hiçbir milletvekili çıkaramamıştır. Partinin uğradığı bu hezimetten sonra parti başkanı Manasiyevski istifa etmiş ve LDP'nin başına mevcut başkan Andrey Zernovski geçmiştir.

LDP 2006 yılına kadar Makedonya siyaset sahnesinde önemli bir parti iken bu yıllardan sonra SDSM ile birlikte ciddi bir düşüş yaşamıştır. 2013'teki yerel

86. LDP parti resmi sitesi. <http://www.ldp.org.mk/IstorijaNaLdp.asp>

ve 2014'teki genel ve cumhurbaşkanlığı seçimlerine SDSM ile seçim öncesi koalisyon yaparak girmiştir.⁸⁷ Ancak SDSM ile birlikte kötü bir sonuç elde etmiştir. Son yıllarda ciddi bir prestij kaybına uğrayan LDP partisinin ülkedeki siyasi etkisi düşüktür. Ülkedeki etnik bölünmüşlük ve milliyetçilik, liberal seçmene hitap eden bu partinin tabanda karşılık bulmasına olanak sağlamamaktadır.

GROM (GRAGANSKA OPCIJA ZA MAKEDONIJA, MAKEDONYA İÇİN SİVİL OPSİYON)

GROM Makedonya siyasi sahnesine 2013'te dahil olan bir partidir. Partinin lideri Üsküp'teki *Karpoş* belediyesi başkanı Stevço Jakimovski'dir. Parti lideri 2013'teki seçimlerde *Makedonya Sırp İlerleme Partisi'nin* (SNS) aday olarak belediye başkanlık seçimini kazanmıştır. Parti, 2014'teki seçimlerde ulusal arenada yarışabilmek için kurulmuş ve katıldığı ilk seçim olmasına rağmen yüzde 2,82 oy alarak bir milletvekili çıkarmayı başarmıştır.⁸⁸ Parti kurulurken Jakimovski muhalefet olmayı hedeflediklerini belirtmiş ve buna göre seçim hazırlıkları yapacaklarını ifade etmiştir.⁸⁹ Ancak Jakimovski bu sözünü tutmamış ve seçimleri kazanan VMRO DPMNE lideri Gruevski'nin GROM'a bir bakan yardımcılığı pozisyonu vermesi ile hükümete dahil edilmiştir.⁹⁰

GROM Stevço Jakimovski'nin popülaritesi ve güçlü liderlik karizması ile ülke siyasetinde konumlanmaya çalışmaktadır. 2013'te belediye başkanlığına Sırp partisinden aday olmasına rağmen daha sonra kurduğu GROM partisinin multi etnik bir parti olacağını savunmuştur. Bir vatandaş hareketi olması hasebiyle Jakimovski siyasete küsen seçmeni hedeflediğini ifade etmiştir. Liberal bir eğilime sahip bu parti AB ve diğer transatlantik kurumlara entegrasyonu savunmaktadır.⁹¹ Ancak GROM şu siyasi konjonktürde güçlü liderliğe sahip olmasına rağmen ülkedeki diğer büyük siyasi partilere rekabet etme ihtimali zayıf görünmektedir. Zira Jakimovski dışında partide çok güçlü isimler bulunmamaktadır.

87. Devlet Seçim Kurulu resmi sitesi. <http://rezultati.sec.mk/Parliamentary/Results?cs=mk-MK&r=2&rd=r>

88. Devlet Seçim Kurulu resmi sitesi. <http://rezultati.sec.mk/Parliamentary/Results?cs=mk-MK&r=2&rd=r>

89. "Јакимовски направи ГРОМ!", *KTV Mk*, 30 Mayıs 2013.

90. "ГРОМ влезе во владата на Груевски", *Alsati M*, 8 Temmuz 2014

91. Grom Parti resmi sitesi. <http://grom.mk/wp-content/uploads/2014/02/STATUT-NA-GROM-makedonski.pdf>

BDİ (BASHKIMI DEMOKRATİK PËR INTEGRIM, DEMOKRATİK ENTEGRASYON BİRLİĞİ)

BDİ Makedonya'da yaşayan Arnavutların en önemli siyasi partisidir. 2001'de yaşanan etnik çatışma sırasında Arnavutların kurduğu *Ulusal Kurtuluş Örgütü* (UÇK) kadrosunun kurduğu bir partidir. 2001'de çatışmayı sonlandıran Ohri Çerçeve Antlaşması imzalandıktan sonra UÇK tasfiye edilmiş ve 2002'de örgütün lider kadrosu mücadelesini siyasi alanda devam etme kararı almış ve BDİ'yi kurmuştur. BDİ'nin lideri aynı zamanda UÇK'nın lideri günümüzde de partinin başkanı olan Ali Ahmeti seçilmiştir. Partinin kurulmasının hemen ardından yapılan seçimlerde BDİ, Arnavut seçmeninin yüzde yetmişinin oylarını almış 2002 seçimlerinde 16 milletvekili sandalyesi⁹² elde ederek gerilla savaşıdan parlamento koltuklarına hızlı bir geçiş yaşamıştır. BDİ bununla da yetinmeyerek 2002-2006 yılları arasında SDSM ile koalisyon yaparak birlikte hükümette de yer almıştır. 2006 yılından bu yana ise VMRO DPMNE ile koalisyon halinde iktidarda bulunmaktadır. Partinin önemli isimleri Gezim Ostreni, Teuta Arifi, Nevzat Beyta, İzet Meciti ve Abdülhakim Ademi'dir.

2002 yılından itibaren neredeyse girdiği tüm seçimleri kazanan BDİ, Arnavutları temsil eden en güçlü parti konumuna yükselmiştir. Ancak 2006'da BDİ'nin seçimi kazanmasına rağmen hükümete girmemesi ülkede ufak bir kriz yaşanmasına neden olmuştur. Arnavut seçmenden en fazla oy alan parti olması, ve VMRO DPMNE ile birlikte seçimlerin galibi olmasına rağmen BDİ hükümete dahil edilmemiştir. VMRO lideri Gruevski, hem BDİ'nin bir önceki seçimde SDSM ile koalisyon yapmasından dolayı hem de mevcut koalisyon ortağı olan Arnavut Demokratik Parti'yi (PDSH) ile yola devam etmek istemesi üzerine PDSH ile koalisyon yaparak hükümeti kurmuş ve BDİ'yi devre dışı bırakmıştır. Badinter⁹³ prensibine aykırı olan bu tutumu sebebiyle VMRO ciddi eleştiriler almış ve Arnavutların siyasi iradesine saygı göstermemekle suçlanmıştır.

92. Devlet Seçim Kurulu resmi sitesi. http://www.sec.mk/arhiva/2002_parlamentarni/kon_rezultati/REZULTATI.htm

93. Robert Badinter'den ismini alan ve ülkede azınlıklarla ilgili alınan kararlarda söz konusu azınlığın en büyük siyasi temsilcisinin katılımını gerektiren prensiptir. 2001'de imzalanan Ohri Çerçevesi'ne bu prensip dahil edilmiştir. Bkz. Поделба На Власта И Спроведување на Охридскиот Рамковен Договор, Ермира Мехмети, "Имплементација на Охридскиот рамковен договор", Фондација Фридрих Еберт, Скопје, 2008, s. 95-125.

Ancak 2008 yılındaki seçimlerde de BDI'nin Arnavut seçmenin çoğunluğunun oyunu alması VMRO DPMNE'nin BDI ile koalisyon yapmasını kaçınılmaz kılmıştır. Bu seçimlerde BDI hükümet ortağı olarak 5 Bakanlık, 3 Bakan Yardımcılığı, Meclis Başkan Yardımcılığı almıştır. Bunların yanısıra Devlet Kaynakları, Dış Yatırım, Petrol Rezervleri Başkanlığı, Devlet Bütçe Komisyonu, Makedonya Postası gibi birçok kurumda da Arnavutları temsil etmiştir. BDI'nin VMRO ile koalisyonu 2011 Parlamento seçimlerinden sonra da devam etmiştir.

2009'daki belediye seçimlerinde biraz güç kaybeden BDI küçük belediyeleri almasına rağmen Arnavutların yoğun olduğu büyük belediyeleri kaybetmiştir. En son 2013'teki yerel seçimlerde 14 belediyede alan BDI diğer Arnavut partilere sadece bir belediye bırakarak Makedonya'daki Arnavutların en güçlü siyasi temsilcisi olduğunu göstermiştir. 2014'te yapılan parlamento seçimlerinde ise yüzde 13,71 oy alan⁹⁴ parti, doğal olarak VMRO ile hükümet ortağı olmuştur. Ancak BDI 2014'te parlamento seçimleriyle birlikte yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde aday çıkarmamış ve seçimleri boykot etme kararı almıştır. 2014'teki parlamento seçimlerinin ardından yenilenen VMRO-BDI koalisyonundan BDI iki başbakan yardımcılığı altı bakanlık koltuğu elde etmiştir. Bu rakamlar ile BDI, hükümette Arnavutları hatırı sayılır bir düzeyde temsil etmektedir.

BDI diğer Arnavut partilerinden ideolojik olarak çok farklı görünmemektedir. Dolayısıyla BDI de Arnavutların çıkarlarını koruyan ve milliyetçi söyleme sahip bir partidir. Şüphesiz BDI'nin, 2001 etnik krizi esnasında Arnavut halkının sempatisini kazanan UÇK'nın devamı olması, tabandaki karşılığının derinleşmesine epey katkı sağlamıştır. Bu sebeple 2002'den beri Makedonya'daki Arnavutlar BDI'nin dışında başka bir partiyi tercih etmek konusunda isteksiz davranmıştır. Bunun yanısıra parti yetkililerine göre BDI'yi diğer Arnavut partilerden ayıran en önemli özelliğin partinin kritik meselelerde daha esnek ve çözüm odaklı düşünmesidir.⁹⁵ Ancak son dönemlerde BDI, koalisyon ortağı VMRO DPMNE'nin Arnavutlara yönelik sindirme politikalarına yeterince karşılık veremediği ve Arnavutların haklarını savunamadığı konusunda ciddi bir şekilde eleştirilmektedir. Bazı analistlere göre BDI Arnavutların çıkarlarından çok partilerin çıkarlarını korumakla yetinmektedir.⁹⁶ Bu durum tabanda huzursuzluklara neden olmaktadır. 2014 Haziran ayında Üsküp'te altı Arnavut kökenli vatandaşa mahkemece

94. Devlet Seçim Kurulu resmi sitesi. <http://rezultati.sec.mk/Parliamentary/Results?cs=mk-MK&r=2&rd=r>

95. Kalkandelen Belediye Başkanı ve BDI Başkan Yardımcısı Teuta Arifi ile mülakat, Kalkandelen, Eylül 2013

96. Kim Mehmeti, "Të mbrohen interesat e shqiptarëve dhe jo të politikanëve", *Shekulli*, 7 Temmuz 2014.

yeterli delil bulunamamasına rağmen müebbet hapis cezası verilmesi sebebiyle yapılan protesto gösterilerinde, protestocular Arnavutlara yapılan bu haksızlığın müsebbibi olarak Arnavutların siyasi ve hukuki haklarını yeterince savunamayan BDI partisini de suçlaması dikkat çekicidir.⁹⁷

BDI, VMRO ile koalisyon kurduğundan beri Makedonya'nın en önemli meselelerinden biri olan isim konusunda daha ılımlı bir yaklaşım sergilemektedir. Zira partiye göre isim meselesi ülkenin siyasi istikrarını da doğrudan etkilemesi hasebiyle çözüm aciliyeti olan bir meseledir ve bu sebeple bu konuda olumsuz tavır sergilemek ülkeyi krize sokabilir.⁹⁸ Parti yetkililerine göre Makedonya'nın isim sorunu ülkedeki etnik dengeyi de etkilemesi kaçınılmazdır. Zira Arnavutlar Makedonya'nın bir an önce NATO ve AB üyelik süreçlerinin tamamlanmasını dolayısıyla da buna engel olan isim meselesinin çözülmesini arzu etmektedirler.⁹⁹ Bu durum isim konusunda taviz vermeyen VMRO'yu rahatsız etse de BDI yetkilileri çözüm konusunda ısrarlı tutum sergilemektedir. 2013'te parti lideri Ali Ahmeti'nin Yunanistan ziyareti yapıp Başbakan Venizelos ile görüşmesi¹⁰⁰ Makedonları kızdırmış ancak diğer yandan da isim meselesi konusunda Arnavutlar ile Makedonların tutumları arasındaki keskin fikir ayrılığını göstermiştir.

Bunun yanı sıra Makedonya'da 2001 yılında yaşanan etnik çatışmalarda Arnavut tarafının haklarını savunmak için dağa çıkan ancak daha sonra parlamentoda aynı kadro ile siyaset alanında mücadele eden BDI'nin milliyetçi VMRO ile uzun yıllar koalisyon ortağı olması belli sorunları da beraberinde getirmiştir. Milliyetçi reflekslere sahip BDI ile Arnavutların devlet yönetimindeki etkisini kırmaya çalışan VMRO'nun koalisyonu aynı zamanda bir koalisyon içi iktidar mücadelesine de neden olmuştur. Bu ise bu iki partinin öncülüğünde etnik soğuk savaşın devam etmesine neden olmaktadır. Ali Ahmeti'nin Arnavut ile Makedonlar arasında yaşanan etnik soğuk savaşta her ne kadar dengeli tavırlar sergilediği gözlenirse de bu tavır istikrar için yeterli değildir. Ahmeti bir anlamda ülke güvenliğinin garanti altında olmadığını ifade etmekte, ancak ülkenin toprak bütünlüğünün değişmez olduğunu vurgulamaktadır.¹⁰¹ Bu tavır BDI'nin hem VMRO ile yürüttüğü siyasi mücadelede kendi Arnavut tabanını diri tutmak hem de VMRO'nun baskılarından duyulan rahatsızlığı ifade etmektedir. Buna bağlı olarak BDI parti yetkilileri

97. Nedim Emin, "The Macedonian Revolts: A Dangerous Development", *Daily Sabah*, 16 Temmuz 2014.

98. "Key political Parties in Macedonia", *Balkan Insight*, 27 Ekim 2010.

99. *Kalkandelen Belediye Başkanı ve BDI Başkan Yardımcısı Teuta Arifi ile mülakat*, Kalkandelen, Eylül 2013

100. "Ali Ahmeti në Athinë në takim me Venizelos", *Koha.mk*, 2 Eylül 2013.

101. Analitika düşünce kuruluşundan araştırmacı Andreja Bogdanovski ile mülakat, Eylül 2013.

VMRO'nun etnosentrik politikalara son zamanlarda daha fazla eğilim gösterdiğini iddia etmektedir. Onlara göre bu durum devam ederse BDI ve Arnavutların da buna aynı yaklaşım ile karşılık vermesini gerektirecek ve bu da siyasi istikrar için iyi bir gelişme olmayacaktır.¹⁰²

PDSH (PARTIA DEMOKRATIKE SHQIPTARE, ARNAVUT DEMOKRATİK PARTİ)

Arnavut Demokratik Partisi (PDSH) Makedonya Arnavutlarını temsil eden bir diğer önemli siyasi partidir. 4 Temmuz 1997 tarihinde Arnavut Demokratik Refah Partisi (PDPA) ve Demokratik Halk Partisi'nin (NDP) birleşmesiyle kurulmuştur. Arnavut Demokratik Refah Partisi, 1994 yılında Demokratik Refah Partisinin radikal üyeleri olan Arben Xhaferi ve Menduh Taçi'nin kendi partilerinden ayrılıp yeni parti kurma ihtiyacı duymalarıyla kurulmuştur.

Kısa bir süre içinde seçimlere katılan PDSH 1998 seçimlerinde 11 sandalye kazanmıştır.¹⁰³ Seçimlerden sonra seçimlerin galibi olan VMRO DPMNE ile koalisyon kurarak hükümeti birlikte kurmuştur. Ancak PDSH'nin bu ilk iktidar dönemi ciddi sorunlarla karşılaşmasına neden olmuştur. Zira o dönemde Makedon ve Arnavutlar arasında etnik gerilim epey yükselmiş ve ufak çaplı çatışmalar yaşanmıştır. Arnavutlar Makedon polisi tarafından tutuklanmış ve ülkede negatif atmosfer oluşmuştur. Hemen ardından Kosova savaşının başlaması ile birlikte Makedonya'da bu sorunlar bir süre ertelense de 2001'de bu etnik kriz çatışmaya dönüşmüş ve PDSH siyasi hayatının ilk ciddi meydan okuması ile karşılaşmıştır. Bu çatışma esnasında ilk etapta Arnavutların siyasi temsilciliğini PDSH yaparken dağda savaşan UÇK ise Makedonya Arnavutlarının gerçek temsilcisi olma konusunda epey avantaj elde etmiştir. 2001 savaşının sona ermesinin ardından UÇK'nın silah bırakıp BDI'yi kurması ile birlikte PDSH'nin işi daha da zorlaşmaya başlamıştır. Zira Arnavutlar siyasi temsilci olarak UÇK'yı tercih etmiş ve daha sonra da UÇK'nın kadrolarının kurduğu BDI'yi benimsemiştir.¹⁰⁴

2002 parlamento seçimlerinde PDSH büyük bir hayal kırıklığı yaşamış ve yüzde 5 civarı oy ile mecliste 7 milletvekili çıkararak muhalefet konumuna düş-

102. Kalkandelen Belediye Başkanı ve BDI Başkan Yardımcısı Teuta Arifi ile mülakat, Kalkandelen, Eylül 2013

103. Devlet Seçim Kurulu resmi sitesi. http://www.sec.mk/arhiva/1998_parlamentarni/index.htm

104. "Key political Parties in Macedonia", Balkan Insight, 27 Ekim 2010.

müştür.¹⁰⁵ 2006 yılındaki parlamento seçimlerinde oy oranını %7,5 lara çıkararak 11 sandalye kazanmıştır. Eski koalisyon ortağı VMRO DPMNE'nin seçimleri kazanmasıyla birlikte tekrar hükümete girme şansını elde etmiştir. Ancak bu koalisyon kısa sürmüş ve PDSH için sancılı süreç başlamıştır. Önce eski lider Arben Xhaferi partiden çekilme kararı almış ve 30 Haziran 2007 tarihinde Struga'da gerçekleşen partinin 4. Kongresinde Menduh Taçi partinin başına geçmiştir.

2008'deki erken parlamento seçimlerinde PDSH yine 11 milletvekili çıkarmıştır. Bu seçimlerde VMRO DPMNE koalisyon ortağını bırakmak istemese de, Arnavut seçmenin BDI'yi birinci parti seçmesinden dolayı Gruevski PDSH ortaklığına son verip, Arnavutların siyasi iradesine saygı göstermek durumunda kalmıştır. 2011'deki erken seçimlerde PDSH'nin oyları yine düşmüş ve sadece 8 milletvekili ile parlamento girebilmiştir. 2013'teki yerel seçimlerde de büyük bir hezimet yaşayan parti 2014'teki Cumhurbaşkanlığı ve Parlamento seçimlerinde varlık gösterememiştir. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde BDI'nin seçimleri boykot etmesine karşın PDSH'nin aday göstermesi Arnavutların tepkisine neden olmuştur. Ancak sadece ilk turda yarışabilen PDSH adayı Iljaz Halimi yüzde 4, 48 oy alarak¹⁰⁶ partisini hayal kırıklığına uğratmıştır.

2008'den itibaren PDSH genelde parlamento boykot etmekle gündeme gelmiştir. Parti, Ohri Çerçeve Antlaşması'na sadakat gösterilmediği ve uygulanmadığı gerekçesiyle Arnavutların hükümette olmasının hiçbir anlam ifade etmediğini belirtmektedir. PDSH devletin bütçesinin de adaletli bir şekilde paylaşılması ve tüm etnik unsurlara eşit bir şekilde hizmet götürülmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır. PDSH'ye göre hükümet Makedonlara daha fazla yatırım yapmakta ve bütçeden onlara daha fazla pay vermektedir.¹⁰⁷ Bunun yanı sıra parti Cumhurbaşkanlığı, Başbakanlık veya Meclis Başkanlığı gibi üç kritik makamın en az birinin Arnavutlara verilmesi gerektiğini savunmaktadır.¹⁰⁸ Bunun yanı sıra PDSH, AB ve özellikle de NATO üyeliği için acilen tüm adımların atılması gerektiğini savunmaktadır. Bu açıdan PDSH'li yetkililere göre isim meselesi tüm Makedonya vatandaşlarının refahı için bir an önce çözülmesi gereken bir meseledir.¹⁰⁹

105. Devlet Seçim Kurulu resmi sitesi. http://www.sec.mk/arhiva/2002_parlamentarni/kon_rezultati/REZULTATI.htm

106. Devlet Seçim Kurulu resmi sitesi. <http://rezultati.sec.mk/President/Results?cs=mk-MK&r=1&rd=r&eu=All&m=All&ps=All>

107. PDSH MYK Üyesi Durim Luma ile mülakat, Kalkandelen, Eylül, 2013

108. PDSH Resmi sitesi. <http://www.gurra-pdsh.org/>

109. PDSH MYK Üyesi Durim Luma ile mülakat, Kalkandelen, Eylül, 2013

Milliyetçi bir parti olan PDSH'nin lideri Menduh Thaçi'nin çoğu zaman tartışmalara yol açan sert üslubu PDSH'yi farklı bir şekilde gündeme getirmektedir. PDSH'nin çoğu zaman gerginliği arttıran demeçleri hatta partililerin meclisteki kavgaları gündemi sarsmaktadır. Ancak Xhaferi döneminde parlak bir dönem yakalayan bu partinin hem konjonktür hem de partinin yetersiz olmakla eleştirilen kadrosu kısa vadede ciddi bir seçim başarısı yakalamasına ihtimal vermemektedir.

TÜRK PARTİLERİ

TDP (*Türk Demokratik Partisi*)

Türk Demokratik partisi Makedonya Türkleri'nin ilk siyasi kuruluşudur. Makedonya'daki siyasal ve ekonomik değişimlerin etkisiyle Türkler, diğer topluluklar gibi kendi siyasi haklarını koruma ve

geliştirme amacıyla teşkilatlanma yoluna gitmişlerdir. Makedonya Cumhuriyeti'nin siyasi ve ekonomi hayatında demokrasi ve çoğulculuk süreçlerinin başlamasıyla birlikte ortaya çıkan koşullar çerçevesinde Türkler için öteki etnik gruplar gibi ulusal çıkarları, temel özgürlük ve hakları savunmak için teşkilatlanma zorunluluğu doğmuştur. Böylece 1 Temmuz 1990 tarihinde Türk Demokratik Birliği kurularak, Makedonya'daki Türklerin milli ve manevi çıkarlarını savunan bir dernek faaliyete başlamıştır.

Ülkede etnik toplulukların homojenleşerek milli kimliklerini belirleme ve siyasi yapılarını oluşturma süreci içerisinde Makedonya'daki Türkler de siyasi partiye dönüşmeye yönelmiştir. Türk Demokratik Birliği, Avni Engüllü'nün başkanlığında, 27 Haziran 1992 tarihinde Üsküp'te yaptığı olağanüstü 2. Kurultayında Türk Demokratik Partisi'ne dönüşmüştür.¹¹⁰ Türk Demokratik Partisi'nin başkanlığını bir süre Erdoğan Saraç yürütmüştür. Erdoğan Saraç'ın istifasından sonra partinin geçici başkanlığına 27 Şubat 2002 tarihinde Merkez Meclisin oy birliğiyle Dr. Kenan Hasip getirilmiştir. 5 Nisan 2003 tarihinde Ohri'de düzenlenen TDP'nin 5. Olağanüstü kurultayında geçici Genel Başkan görevini yürüten Kenan Hasip, TDP'nin Genel Başkanı seçilmiştir.

TDP 1994 ve 1998 yıllarında Makedonya Cumhuriyeti parlamento seçimlerine katılmıştır. 1994 seçimlerinde Makedonya Meclisine TDP'den bir milletvekili seçilebilmiştir. 1996 yılındaki yerel seçimlerinde ise TDP 2 Belediye başkanlığı ve 44 belediye meclis üyesi çıkarmayı başarmıştır. 1999 Cumhurbaşkanlığı seçime-

110. Türk Demokratik Partisi resmi sitesi. <http://www.tdp.org.mk/index.php/parti/tarihce.html>

rinde TDP, VMRO DPMNE'nin adayı Boris Traykovski'yi desteklemiştir. Uygulanmaya başlanan yeni seçim modeli ile 2002 parlamento seçimlerinde koalisyon ortağı arayışı içine girmiştir. SDSM ve LDP ile partiler arası iş birliği ve birlikte hareket etme konusunda anlaşılmıştır. Sırp, Rom, Boşnak ve Ulah partilerinin de katılımıyla "Makedonya İçin Birlikte" koalisyonuna dahil olmuştur.

2002 parlamento seçimlerinde TDP Makedonya Parlamentosunda 2 milletvekili ile yeni kurulan hükümetin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nda Bakan vekilliği olarak Türkleri temsil etmiştir. Bununla kalmayıp Makedonya Radyo Televizyonu, Kültür Bakanlığı, Tarım Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Anayasa Mahkemesi, Merkez Halk Bankası gibi kurumlarda da birer temsilci elde etmiştir.

Ohri Çerçeve Anlaşmasının onaylanması ve 18 Kasım 2001 tarihli Makedonya Cumhuriyeti Anayasa değişiklikleri, TDP'nin 5 Nisan 2003 tarihinde Ohri'de yapılan 5. Olağanüstü kurultayında parti programında ve tüzüğünde değişiklikler yapılmasına neden olmuştur. Bu değişikliklerle beraber parti tüzüğü, çağdaş demokrasi prensiplerini içermektedir. Yine bu değişikliklerle Entelektüel Konsey ve Kadın Kolları kurulması kararlaştırılmıştır.

TDP'nin 4 Kasım 2012 tarihinde Kalkandelen'de gerçekleşen 8. Kurultayında tek aday olan Kenan Hasip tekrar parti başkanlığına seçilmiştir.¹¹¹ Partinin Genel Başkan Yardımcılığına Dr. Beycan İlyas, Genel Sekreterliğine de Enver Hüseyin getirilmiştir. 2013 Yerel Seçimlerinde beklenen başarıyı yakalayamayan sadece Merkez Jup'da Belediye Başkanlık koltuğunu alabilmiştir. Ancak parti yetkililerine göre TDP bu seçimlerde oylarını arttırmıştır.¹¹² TDP 2014 parlamento seçimlerine ise VMRO DPMNE'yle koalisyon ortağı olarak katılmıştır. VMRO'nun seçimleri kazanmasıyla TDP Makedonya Cumhuriyeti hükümetinde yer almış ve Bu partiden Furkan Çako devlet bakanlığına getirilmiştir.

TDP Makedonya'daki Türklerin en önemli siyasi partisidir. Partinin belli bir ideolojisi bulunmamaktadır. Daha çok azınlıktaki Türklerin sorunları ile ilgilenmektedir. Ancak Türklerin eğitim sorunları ve Türkçe eğitim imkanlarının elde edilmesi partinin en fazla önemsendiği meseleler arasında yer almaktadır.¹¹³ Türklerin partisi olması hasebiyle doğal olarak Türkiye ile ilişkileri yoğundur.¹¹⁴ TDP'nin Makedonya Türklerinin devlet kadrolarında yer almasına önemli ölçüde katkısı

111. "Hasip Yeniden Genel Başkan Seçildi", *Yeni Balkan*, 8 Kasım 2012.

112. "TDP Aldığı Oy Sayısını Açıkladı", *Yeni Balkan*, 26 Mart 2013.

113. *TDP Genel Başkanı Kenan Hasip ile mülakat*, Üsküp, Eylül, 2013

114. *TDP Genel Başkanı Kenan Hasip ile mülakat*, Üsküp, Eylül, 2013

vardır. Zira 2001'den sonra ülkede değişen etnik dengede Makedonya Türklerinin de kendini konumlandırma ihtiyacı hasıl olmuştur. Bu yeni siyasi zeminde TDP'nin verdiği siyasal mücadele Makedonya'daki Türklerin birçok kazanım elde etmesine neden olmuştur.¹¹⁵ TDP'nin genelde milliyetçi VMRO DPMNE ile koalisyon yapması çoğu zaman eleştirilere neden olmaktadır. Ancak parti yetkilileri Türklerin talepleri ve çıkarlarının esas olduğunu dolayısıyla da TDP'nin bir siyasi parti olarak bu konuda pragmatik davranmasının doğal olduğunu ifade etmektedir.¹¹⁶

THP (*Türk Hareket Partisi*)

Türk Hareket Partisi 20 Ekim 1999 tarihinde kurulmuştur. Üsküp merkezli kurulan partinin kısa adı THP'dir. THP sadece Türklerin sorunlarıyla ilgilenen bir partidir. Parti yetkililerine göre Makedonya'nın partilerin etnik siyaset yapması ülkenin realitesidir ve bu yüzden her etnik grubun partisi olduğu gibi Türkler de varlıklarını korumaları için kendi partileri ile siyaset yapmak zorundadır.¹¹⁷

Öte yandan Türk Hareket Partisi kendi kuruluşunu TDP'nin birçok seçimde başarısız sonuçlar alması ve Makedonya Türklerini temsil edememesine bağlamaktadır.¹¹⁸ Tam da bu yüzden Türk Hareket Partisi siyasi, kültürel, eğitim, sanat, bilim, sağlık, dil, din, gelenek ve görenek, Türk halkının her alanda kalkınması ve gelişmesi ile Makedonya Cumhuriyeti vatandaşlarının çıkarına olan alanlarda etkinlik sürdürülmesi için 20 Ekim 1999 yılında çok sayıda Türkün katılımıyla Üsküp'te kurulmuştur. THP vizyonu, insanın temel hak ve hürriyetlerinin gerçek anlamda tanınmasını sağlamak, toplumun temel değerlerini siyasete taşımak ve hakim kılmak, toplumun huzur ve barışını sağlamak, Makedonya Türkleri'nin sorunlarını gündeme getirip, sorunlara çözüm bulma amacı ile kurulmuş bir siyasi parti olarak açıklamaktadır. THP esas amaç ve hedeflerini, Makedonya'da demokratik değerlerinin ve hukuk üstünlüğünün hakim olması için siyasi çalışmalar yürütmek olarak ortaya koymuştur.

THP kuruluşundan itibaren iki dönem iktidarda olup iki dönem muhalefet cephesinde yer almıştır. Partinin Genel Başkanlığını Prof. Dr. Adnan Kahil yürütmektedir. THP lideri Adnan Kahil 1999 – 2002 döneminde milletvekilliği ve Devlet Bakanlığı, 2002 – 2006 döneminde muhalefet kanadından milletvekilliği

115. TDP'li Çair Belediye Başkan Yardımcısı Süleyman Baki ile mülakat, Üsküp, Eylül, 2013

116. TDP Genel Başkanı Kenan Hasip ile mülakat, Üsküp, Eylül, 2013

117. THP Başkanı Adnan Kahil ile mülakat, Üsküp, Eylül, 2013.

118. THP Başkanı Adnan Kahil ile mülakat, Üsküp, Eylül, 2013.

ve 2006 – 2008 döneminde de Devlet Bakanlığı görevlerinde bulunmuştur. THP son kurultayını 10 Mart 2013'te Üsküp'te düzenlemiştir, kurultayda Adnan Kahil tekrar başkan seçilmiş, parti tüzük ve programı yenilenip, yeni bir yapılanmaya gidilmiştir. THP 2014 parlamento seçimlerine SDSM koalisyonu ile katılmıştır. SDSM'nin listesinde yer alan THP Genel Sekreteri Enes İbrahim milletvekili seçilmiştir. Bugün THP, SDSM'nin öncülüğünde oluşturulan Muhalefet Cephesi'nde yer almaktadır.

THP, Türklerin hem Makedonya devletinin kurucu unsuru olduğunu hem de bağımsızlığı sürecinde önemli bir rol oynadığını ifade ederken, ülke siyasetinde buna göre konumlanması gerektiğini savunmaktadır.¹¹⁹ Partinin kısa vadede TDP'ye ciddi bir siyasi alternatif olmak ve Türklerin en büyük temsilcisi olmak gibi bir hedefi bulunmaktadır.

TMBH (Türk Milli Birlik Hareketi)

Türk Milli Birlik Hareketi (TMBH) daha önce Türk Demokratik Partisi (TDP) başkanı olan Erdoğan Saraç'ın partiden istifa etmesinin ardından kendisi ve arkadaşları tarafından kurulmuştur. 2003'te Parti başkanlığını bırakan Erdoğan Saraç 3 yıl sonra TDP ile uzlaşma sağlayamadığı için¹²⁰ Makedonya'daki Türklerin üçüncü partisini kurduktan sonra 2011'deki erken seçimlere katılmıştır. Bu seçimlerde milletvekili seçilen Erdoğan Saraç Türklerin parlamentodaki ikinci temsilcisi olmuştur. 2014'te yapılan seçimlerde ise varlık gösteremeyen TMBH'de parti içinde bazı sorunlar da yaşanmıştır. Saraç'ın partinin finansal meselelerinde şeffaf olmadığını iddia eden bazı parti yöneticileri istifa etmiştir.¹²¹

TMBH Makedonya'daki Türklerin milli ve manevi değerlerine önem vermekte, kendini milliyetçi bir parti olarak tanımlamaktadır. Türklerin çıkarlarını öncelemekle birlikte Makedonya'daki Türklerin ülke bürokrasisinde yer almasına dolayısıyla devletin kadrolarında istihdam edilmesini öncelikli hedef olarak görmektedir.¹²²

Erdoğan Saraç TMBH'nin TDP'ye bir alternatif olarak değil, azınlıkta olan Makedonyalı Türkleri birleştirmek için kurulduğunu¹²³ belirtse de seçimlere katıl-

119. THP Başkanı Adnan Kahil ile mülakat, Üsküp, Eylül, 2013.

120. *TMBH Genel Başkanı Erdoğan Saraç ile mülakat*, Üsküp, Ekim, 2013

121. "TMBH'den Kopmalar", *Yeni Balkan*, 17 Haziran 2014.

122. TMBH Başkanı Erdoğan Saraç ile mülakat, Üsküp, Ekim, 2013

123. TMBH Başkanı Erdoğan Saraç ile mülakat, Üsküp, Ekim, 2013

ması Türklerin oylarının bölünmesine neden olmuştur. TDP ile benzer bir siyasi çizgiye sahip olmasına rağmen TMBH farklı bir parti çatısında siyaset yapmayı tercih etmiştir. Ülkedeki Türk partilerin çokluğu demokrasinin sağladığı bir hak olsa da azınlık durumundaki Türklerin ülke siyasetinde daha zayıf temsiline neden olmaktadır.

Saraç'a göre Makedonya Türklerinin daha güçlü bir şekilde tek çatı altında siyaset yapması gerekmektedir. Makedon ve Arnavutların nüfus dolayısıyla da siyasi dominasyonuna karşı mücadele etmek için Makedonya'daki Türk partilerinin uzlaşması gerekmektedir.¹²⁴ Ancak bu uzlaşının gerçekleşmesi için ülkedeki Türk siyasilerin ortak tutum sergilemesi gerekmektedir ve bu ihtimal şu aşamada zayıf görünmektedir.

124. TMBH Başkanı Erdoğan Saraç ile mülakat, Üsküp, Ekim, 2013

ÖNEMLİ SİYASİ ŞAHSİYETLER

GEORGE IVANOV

Makedonya Cumhurbaşkanı George İvanov, ülkenin güneydoğusundaki Valandova şehrinde doğmuş, ilk ve orta eğitimini doğduğu şehirde tamamlamıştır. Üniversite eğitimini ise başkent Üsküp'te bulunan Kiril ve Metodi Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamlamıştır. Ardından 1988 yılında medya sektöründe çalışan İvanov, Makedonya Devlet Televizyonu'nda (MTV) 7 yıl yayın editörlüğü yapmıştır.

1995'te ise yeniden akademik hayata dönerek Siyaset Bilimi bölümünde “Sivil Toplum-Eski Tartışmaların Yeni Çelişkileri” başlıklı yüksek lisans tezini tamamlamıştır. 1998 yılında ise yine aynı bölümde “Bölünmüş Toplumlarda Demokrasi” isimli doktora tezini savunmuştur.¹²⁵ Bu tarihten sonra akademik çalışmalarını hızlandırmakla birlikte siyaset ve sivil toplum çalışmalarına da aktif bir şekilde katılmıştır.

Doktora derecesini elde ettikten sonra Makedonya siyasi arenasına önemli isimler kazandıran Kiril ve Metodi Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde öğretim görevliliği yapan İvanov, 1999'da bir dönem Atina Üniversitesinin Güneydoğu Avrupa programında konuk öğretim görevlisi olarak görev yapmıştır. 2008'de Profesör olan İvanov'un 4 adet yayınlanmış kitabı vardır.

125. Makedonya Cumhurbaşkanlığı resmi web sitesi: <http://www.president.mk/mk/pretsedatel/biografija.html>

Tito'nun ölümünden sonra Yugoslavya'nın siyasi olarak çalkantılı bir döneme girmesi ile birlikte İvanov, liberal odaklı reformist gençlik hareketlerine katılmıştır. Gazetecilik yaptığı 80'li yılların sonlarında ise bağımsızlığını ilan etmeye hazırlanan Makedonya'nın siyasi sisteminde yapılan reform sürecine katkı sağlamıştır. Yugoslavya'da tek partili rejimin sonra ermesi ile birlikte George İvanov, ülkede siyasi çoğulculuğun ve piyasa ekonomisinin yaygınlaşması için yapılan gençlik ve sivil toplum hareketlerine de dâhil olmuştur.

Makedonya'daki birçok düşünce kuruluşu ve araştırma merkezlerinde danışmanlık yapmakla birlikte George İvanov, ülkedeki siyasi dönüşüme katkı sağlayan önemli şahsiyetlerden biridir. İlk Makedon siyaset bilimi dergisi "Politik Düşünce"nin de kurucusu olan İvanov, "Makedonya Siyaset Topluluğu" ve "Demokrasi Enstitüsü"nin kuruluşunda yer almıştır. Cumhurbaşkanı olmadan önce etkin siyasete girmeyi tercih etmeyen Makedon lider, VMRO DPMNE'ye danışmanlık yapmıştır. Partinin reform programını hazırlayan İvanov, siyaset bilimi alanında sahip olduğu akademik yetkinlik ile kısa sürede partide ön plana çıkmaya başlamıştır. Bu gelişmelerin ardından 2009'da Makedonya'da düzenlenen Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde George İvanov, VMRO DPMNE tarafından aday gösterilmiştir. Seçimlerde sosyalistlerin (SDSM) adayı Ljubomir Frckovski'ye karşı üstünlük sağlayarak oyların %63.14'ünü alarak 12 Mayıs 2009'da Cumhurbaşkanı seçilmiştir. George İvanov, kendisini Cumhurbaşkanı aday gösteren milliyetçi VMRO-DPMNE partisinden farklı olarak siyasi etkinliklerini muhafazakâr bir çizgide takip etmiştir. Ülkedeki etnik gruplar arasındaki gerilimleri çözmeye yönelik tüm etnik unsurları kapsayan yaklaşımlar sergileyen İvanov, sıklıkla gerilen ortamları yumuşatmıştır. Göreve geldikten sonra, ülkenin NATO ve AB üyeliğine engel olan en temel problemlerden biri olan Yunanistan'la yaşanan isim krizine karşı uzlaşmacı tavırlar sergilemesine rağmen beklenen sonucu alamamıştır. Makedonya'nın Bulgaristan ile yaşadığı kimlik krizinde iki ülkenin gerilen ilişkilerinin normalleşmesi yine İvanov'un katkılarıyla gerçekleşmiştir. Türkiye ile yakın ilişkileri olduğu bilinen İvanov'un, Makedonya'ya hem ekonomik hem de kültürel olarak daha fazla yatırım yapılması hususunda Türkiye'nin en büyük destekçilerinden biridir. Makedonya'nın Türkiye ile ilişkilerini "mükemmel dostluk" diye nitelendiren Cumhurbaşkanı, Türkiye'nin süreklilik arz eden desteğini birçok platformda dile getirmiştir.¹²⁶ Gezi Parkı olayları sırasında Başbakan Erdoğan'a açıkça destek vermiştir.¹²⁷ Cumhurbaşkanı George Ivanov,

126. "Иванов-Давутоглу: Македонија и Турција со одлични билатерални односи и економска соработка", *Sitel*, 21 Aralık 2012.

127. "Makedonya Cumhurbaşkanı: «Diren Erdoğan», *habertürk*, 5 Temmuz 2013.

2014 yılının Ağustos ayında Erdoğan'ın Cumhurbaşkanlığı görevinin devir-teslim törenine de katılmıştır.¹²⁸ Ivanov'un "bizim kalbimiz Türkiye ile birlikte atıyor" şeklinde ifadeler kullanması, birtakım eleştirilere sebep olmaktadır. Bazı analistlere göre, devletin zirvesini temsil eden Ivanov'un Ankara ile yakınlığı iki ülkenin stratejik öncelikleri ile ilgilidir.¹²⁹

2014'te VMRO DPMNE partisinden ikinci kez aday gösterilen Ivanov, seçimleri ikinci turda kazanmıştır. 55 milletvekilinin aday gösterdiği Ivanov, SDSM adayı Stevo Pendarovski ile girdiği yarışta oyların yüzde 55,28'ini alarak ikinci kez Cumhurbaşkanı seçilmiştir.¹³⁰

Cumhurbaşkanı seçildikten sonra akademik ve entelektüel kimliği ile de ön plana çıkan Prof. George İvanov, 2009'da Ankara'da bulunan TOBB Üniversitesi, 2011'de İstanbul Üniversitesi ve Romanya'daki Dimitrije Kantemir Üniversitesinden fahri doktora unvanı almıştır. Aynı yıl İsrail'deki Kudüs Üniversitesi tarafından "St. Lazarus" ödülü ile ödüllendirilen Cumhurbaşkanı, 2012'de Salzburg'taki Avrupa Bilim ve Sanatlar Akademisi'ne onursal üye seçilmiştir.

Makedonya Cumhurbaşkanı İvanov, diğer bölgedeki siyasi liderlerin birçoğuna kıyasla daha uzlaşmacı bir profil sergilemektedir. Konuşmalarında İvanov Makedonya ve Balkanlar'daki etnik ve kültürel farklılıkları bir fırsat gören ve bölgenin tüm unsurlarını sahiplenen Balkanlar vizyonuna vurgu yapmaktadır. Bunun yanı sıra İvanov, Balkanlar'ın "bir arada yaşama" ve "çok kültürlülük" bağlamındaki en iyi tecrübelerinin Osmanlı döneminde yaşadığını belirtmektedir.¹³¹ Ancak mezkur özelliklerine rağmen Ivanov, Başbakan Gruevski'nin siyasi gölgesinde kaldığı eleştirilerine maruz kalmaktadır.¹³²

128. "Makedonya Cumhurbaşkanı İvanov Ankara'da", *Haber7*, 27 Ağustos 2014.

129. Б. Георгиевски, "Македонија и Турција ги зближува заедничкиот противник – Грција", *Deutsche Welle*, 24 Temmuz 2013.

130. Devlet Seçim Kurulu resmi sitesi. http://rezultati.sec.mk/President/Results_R2?cs=mk-MK&r=3&r-d=r&eu=All&m=All&ps=All

131. İvanov, IRCICA'nın Üsküp'te kendisinin himayesinde gerçekleştiği bir toplantıda şöyle konuşmuştur: "Balkan halkları, İslamiyetle tanıştıktan sonra farklı siyasi görüş ve inançlara karşı daha müsamahakâr davranır oldu. Bugün Makedonya'da Müslümanlar ve Hıristiyanlar, birlikte yaşama kültürüne sahipler. İbadethanelerde Yaratıcılarına birlikte ibadet etmekte ve bayramlarını beraber kutlamaktalar. Bugün Makedonya'da farklı din, gelenek ve etnik kökene sahip toplulukların bir vatan çatısı altında birleşmiş olması gelecekte Avrupa'da ve hatta dünyada bunun mümkün olabileceğinin en güzel ispatıdır." Bkz. <http://tr.ircica.org/balkanlarda-osmanli-mirasi/irc822.aspx>

132. Sinisa Jakov Marusic, "Gjorge Ivanov: President in the PM's Shadow", *Balkan Insight*, 5 Mart 2014.

NİKOLA GRUEVSKI

Balkanlar'ın en genç liderlerinden biri olan VMRO DPMNE Partisi Genel Başkanı ve Başbakan Nikola Gruevski, 31 Ağustos 1970'te Üsküp'te doğmuştur. Çocukluk yıllarında annesinin Libya'ya işçi olarak gitmesiyle Libya'da bulunan Gruevski, döndüğünde ilkokul ve lise eğitimini yine Üsküp'te tamamlamıştır. 1994'te Manastır'daki Kliment Ohridski Üniversitesi İktisat Fa-

kültesinden mezun olduktan hemen sonra iş hayatı ile tanışmıştır. Yüksek lisansını ise 2006 yılında Kiril ve Metodi Üniversitesi İktisat Fakültesinde yapmıştır. 1994'te Makedonya Menkul Kıymetler Bankası'nda broker olarak çalışan Gruevski, 1994-1998 yılları arasında ise Üsküp'teki Balkanska Banka'da likidite sektöründe müdür olarak görev yapmıştır. 1998'de ise Makedonya Brokerler Birliği'ni kurmuştur. Bankadaki görevi süresince İngiltere, Almanya ve Japonya'da eğitim için bulunan Gruevski, bu sürede birçok uluslararası toplantıya da katılmıştır. İktisatçı kariyeri boyunca da IMF, DTÖ ve Dünya Bankası gibi uluslararası kurumların etkinliklerine katılarak tecrübe kazanmıştır.

1998-99 yılları arasında Makedonya Cumhuriyeti Devlet Bakanlığı ve Ticaret Bakanlığı görevlerini üstlenmiştir. 1999 yılında Maliye Bakanlığının yanında Dünya Bankası ve Avrupa Merkez Bankası geliştirme ve yenileme temsilciliğini üstlenmiştir. Aynı yıl Dünya Bankası ve Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası'nda Makedonya temsilciliği yapmıştır. 1999'da iktidardaki VMRO DPMNE'nin kabinesinde Maliye Bakanlığında getirilen Gruevski, bu görevi 2002 yılına kadar sürdürmüştür. Bu dönemde Makedonya, finans alanında önemli reformlara imza atıp vergilendirmeyi yeniden düzenlemiş, vergi kaçakçılığına karşı mücadeleye özen göstermiş, fiskalizasyonun yaygınlaşmasını sağlamış ve döviz sistemi ile ticaretin liberalleşmesini sağlamıştır.¹³³

Mali konulardaki uzmanlığı, kısa sürede Gruevski'nin siyasi basamakları tırmanmasına yol açmıştır. 2002'de VMRO DPMNE partisinden milletvekili seçilirken kısa sürede partinin zirvesine çıkmıştır. 2002 seçimlerindeki başarısızlığından ötürü tahtı sallanan milliyetçi VMRO DPMNE lideri Ljupčo Georgievski'nin karşısına AB perspektifi ve kalkınmayı vaat eden, genç ve yetenekli kadrosuyla yeni bir lider adayı olarak çıkan Gruevski, 2003'te bir anda VMRO DPMNE'nin

133. Makedonya Başbakanlık resmi sitesi. <http://vlada.mk/node/22>

başına geçmiştir. Makedon milliyetçi duygularına da hitap eden ama aynı zamanda AB ile NATO'ya üyelik için reform sözü veren Gruevski, partisiyle birlikte kısa sürede Makedonya siyasi arenasında yükselişe geçmiştir.

Kendisini muhafazakâr olarak tanımlayan Nikola Gruevski, Merkez-Sağ parti olan VMRO DPMNE'ye başkan olduktan kısa bir süre sonra Avrupa Parlamentosu ile işbirliği için Parlamento Komisyonu üyesi seçilmiştir. Yine aynı dönemde Parlamento'da kurulan Maliye ve Bütçe Komitesi Başkanı seçilmiştir. Partisinin 2006'daki parlamento seçimlerini kazanmasıyla 25 Ağustos'ta başbakan sıfatıyla yeni hükümeti kurmuştur. Haziran 2008'de gerçekleşen seçimlerde azınlıkları yanına alarak partisinin kurduğu koalisyon ile parlamentodaki koltukların yarısını alarak seçimleri kazanmıştır. Arnavutlar tarafından en çok oy alan Demokratik Bütünleşme Birliği (BDİ) partisi ile koalisyon yaparak hükümeti kurmuştur. Gruevski ile yenilenen ve milliyetçilik tonunu arttıran bir parti olarak VMRO DPMNE, Sosyalist SDSM partisinin karşısında bundan sonraki tüm seçimleri kazanmıştır. Gruevski iki sene sonra 2008'de yapılan erken seçimleri de kazanmış ve 2011'de üst üste üçüncü defa iktidara gelerek siyasi başarısını tescillemiştir. Gruevski, 2011'de seçimleri kazandıktan sonra Arnavut BDİ ile koalisyon yaparak koalisyon hükümetini kurmuştur.

2013 Belediye seçimlerini ve 2014'te aynı anda yapılan Cumhurbaşkanlığı ile Parlamento seçimlerini kazanıp¹³⁴ gücünü daha da pekiştiren Gruevski, ülkenin en güçlü siyasi lideri konumundadır. Siyasi kariyerinin ilk yıllarında teknokrat bir siyasetçi olarak yükselmeye başlayan Gruevski, daha sonra milliyetçi bir lidere dönüştüğü konusunda eleştirilere maruz kalmaktadır. Bu sebeple Gruevski, ülkede milliyetçi seçmen tarafından sevilen, fakat milliyetçi olmayan Makedon ve diğer azınlıklar tarafından eleştirilen bir siyasi karakterdir.¹³⁵ Son yıllarda otoriterleştiği öne sürülen Gruevski'nin¹³⁶ özellikle Arnavutlara yönelik baskıcı bir tutum sergilediği ifade edilmektedir.¹³⁷ Başkanı olduğu partinin resmi sitesinde "tanrıya güçlü inancı vardır" ifadesi dikkat çekmektedir.¹³⁸

134. "Никола Груевски: Ова е недвомислена победа", *Telegraf.mk*, 28 Nisan 2014.

135. "Профил на Груевски во „Економист“: Македонец на поделбите", *Nova Makedonija*, 16 Ağustos 2011.

136. Sinisa Jakov Marusic, "Nikola Gruevski: Technocrat Turned Nationalist", *Balkan Insight*, 20 Mart 2014.

137. Tahir Selim, "Makedonya'da Müslümanların İsyanı", *Dünya Bülteni*, 8 Temmuz 2014.

138. VMRO DPMNE Parti resmi sitesi. http://vmro-dpmne.org.mk/?page_id=1091

ZORAN ZAEV

SDSM Partisi Genel Başkanı Zoran Zaev, 8 Ekim 1974'te Strumica'da (Ustrumca) doğmuştur. İlkokul ve liseyi doğduğu şehirde bitirmiştir. 1997'de Kiril ve Metodi Üniversitesi Ekonomi Bölümünden mezun olmuştur. Halen aynı bölüm ve aynı üniversitede yüksek lisans yapmaktadır. Makedonya'nın en büyük partilerinden ve aynı zamanda ana muhalefet partisi olan SDSM'nin başkanı olmakla birlikte mevcut Strumica belediye başkanıdır.¹³⁹

Zoran Zaev'in profesyonel kariyeri 'Trgoprodukt' şirketinde başlamıştır. Bu şirkette 1999'dan 2003'e kadar çalışmıştır. Zaev "PEON" (1998-2003) ve "Elenica" (2001-2003) şirketlerinde yöneticilik ve St"Komunalec" (2000-2003) isimli şirkette yönetim kurulu başkanlığı görevinde bulunmuştur.

Zaev, siyasi kariyerine 1996'da bir merkez-sol partisi olan SDSM'de üye olarak başlamıştır. Başkan seçilene kadar aktif olarak partinin bütün siyasi ve diğer faaliyetlerine katılmıştır. 2003'te Makedonya Parlamentosu'nda milletvekili olmuştur. 2005'de ise yapılan yerel seçimler ile Strumica belediye başkanı seçilmiştir.¹⁴⁰

2006'da SDSM'nin dördüncü seçim bölgesinden sorumlu olmuştur ve aynı yılda SDSM Strumica ilçe başkanlığını yapmıştır. 2006'da SDSM'nin başkan yardımcısı seçilmiş 2008'de ise Partinin başkanı olmuştur. Ancak 2009 yılında girdiği seçimlerde parti başarısız olunca eski Başkan Branko Crvenkovski yeniden aday olmuş ve Zaev'i saf dışı bırakarak parti başkanı olmuştur. 2005, 2009 ve 2013 yerel seçimlerinde ard arda üç defa Strumica'nın belediye başkanı seçilen Zaev, Makedonya'daki en başarılı belediye başkanlarından biri olarak siyasi kariyerine devam etmiştir. Belediyecilikteki bu istikrarlı başarısı Zaev'e parti liderlik koltuğunu yeniden getirmiştir. 2013'teki yerel seçimlerde de istenen başarı elde edilemeyince bu sefer Crvenkovski başkanlığı bırakmış ve Zaev yeniden başkan seçilmiştir.

SDSM'nin son umudu olarak partinin başına geçirilen Zaev, 39 yaşında genç ve dinamik bir başkan olarak dikkat çekmektedir. İş hayatından siyasete dahil olan Zaev'in iş dünyasındaki yöneticilik deneyimlerini siyasete taşımayı başarmıştır. Ancak ülkenin ana muhalefet partisi liderliği Zaev için farklı bir meydan okumadır. Zira bu sefer Zaev, yıllarca rakiplerini kolayca ekarte eden Başbakan

139. SDSM parti resmi sitesi. <http://www.sdsm.org.mk/Default.aspx?mId=49&lId=1>

140. Zoran Zaev'in kişisel web sitesi. <http://zoranzaev.mk/Home/DetailsSingle/26>

Nikola Gruevski ile yarışmak durumundadır. Hükümet tarafından birtakım yolsuzluk suçlamasıyla karşı karşıya kalan Zaev, aynı zamanda eski başkan Crvenkovski'nin gölgesinde kaldığına dair eleştiriler ile muhatap olmaktadır.¹⁴¹ Bu sorunların gölgesinde 2014'teki parlamento ve Cumhurbaşkanlığı seçimlerini de kaybeden SDSM'ye Zaev'in liderliği de ciddi bir başarı getirememiştir. Seçimlerden sonra parlamentoyu boykot eden SDSM, hükümete eylemlerle muhalefet etmeye devam etmekte ve Zaev SDSM'nin bu çizgisini devam ettirmektedir.

ALİ AHMETİ

Makedonya'daki Arnavutların en büyük partisi BDİ'nin başkanı Ali Ahmeti, 1959'da Makedonya'nın batı bölgesinde konumlanan Kırçova'daki Zayas köyünde doğmuştur. İlkokul ve liseyi Kırçova'da, lisans eğitimini ise 1979'da Priştine Üniversitesi Felsefe Bölümünde tamamlamıştır. Ali Ahmeti, üniversite okuduğu dönemden itibaren siyasetle iç içe olmuştur. Kosova ve Make-

donya'daki Arnavutların siyasi konumlarının düzeltilmesi adına 1981 ve 1983'te Priştine'de yürütülen kampanyalarda etkin bir şekilde rol almıştır. Bu sebeple Yugoslavya Devleti tarafından tutuklanmış ve bir yıl hapis cezasına çarptırılmıştır. 1986'dan 2001 yılına kadar İsviçre'de sığınmacı olarak yaşayan Ahmeti, bu süre zarfında siyasi faaliyetlerine Avrupada devam etmiştir. 1989-1990 yılları arasında Sırp lider Miloşeviç'in Kosova'daki Arnavutlara baskılarını arttırması sebebiyle Ahmeti, Arnavut diasporasının Avrupa'nın değişik şehirlerindeki protestolarının baş organizatörlerinden biri olmuştur. 1988'de Kosova'da Miloşeviç rejimine karşı yapılan protestolarda da ön plana çıkan isimlerden biri olmuştur. Sırpların Kosova'ya zulüm ve baskıları artmasının bir sonucu olarak, 1996 yılında kurulan Kosova Kurtuluş Ordusu'nun (KKO) kurucuları arasında yer almıştır.

1999 yılında Kosova savaşının sona ermesinin ardından doğum yeri olan Makedonya'ya yönelen Ahmeti, Makedon devleti tarafından Arnavutlara yapılan haksızlıklara karşı siyasi mücadeleye girmiştir. Ancak bu siyasi mücadele daha sonra silahlı çatışmaya evrilmiş ve Ali Ahmeti, 2001'de Milli Kurtuluş Ordusu'nun (UÇK) kurucuları arasında yer alıp, örgütün komutanlığını ve siyasi temsilciliğini yapmıştır. Makedon ordusu ile Arnavut gerillaları arasındaki savaşın sona

141. Saska Cvetkovska, "Zoran Zaev: Embattled Opposition's Last Hope", *Balkan Insight*, 20 Mart 2014.

ermesiyle 2001’de imzalanan Ohri Çerçeve Antlaşması’nın ana aktörlerinden biri olmuştur.¹⁴²

Makedonlara karşı verdiği siyasi mücadele dolayısıyla Makedonya Arnavutları nezdinde itibarı artan Ali Ahmeti, UÇK’yı tasfiye edip Haziran 2002’de Demokratik Entegrasyon Birliği (DEB) partisini kurarak aktif siyasete atılmıştır. Partiyi kurduktan 3 ay sonra Makedonya’da yapılan genel seçimlerde Arnavut seçmeninin oylarının çoğunu toplayan Ahmeti, SDSM ile koalisyon ortağı olarak partisini iktidara taşımıştır. Bu tarihe kadar ABD tarafından arananlar listesinde bulunan Ahmeti milletvekili seçildiği 2002 yılından itibaren kara listeden çıkartılmıştır.¹⁴³

Makedon ordusuna karşı savaştan örgütün lideri olarak parlamentoya giren Ahmeti, 2002’li yıllarda Makedon kamuoyunda ciddi tepkilerle karşılaşmıştır. Ancak kendisi parti başkanı, partisi de hükümet ortağı olmasına rağmen 2002’den beri kabinde yer almayan Ali Ahmeti, Arnavut partisinin liderliğini yapmayı tercih ederek “gölge bakan” olmayı tercih etmiştir. 2008’de ise milliyetçi tandanslı VMRO DPMNE ile koalisyon katılan Ahmeti, 2011 seçimlerinde de Arnavutların en fazla oy toplayan partisi olup aynı partiyle iktidar ortaklığına devam etmiştir. 2013’teki yerel seçimlerde de Arnavut seçmenden en fazla oy alan partinin lideri olan Ahmeti, 2014’teki parlamento seçimlerinde partisinin seçimlerin kazanılmasını sağlamış ve yeniden Gruevski ile hükümet ortağı olmuştur. 2014’teki Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ise Ahmeti, Cumhurbaşkanının konsensüs ile seçilmemesi ve Arnavutları temsil etmemesi sebebiyle Cumhurbaşkanlığı seçimlerini boykot etme kararı almıştır.¹⁴⁴

Ali Ahmeti Makedonya siyasetinde yer almaya başlamasından bu yana milliyetçi bir siyasi bir profil sergilemektedir. Savaşta konumu dolayısıyla Makedonya’daki Arnavutların sempati beslediği bir liderdir. Açıklamalarıyla çok fazla gündeme gelmeyen ve sessiz bir karaktere sahip Ahmeti, kapalı kapılar arkasında mücadele eden bir siyasi karakterdir. Ancak son yıllarda onun bu sessizliği eleştirilere konu olmaktadır. Bazı analistlere göre Ahmeti güçlü bir siyasi konumu olan hükümet ortağı VMRO DPMNE’nin gölgesinde kalmakta ve Başbakan Gruevski’nin Arnavutların ülke siyasetinde ve bürokrasisindeki etkisini kırmaya yönelik politikalarına karşılık verememektedir.¹⁴⁵ Seçimleri kazanmasına rağmen son dönemlerde Ahmeti’ye yönelik eleştirilerin arttığı dikkat çekmektedir.

142. BDI partinin resmi sitesi. <http://www.bdi.mk/biografia.php>

143. Darko Duridanski, “Ali Ahmeti: ‘Quiet man’ Who Gets What he Wants”, *Balkan Insight*, 26 Mart 2014.

144. İsmail Sinani, “Makedonya’nın seçimi”, *Dünya Bülteni*, 29 Nisan 2014.

145. Beqir Ajazi, “Protestat lexojnë Ali Ahmetin, si çirak në dugajën e Gruevskit”, *Gazeta* 55, 09 Temmuz 2014.

MENDUH THAÇI

Arnavutların ikinci en önemli partisi PDSH'nin genel başkanı Menduh Thaçi, 1965'te Kalkandelen'de (Tetova) doğmuştur. Priştine Üniversitesi Diş HEkimliği Fakültesinden mezun olmuştur. Thaçi'nin hem annesi hem de babası Kosova kökenlidir. Üniversiteyi bitirdikten sonra meslek hayatına devam etmek yerine siyasi kariyeri tercih eden Thaçi, o dönemde tek Arnavut partisi

olan Demokratik Refah Partisi'ne (PPD) üye olarak siyasete atılmıştır. Yugoslavya'nın dağılma sürecinde değişik Arnavut siyasi hareketlerine katılan Thaçi, daha sonra milliyetçi eğilimli siyasetçilere yaklaşarak yıllarca o kanatta yer almıştır.

1993'te kurulan ve daha sonra Makedonya'daki Arnavutların en önemli siyasi partilerinden biri olacak olan Arnavut Demokrat Partisi'nin (PDSH) kurucuları arasında yer alan Thaçi, daha sonra bu partinin kilit isimlerinden biri olmuş ve başkan yardımcısı seçilmiştir. 1998'te VMRO DPMNE ile iktidar ortağı olarak hükümette yer alan PDSH, Thaçi'nin Meclis Güvenlik ve Savunma Komisyonu üyesi olmasını sağlamıştır.

Daha sonra sürekli olarak Arnavutların ana muhalefet partisi olarak parlamentoda yer alan PDSH'nin sözcülüğünü de yapan Thaçi, 2006'dan eski lider Arben Xhaferi'nin istifasının ardından partinin genel başkanı seçilmiştir. Genç yaşta Makedonya'daki Arnavutların siyasi liderlerinden biri olan Menduh Thaçi, özellikle milliyetçi Arnavutların sempati duyduğu bir karakterdir. Arnavutların meydan okumalarına karşı batı değerleri ile mücadele etmesi gerektiğini savunan ve demokrasinin ülkede hâkim olması gerektiğine inanan¹⁴⁶ Thaçi'nin tanınırlığı tüm bölgedeki (Kosova, Arnavutluk) Arnavutlara yayılmıştır.

Partinin başına geçtikten sonra hiçbir seçimi kazanamamasına rağmen PDSH'nin başında kalan Thaçi, PDSH'nin bir lider partisi olarak anılmasına neden olmaktadır. Ancak karizmatik bir lider olan Thaçi'ye rağmen PDSH son yıllarda düşüş yaşamaya devam etmektedir. 2013'teki yerel seçimlerde hiçbir varlık gösteremeyen PDSH¹⁴⁷, 2014'teki parlamento seçimlerinde ancak yüzde 5,92'lik bir oy oranına ulaşabilmiştir. Ayrıca Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde diğer Arnavut partilerin seçimleri boykot etmesine rağmen çıkarttığı adayın yüzde 4,48 oy

146. PDSH MYK Üyesi Durim Luma ile mülakat, Kalkandelen, Eylül, 2013.

147. "Maqedoni, BDI: Fitore kombëtare. PDSH: Procesi me parregullsi", *Balkanweb*, 28 Mart 2013.

almasıyla hayal kırıklığı yaratmıştır.¹⁴⁸ Ancak bu seçim sonuçlarına rağmen Taçi halen PDSH'nin başında görevine devam etmektedir.

Bunun yanı sıra genelde yaptığı sivri çıkışlarıyla gündemde kalmayı başaran Taçi, bazen ülke siyasetinde gerginliklere de neden olmaktadır. İktidardaki Arnavut partisi BDI ile bazen şiddete varan bir rekabet içine girmektedir. Bunun yanı sıra Taçi, Arnavut karşıtı olduğunu iddia ettiği VMRO DPMNE partisini sıkça sert ifadelerle eleştirmektedir.¹⁴⁹ Menduh Taçi sıkça Ohri Çerçeve Antlaşması'nın hükmünün kalmadığını ve revize edilmesi veya yeni bir anlaşma yapılması gerektiğini savunmaktadır.¹⁵⁰ Öte yandan 2001 krizinden sonra UÇK askerleri tarafından kurulan ve şu an iktidar olan BDI partisinin yöneticilerini temsil kapasitelerinin zayıf ve siyasette tecrübesiz olarak nitelendirmektedir. Farklı yolsuzluklara karıştığı iddia edilen Taçi, aynı zamanda 2001'de Makedonya'da yaşanan etnik çatışmadaki siyasi rolü sebebiyle ABD'nin kara listesinde yer almış ve günümüzde de o listede olmaya devam ettiği ileri sürülmektedir.¹⁵¹

GORDANA YANKULOVSKA

Kabinenin en genç bakanlarından biri olan İçişleri Bakanı Gordana Yankulovska, 1975'te Makedonya'nın Ohri şehrinde doğmuştur. Üniversite eğitimini 1999'da Üsküp'teki Kiril ve Metodi Üniversitesi Hukuk Fakültesinde tamamlamıştır. Daha sonra 2003 yılında İngiltere'ye giden Yankulovska University of Kent'te Uluslararası Ticaret Hukuku alanında "Yabancı Yatırımların Normatif Riskleri" isimli tezini savunarak yüksek lisansını tamamlamıştır.

1999-2000 yılları arasında özel sektörde çalışan Yankulovska, 2000-2002 yılları arasında da Maliye Bakanlığı'nda müsteşarlık yapmıştır. Aktif siyasete 2004'te katılan Yankulovska, aynı yıl VMRO DPMNE partisi Genel Sekreteri seçilmiştir. 2006 yılında Üsküp Belediye Meclisi'ne seçilen Yankulovska, 2006, 2008 ve 2011 seçimlerinde aynı partiden milletvekili seçilmiştir. Milletvekili seçildiği ilk dönem olan 2006'dan itibaren İçişleri Bakanı olarak göreve başlamış ve günümüze

148. Devlet Seçim Kurulu resmi sitesi. <http://rezultati.sec.mk/President/Results?cs=mk-MK&r=1&rd=r&eu=Al&m=All&ps=All>

149. "Menduh Taçi: Maqedonia laborator i politikave serbe", *Lajme*, 7 Aralık 2012.

150. Zërijeta Hajro Jajaga, "Menduh Taçi: Duhet marrëveshje e re politike", *Radio Evropa e Lire*, 19 Mayıs 2011.

151. "Menduh Thaci remains on US State Department's Black List" *independent.mk*, 4 Mart 2014.

kadar Başbakan Nikola Gruevski ile birlikte kabinenin değişmez isimlerinden biri olmayı başarmıştır.¹⁵²

Bakanlığı süresince özellikle yolsuzluk ve organize suçlara karşı mücadele eden Bakan Yankulovska, Makedonya polis teşkilatında yaptığı teknolojik yenilikler ve reformlarla gündeme gelmiştir. AB'nin finansal desteğiyle Polis teşkilatında ceza hukukunun uygulanması hususunda değişiklikler yapmıştır. Bunlardan ziyade Yankulovska'yı ülke gündeminin ortasına sürükleyen en önemli olay "Monstrum" operasyonu olmuştur. Bu operasyonda daha önce beş Makedonun katledildiği cinayetin faileri bulunmuş ancak zanlıların kimlik ve cinayet motivasyonu Yankulovska'nın ilk açıklamalarına göre "İslami terör" olmuştur.¹⁵³ Yankulovska bu açıklamaları ile ülke kamuoyunda büyük tartışmalara neden olmuş ve özellikle ülkedeki Müslümanların protestolarına neden olmuştur.¹⁵⁴ Daha sonra bu isimler yargılanmış ve müebbet cezasına çarptırılmıştır. Ancak bu olayla alakalı Arnavut kökenli şüphelilere yapılan operasyonlar ve suçlamaların etnik temelli olduğu öne sürülüp Jankulovska ve hükümet protesto edilmiştir.¹⁵⁵

Bölgede birçok ülke ile işbirliği yapan Jankulovska'nın özellikle Sırbistan ile yakınlığı dikkat çekmektedir. 2013'de Sırbistan Polisi ve Makedon Polisi arasında sınırda bilgi paylaşımı ve işbirliğinin sağlanması için Yankulovska, Sırbistan Başbakanı Ivica Dačić ile anlaşma imzalamıştır.¹⁵⁶ Çalışkan kişiliğiyle bilinen Jankulovska, etnik tansiyonun yüksek olduğu ve birçok siyasi operasyonun yapıldığı ülkede doğal olarak ön planda olan bakanlardan biridir.¹⁵⁷ İleri düzeyde İngilizce bilen Yankulovska ve Almanca da bilmektedir. Bunun yanı sıra diğer Makedon siyasilerden farklı olarak Jankulovska Arnavutça da konuşmaktadır.

152. Makedonya İçişleri Bakanlığı resmi sitesi. <http://www.mvr.gov.mk/desktopdefault.aspx?tabindex=0&tabid=96>

153. Томислав Кежаровски, "Радикални исламисти го извршиле масакрот кај Смиљковци", *Nova Makedonija*, 2 Mayıs 2012.

154. Sinisha Jakov Marushiq, "Maqedonia Përballet me Protesta Etnike Rivale", *Gazeta Jeta*, 11 Mayıs 2012.

155. Михајло Видимлиски, "Нови протести за случајот „Монструм“, 24 *Vesti*, 1 Ağustos 2014.

156. Ферикан Илјази, "Заеднички контакт центар на македонската и српската полиција", *Alsat M*, 28 Aralık 2013.

157. Даниела Трпчевска, "Кревката Министерка Јанкуловска Добро Го Носи Тешкиот Товар", *Utrinski Vesnik*, 27 Nisan 2007.

NİKOLA POPOVSKI

1977 Üsküp doğumlu olan Dışişleri Bakanı Nikola Popovski, lisans eğitimini Üsküp'teki Kiril ve Metodi Üniversitesi İktisat Fakültesi ve Fransa Hükümeti'nin burslusunu olarak Nice'deki Sophia Antipolis Üniversitesinde 2002'de tamamlamıştır. Yüksek lisansını ise 2004 yılında Ren şehrindeki AB Üniversitesi Yabancı diller ve Uluslararası ticaret bölümünde yapmıştır. İkinci yüksek lisansını ise yine iktisat alanında Brugge'de bulunan Avrupa kolejinde tamamlamıştır.

Popovski, kariyerine İngiltere'de başlamıştır. 1999-2001 yılları arasında bir inşaat şirketinde kalite denetmen asistanı olarak, 2001-2003 yılları arasında ise Makedonya'daki Fransa Büyükelçiliği'nde sekreter olarak görev yapmıştır. 2005-2006 yılları arasında Dublin'de bulunan DEPFA Bank'ta kurumsal müşteri ilişkileri menajeri olmuştur.¹⁵⁸

Nikola Popovski'nin kariyerinde kırılma noktası 2006'da yaşanmıştır. Bu tarihten itibaren AB konusunda uzmanlaşmaya başlayan Popovski'nin kariyeri Dışişleri Bakanlığı'na kadar uzanmıştır. 2006-2009 yılları arasında Avrupa Komisyonu Ortak Araştırma Merkezi'ne uzman ekibi koordinatörü olarak atanan Popovski, burada elde ettiği deneyimlerle 2010-2011'de Makedonya'nın Brüksel'deki AB Misyon Şefi ve Büyükelçi olarak görevlendirilmiştir. 28 Temmuz 2011'de ise Nikola Popovski, Başbakan Nikola Gruevski tarafından dışarıdan Dışişleri Bakanı olarak atanmıştır.¹⁵⁹ Daha sonra 2014'te VMRO DPMNE'nin yeniden seçimleri kazanması ile Popovski ikinci kez Dışişleri Bakanı seçilmiştir.¹⁶⁰

Göreve geldikten sonra AB ve NATO üyeliği konusunda yoğun çaba sarf eden Bakan, bu süreçleri veto eden Yunanistan ile yaşanan isim problemini çözmek adına da epey enerji harcamaktadır. Popovski'nin bu çabaları AB tarafından da ödüllendirilmiş ve kendisine AB'nin Batı Balkanlar politikasına katkılarından dolayı "mükemmellik ödülü" verilmiştir. Ancak tüm diplomatik çabalara rağmen bir türlü çözüme kavuşmayan isim sorununa Popovski de çare bulamamıştır. Yıllar geçtikçe çözümü zorlaşan bu sorun hakkında Popovski, "normalde formel olarak BM arabuluculuğunda Makedonya-Yunanistan görüşmeleri hiç duraksama yaşamamıştır. Ancak bu yaklaşık 20 yıl devam eden bir sorundur ve bu süreci

158. Makedonya Hükümeti resmi sitesi. <http://vlada.mk/clenovi/nikola-popovski>

159. Makedonya Dışişleri Bakanlığı resmi sitesi. <http://www.mfa.gov.mk/?q=node/146&language=en-gb>

160. Наум Котевски, "Кои Се Новите Министри Во Владата На Груевски", *Utrinski*, 9 Haziran 2014.

yöneten herkes nerdeyse sorunun nereden başladığını unutmaktadır. Bu ise süreci zorlaştıran objektif bir bariyeri temsil etmektedir” şeklinde özetlemektedir.¹⁶¹

Öte yandan Türkiye ile sıkı ilişkileri olan Poposki, NATO ve AB gibi uluslararası kuruluşlara entegrasyon konusunda Makedonya'nın Türkiye ile oldukça olumlu bir işbirliği modeline sahip olduğunu savunmaktadır. Bunun yanısıra Poposki Türkiye Büyükelçiliklerinin Makedonya'nın NATO'ya entegrasyonu için irtibat noktası olarak kullanılması konusunda Türkiye Dışişleri Bakanlığı ile anlaşmıştır. Diğer alanlarda da Poposki Türkiye'deki mevkidaşı ile yüksek düzeyde işbirliği halinde olup bölge istikrarı ve barışı için Ankara ile ortak vizyonu benimsemektedir.¹⁶²

ZORAN STAVREVSKI

Maliye Bakanı Zoran Stavrevski, 29 Ekim 1964 yılında Makedonya'nın güneyinde bulunan Ohri'de doğmuştur. Üsküp Kiril ve Metodi Üniversitesi Ekonomi Fakültesinden 1987 yılında mezun olmuştur. 1997 yılında yine aynı üniversitenin Ekonomi bölümünde “Optimal para strateji ve araçların seçimi “ isimli yüksek lisans tezini tamamlamıştır. 1993-97 yılları arasında Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası ile görüşmeler için Merkez Bankası çalışma ekibinin üyeliğini yapmıştır. Merkez Bankasının yıllık “Faaliyet Raporu” ve diğer yayınlarının hazırlanması ekibinde yer almıştır. Para politikalarının hazırlanması, uygulanması ve bankaların birimleriyle koordinasyonun sağlanması konusunda önemli katkıları olmuştur. 2000 yılının Ocak ayında Hazine Müsteşarı olmuştur. Burada başlıca görevi uluslararası finans, makroekonomik politika ile analiz, finansal sektör ve vergi politikası sektörlerinde koordinasyonu ve faaliyet yönetimini sağlamak olmuştur. Devlet tarafından kurulan birçok ekonomi komisyonunda editör, koordinatör ya da üye olarak görev almıştır.

Dünya Bankasının politika ve çalışma prosedürlerini iyi bilmesi, uluslararası finans kuruluşları ve kalkınma örgütleri ile diyalog içinde olması ve ekonomik işbirliğinde pratik deneyimi olması kendisini ayrıcalıklı kılan nitelikleri arasındadır. 2006 Ağustos ayında Başbakan yardımcılığı ve ekonomiden sorumlu bakan olarak atanmıştır. Başarılı yönetimiyle Temmuz 2008 yılında tekrar seçilme ba-

161. Makedonya Dışişleri Bakanlığı resmi sitesi. <http://www.mfa.gov.mk/?q=node/1500>

162. Давутоглу: И За Крајот На Светот Ке Одберев Да Бидам Во Македонија, *Dnevnik*, 21 Aralık 2012.

şarısı göstermiştir. 2009'da ise Maliye Bakanı olarak görev yapmaya başlamıştır. Yerli ve yabancı yatırımları, altyapı yatırımlarını, tarım ve enerji sektörlerinde koordinasyonu sağlamaktadır. Uluslararası finans kuruluşlarıyla görüşerek yeni kaynaklar oluşturmak ve yabancı yatırımcıları ülkeye çekmek konusunda epey çalışma yapmaktadır.¹⁶³ Stavreski aynı zamanda hükümet ile iş dünyası arasında diyalogu sağlayan kişidir. 2014'te yeni kurulan hükümette başbakan Gruevski kendisine yeniden Maliye Bakanlığı ve Başbakan Yardımcılığı koltuğunu vermiş ve halen de bu görevlerini sürdürmektedir.¹⁶⁴

TEUTA ARİFİ-DEVAJA

BDI Başkan Yardımcısı, Kalkandelen (Tetova) Belediye Başkanı ve Makedonya'daki en etkin Arnavut kadın siyasetçilerinden biri olan Teuta Arifi-Devaja, 1969'da Kalkandelen'de (Tetovo) doğmuştur. İlkokul ve liseyi doğduğu şehirde tamamladıktan sonra üniversite eğitimi için Priştine'ye geçmiştir. Burada Priştine Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde Albanoloji (Arnavut dili

ve edebiyatı) bölümünden mezun olduktan sonra yüksek lisans eğitimini Üsküp'te tamamlamıştır. Doktora çalışmasını da Üsküp'teki Kiril ve Metodi Üniversitesi Albanoloji bölümünde yapan Devaja, "Arnavut Edebiyatında Kadın Karakteri" isimli doktora tezini savunmuştur. Ardından aynı bölümde doçentlik unvanı kazanan Devaja, burada 1997-2001 yılları arasında öğretim görevliliği yapmıştır. Uzun bir dönem (1992-2002) Radio Deutsche Well'e (DW) gazeteci-muhabir olarak çalışmıştır. 2001'de Kalkandelen'de ve İngiltere'nin finansal desteğiyle kurulan Güneydoğu Avrupa Üniversitesinin (SEE University) kurucu üyelerinden biri olan Devaja, aynı üniversitede 2001-2006 yılları arasında Eğitim Fakültesi Dekanlığı yapmıştır. Bunun dışında Devaja'nın AGİT, Avrupa Konseyi gibi uluslararası kurumlarda da görevleri olmuştur.¹⁶⁵ 2006'dan sonra bir dönem Makedonya'nın en önemli gazetelerinden biri olan Dnevnik'te¹⁶⁶ köşe yazarlığı yapmıştır.

Zengin akademik ve uluslararası tecrübesi Teuta Arifi-Devaja'nın Makedonya'daki siyaset arenasında kısa sürede önemli aktörlerden biri olmasını sağlamış-

163. Ставрски: Македонија ќе привлекува странски капитал и ќе креира работни места, *Denar*, 25 Ağustos 2014.

164. Maliye Bakanlığı resmi sitesi. <http://www.finance.gov.mk/node/1092>

165. BDI Parti resmi sitesi. <http://www.bdi.mk/kuvendi-info.php?cat=8&id=24>

166. Bkz. "Dnevnik Gazetesi", s.??

tır. Böylelikle 2001’de ülkede meydana gelen etnik krizin sona ermesinden hemen sonra Devaja, yeni kurulan Demokratik Entegrasyon Birliği Partisi’nin (BDİ) Başkan Yardımcılığı’na getirilmiştir. 2002-2006 ve 2006-2010 dönemlerinde milletvekili seçilen Devaja, 2011 seçimlerinde kabinede yer alarak AB’den sorumlu Başbakan Yardımcısı olmuştur.¹⁶⁷

Teuta Arifi-Devaja eski Milli Kurtuluş Ordusu (UÇK) mensuplarının kurduğu Demokratik Entegrasyon Birliği Partisi’nin kilit şahsiyetlerinden biridir. Hem akademik yetkinlik hem de uluslararası alanlardaki etkinlikleri ile Devaja partinin dış yüzü olurken, parti içi vizyonun belirlenmesinde de önemli katkıları olmuştur. Makedonya’nın AB’ye entegrasyon sürecinde de önemli rolü olan Devaja’nın Dışişleri Bakanı Nikola Poposki ile birlikte bu süreci yöneten en önemli karakterlerden biri olmuştur. 2013’te yapılan yerel seçimlerde Makedonya’daki Arnavutların en önemli belediyesi olan Kalkandelen’de Belediye Başkanı seçilen Arifi, partinin başkan yardımcılığını yapmaya devam etmektedir.

Teuta Arifi, Makedonya’da etnik dengenin korunmasının çok zor olduğunu savunmaktadır. Ancak ülkenin tüm sorunları, AB ve NATO üyelik süreçlerini etkilediğini ifade eden Arifi, isim meselesinin kilit mesele olduğunu belirtmektedir. İsim konusunda Arnavutların daha esnek olduğunu düşünen Arifi, bunun AB ve NATO süreçlerini daha fazla önemsediklerinden dolayı olduğunu vurgulamaktadır. İsim meselesinin bir iç politika malzemesi olmasının ülkenin kaderini etkileyeceğinden dolayı çok hassas bir mesele olduğuna işaret etmektedir.¹⁶⁸

Arnavut asıllı olan Teuta Arifi-Devaja Türkçe, İngilizce, İtalyanca ve Fransızca bilmektedir.

MUSA XHAFERİ

Başbakan Yardımcısı Musa Xhaferi, aynen partisi BDİ’nin lideri Ali Ahmeti gibi Kırçova’nın Zayas köyünde 1959’da doğmuştur. Üniversite eğitimini 1954’te Priştine Üniversitesi İktisat Fakültesinde tamamlamıştır. 1995 yılında İsviçre’de Zürih Üniversitesi İktisat Bölümünde yüksek lisans yapmış ve 2000’de Lucerne’deki Eğitim Akademisi’nde pedagoji alanında uzmanlık eğitimi görmüştür.¹⁶⁹

167. Kalkandelen Belediyesi resmi sitesi. <http://www.tetovo.gov.mk/getartm.aspx?aid=35&men=1&lan=1&sub=1>

168. Kalkandelen Belediye Başkanı ve BDİ Başkan Yardımcısı Teuta Arifi ile mülakat, Kalkandelen, Eylül 2013.

169. Makedonya Hükümeti resmi sitesi. <http://vlada.mk/node/278?language=en-gb>

Xhaferi 1996-2001 yılları arasında İsviçre’de pedagoğ olarak çalıştıktan sonra Makedonya’ya dönüp siyasete atılmıştır. BDİ partisinin kurucu kadrosunda yer almış ve daha sonra partinin üst düzey yöneticilerinden biri olmuştur. Xhaferi, BDİ partisinin lider kadrosundan olmakla birlikte kritik süreçleri yönetmesinden de anlaşılacağı üzere partinin en kilit isimlerinden biridir.

2002’de yapılan seçimlerde Başbakan Yardımcılığı’na getirilen Musa Xhaferi, o dönemlerde hayati öneme sahip ve etnik tansiyonun düşürülmesinin hedeflendiği bir süreç olan Ohri Çerçeve Antlaşması’nın uygulanma sürecinin ilk aşamalarını yönetmiştir. 2001’deki çatışmanın bir sonucu olan bu antlaşmanın uygulanması o dönemlerde BDİ partisinin vizyonunun temelini teşkil ederken, Musa Xhaferi ülkedeki Arnavutların haklarının iyileştirme konusunda yapılan reformları takip etmiştir. 2008-2011 yılları arasında ise Yerel Yönetimler Bakanlığı’na getirilen Xhaferi, 2011’de yeniden Başbakan Yardımcısı olmuştur. Xhaferi ikinci Başbakan Yardımcılığı döneminde de Ohri Çerçeve Antlaşması’nın uygulanmasından sorumlu olurken özellikle VMRO DPMNE partisinin 2001’deki etnik çatışmaya katılan Makedon askerlerine belli avantajlar sağlamak için düzenlemek istediği kanuna karşı yaptığı çıkışlarla gündeme gelmiştir.¹⁷⁰ Bu kanun ülkedeki tüm Arnavutların da tepkisini çekmiş ve aynı kanunun UÇK askerlerini de kapsamı talep edilmiştir. Öte yandan Ohri Çerçeve Antlaşması’nın uygulanması konusunda halen sıkıntılar yaşandığını ifade eden Xhaferi, bu problemlerin Makedonya’nın AB sürecini etkileyen en önemli meselelerden biri olduğunu savunmaktadır. Ancak Xhaferi bu konuda eleştirilere de maruz kalmıştır ve Arnavutlar için önemli olan Ohri Çerçeve Antlaşması’nın uygulanması konusunda VMRO’nun yavaşlatma politikalarına yeterince karşılık vermemekle suçlanmıştır.¹⁷¹

Xhaferi’ye 2014’teki genel seçimlerden sonra yeniden Başbakan Yardımcısı koltuğu verilmiştir. Bunun yanısıra Xhaferi İngilizce, Almanca, Makedonca ve Fransızca bilmektedir.

170. 2001’deki etnik çatışmaya katılan Makedon askerler için çıkartılmak istenen bu kanunda askerlere maaş ve farklı finansal ayrıcalıklar tanınmak istenmiştir. Buna karşın BDI de Arnavut (UÇK) savaşçılarının aynı haklardan yararlanmasını istemiş ve bu süreç ülkede Makedon ve Arnavut siyasetleri arasında ciddi tartışmalara yol açmıştır. BDI 2001 krizinde Makedon askerlerine karşı savaşan Arnavutlar tarafından kurulduğu için bu kanun parti açısından kırmızı çizgiyi temsil etmiştir. Xhaferi’nin bu konudaki sert tepkisi için Bkz. “Xhaferi: Nëse miratohet ligji për «Branitellat», shqiptarët do kërkohjë Kushtetutë të re”, *Koha mk*, 7 Eylül 2012.

171. “Sinani - Xhaferit: Mos u sill si analist politik por implementoje Marrëveshjen e Ohrit”, *Lajmpress*, 17 Ağustos 2014.

KENAN HASİP

TDP Başkanı Kenan Hasip, Makedonya Gostivar şehrine bağlı Vrapçişte köyünde doğmuştur. İlk ve orta okulu bitirdikten sonra Üsküp Kiril ve Metodi Üniversitesi Tıp Fakültesinden mezun olmuştur. Dr. Kenan Hasip ilk kez 5 Nisan 2003 yılında Ohri’de gerçekleştirilen TDP (Türk Demokratik Partisi)’nin 5. Olağanüstü Kurultayında oy çokluğu ile parti genel başkanlığına seçilmiştir. Partinin 6. ve 7. olağanüstü kurultaylarında da aynı başarıyı gösteren Hasip, halen TDP Genel Başkanlığına devam etmektedir.

1994’den bu yana Makedonya Meclisi’nde milletvekili görevini üstlenmektedir. En son Nisan 2014 seçimlerinde parlamento seçimlerinde TDP, Makedonya’nın iktidar partisi VMRO ile koalisyon ortaklığını sürdürerek katılmıştır. Bu seçimlerde Kenan Hasip, TDP Meclisi kararıyla adaylığını koymuş ve VMRO’nun seçimleri kazanmasıyla TDP ile yaptığı seçim öncesi koalisyon anlaşması gereği milletvekili seçilmiştir.¹⁷² Hasip, Makedonya Meclisinde, Topluluklar Arası İlişkiler Komitesi üyeliği, Ulusal Avrupa Entegrasyon Konseyi üyeliği, Yasama Komitesi yardımcı üyeliği, Siyasal Sistem ve Topluluklar Arası İlişkiler Komitesi üyeliği Avrupa İşleri Komitesi yardımcı üyeliğinin yanı sıra, Güvenlik ve İstihbarat Çalışmalarını Denetleme Komitesi yardımcı üyeliği, Batı Avrupa Birliği Parlamenterler Meclisindeki Makedonya Cumhuriyeti heyeti yardımcı üyeliği ve Türkiye Cumhuriyeti Parlamentosu ile Makedonya Cumhuriyeti Meclisi arasındaki Parlamenter İşbirliği Grubu Başkanlığı görevlerinde bulunmuştur.¹⁷³

Makedonya Türkleri’nin en önemli siyasi liderlerinden biri olan Kenan Hasip uzun yıllar TDP’yi iktidar ortağı olarak hükümete taşımayı başarmıştır. Şu aşamada Makedonya Türklerini parlamentoda temsil eden iki milletvekilinden biridir. Bunun yanısıra hükümette TDP’nin elde ettiği portföysüz bakanlık koltuğuna da Furkan Çako isimli genç bir partiliyi tayin etmiştir.¹⁷⁴ Dolayısıyla Kenan Hasip ile birlikte Çako Türkleri hükümette temsil etmektedir. Bunun yanısıra Kenan Hasip, Türkiye-Makedonya ilişkilerinin gelişmesine katkısı olan önemli siyasi aktörlerden biridir.

172. “Имињата на новите пратеници од ВМРО-ДПМНЕ”, *Republika*, 28 Nisan 2014.

173. Makedonya Parlamentosu resmi sitesi. http://www.sobranie.mk/segashen-sostav-nv_article-kjenan-hasipi-2014.nsp

174. “Bakanlık Görevi Furkan Çako’nun”, *Yeni Balkan*, 9 Haziran 2014.

FURKAN ÇAKO

Makedonya hükümetinin en genç bakanı olan Türk kökenli Furkan Çako, 1985 yılında Makedonya'nın Gostivar şehrinde dünyaya gelmiştir. İlkokulu Gostivar'daki Mustafa Kemal Atatürk ilköğretim okulunda, liseyi ise yine Gostivar'da tamamlamıştır. Üniversite eğitimine Ankara'da devam eden Furkan Çako, Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünden mezun olmuştur.

Yüksek Lisans eğitimine 2010 yılında Slovakya'nın Banska Bystrica kentinde bulunan *Univerzita Mateja Bela*'da, Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Anabilim dalında devam etmiştir. Burada ders dönemini tamamlayarak yüksek lisans tez çalışmasına Kalkandelen'deki Güneydoğu Avrupa Üniversitesi, diplomasi bölümünde devam etmektedir. Çako Spesifik olarak *Vişegrad 4* ülkeleri ile Orta ve Doğu Avrupa üzerine uzmanlaşmaktadır.

Ulusal ve uluslararası birçok konferans, seminer ve çalıştayda aktif olarak görev alan Furkan Çako, Makedonya'nın Kopenhag Büyükelçiliğinde, Avrupa Birliği Komisyonu Türkiye Delegasyonu'nda, Üsküp merkezli *Analitika* isimli düşünce kuruluşunda, Makedonya'nın Ankara Büyükelçiliğinde ve Slovak Atlantik Komisyonu'nda farklı eğitim programlarına katılıp deneyim kazanmıştır. Furkan Çako, bakan olmadan önce kendisinden önce bakanlık yapan Hadi Nezir'in dış politika danışmanı olarak da görev yapmıştır. Bunun yanısıra Çako, Dubai, İsveç, Danimarka, Avusturya, İngiltere ve Belçika'da iş forumlarının düzenlenmesinde görev almıştır. Evli olan Furkan Çako, akademik çalışmalara önem vermekte ve akıcı derecede Makedonca, Arnavutça, Sırpça-Hırvatça, İngilizce ve Slovakça dillerini bilmektedir.

Türk Demokratik Partisi'nin gelecekteki lider adaylarından biri olarak görülen Çako'nun genç yaşta bakanlık koltuğuna oturarak Türkiye-Makedonya ilişkilerinin artmasını sağlayacak etkinliklerde bulunacağı belirtilmektedir. Özellikle Makedonya-Türkiye ticari ilişkilerinin beklenen seviyede olmadığını belirten Çako'nun, bakanlık döneminde Makedonya ile Türkiye arasındaki ticaret hacmini arttırmak için çalışmalar yaptığı görülmektedir.¹⁷⁵ Son yıllarda VMRO DPMNE ile hükümet ortağı olan TDP, bir milletvekili koltuğunun yanısıra bir portföysüz

175. "Makedonya Devlet Bakanı Furkan Çako TOBB'u ziyaret etti", *TOBB haber*, 21 Ağustos 2014.

bakanlık koltuğu da elde etmiştir. Bu bakanlık Makedonya'daki Türklerin sorunları ile ilgilenirken aynı zamanda Türkiye-Makedonya ilişkilerinin gelişmesine katkı sağlamaktadır.

BRANKO CRVENKOVSKI

SDSM'nin eski genel başkanı Branko Crvenkovski, 1962 yılında babasının görevi dolayısıyla bulunduğu Saraybosna'da doğmuştur. Ardından yeniden Üsküp'e dönüp, ilkokul ve lise eğitimini burada tamamlamıştır. Kiril ve Metodi Üniversitesi Bilişim Teknolojisi bölümünden 1985 yılında mezun olmuştur. Branko Crvenkovski siyasi hayata erken yaşlarda atılmıştır. Yugoslavya'nın dağılma sürecine girdiği 1990 yılında SDSM üyesi olmuş ve aynı yıl yapılan seçimlerde partinin seçim karargahının başkanlığını yapmıştır. Kısa sürede parti içinde yükselen Crvenkovski, 1991'de henüz 29 yaşında genel başkan seçilmiştir. Parti liderliğine 2004 yılına kadar devam eden Crvenkovski, bu süre içerisinde birçok siyasi başarı elde etmiştir. 28 yaşında milletvekili seçilerek parlamentoya giren Crvenkovski, o dönemde Parlamento'nun Dış İlişkiler Komisyonu Başkanı seçilmiştir. Yugoslavya'nın çalkantılı döneme girmesi ile birlikte Makedonya'nın bağımsızlığı için referandum yapılması konusunda inisiyatif alan kilit siyasetçilerden biri olarak kayıtlara geçmiştir.¹⁷⁶

1992'de o dönemdeki Makedonya'da kurulan geçici Uzman Hükümeti'nin güvenoyu alamaması sebebiyle düşmesinin ardından kurulan yeni hükümette Branko Crvenkovski daha 29 yaşında Başbakanlık görevini üstlenmiştir. Başbakan olduğu ve eski Yugoslavya'da kritik süreçlerin yaşandığı dönemlerde milliyetçiliğin artmasına karşılık Crvenkovski Arnavutların da hükümette temsil edilmesini gerektiğini savunarak, Arnavutların tek siyasi partisi olan Demokratik Refah Partisi'ni (PPD) koalisyonuna almıştır. 1994'te yapılan seçimlerde de Crvenkovski kazanmış ve yeniden Başbakanlık koltuğuna oturmuştur.

Sosyalist bir çizgiden gelen partinin yenilikçi bir lideri olarak Crvenkovski, bağımsızlığını ilan eden ve yeni bir devlet olan Makedonya'nın uluslararası sisteme entegrasyonunu sağlayan ve ülkedeki siyasal sistemin demokratikleşmesinin önünü açan politikalar izlemiştir. Ekonomi alanında da önemli reformların ya-

176. "Branko Crvenkovski-President of Macedonia", *Setimes*, 22 Aralık 2013.

pılmasında öncülük eden Crvenkovski, ülkenin özelleştirme sürecine girmesine ciddi katkıları olmuştur.

1994-1998'de ikinci kez iktidar olduğu dönemde Crvenkovski, Makedonya'nın Birleşmiş Milletler, AGİT, Avrupa Konseyi, IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası kurumlara üyeliğini imzalamıştır. Bu süreçte ülkenin yabancı yatırımcılara açılmasını sağlayacak yasal düzenlemelerin yapılmasını teşvik etmekle birlikte, NATO entegrasyon sürecini başlatan anlaşmalara da imza atmıştır.

1998'de yapılan seçimlerde ağır bir yenilgiye uğrayan Branko Crvenkovski, bu sefer ana muhalefet lideri olarak parlamentoda yer almıştır. 2001'de ülkede yaşanan çatışmalar sonucu ortaya çıkan krizde Crvenkovski ülkede siyasi istikrarı sağlamak adına o dönemde "siyasi birlik" şeklinde isimlendirilen hükümette dahil olmuştur. Dönemin Başbakanı ve aynı zamanda VMRO DPMNE lideri olan Ljupço Georgievski, Arnavutların Demokratik Refah Partisi (PPD) lideri İmer İmeri, Arnavut Demokrat Partisi (PDSH) Arben Xhaferi ve dönemin Cumhurbaşkanı Boris Trajkovski ile birlikte 2001 krizini bitiren ve etnik gruplar arası (Makedon-Arnavut) ilişkilerinin normalleşme sürecini başlatan Ohri Çerçeve Antlaşması'na imza atan liderler arasında yer almıştır.

2002'de yapılan parlamento seçimlerinde "Makedonya için birlikte" isimli koalisyon hareketini kurarak yeniden iktidara yürüyen Crvenkovski üçüncü kez Başbakanlık koltuğuna oturmuştur. Bu dönemde Makedonya AB'ye tam üyelik başvurusunu yapmış ve AB'ye entegrasyon süreci resmi bir hüviyet kazanmıştır.¹⁷⁷ 12 Mayıs 2004'te zaten başarılı bir siyasi kariyere sahip Branko Crvenkovski, ülke siyasetinde ulaşabileceği en üst noktaya ulaşıp Makedonya Cumhurbaşkanı seçilmiştir. 2009'a kadar Cumhurbaşkanlığı görevini sürdüren Crvenkovski, görev süresinin bitiminden 12 gün sonra yine SDSM partisinin başına geçmiştir.

Ancak Cumhurbaşkanlığı görevinden sonra yeniden aktif siyasete dönme kararı beraberinde Crvenkovski için hızlı bir çöküş dönemini de getirmiştir. 2009'da seçimleri kaybetmesinin ardından 2013 yılına kadar ana muhalefet lideri fonksiyonunu yürüterek sahip olduğu siyasi tecrübeyle düşük oy oranlarına rağmen iktidarı zor duruma düşürmeyi hedefleyen kampanyalar yürütmüştür. Mart 2013'te yapılan yerel seçimlerden önce ise seçimleri boykot etmekle tehdit eden Crvenkovski hükümetin yürüttüğü politikaları yaptığı eylemler ile protesto etmiştir. Bu dönemde Yunanistan ile yaşanan isim problemi yüzünden ülkenin izole edildiğini

177. Sinisa Jakov Marusic, "Branko Crvenkovski, the Social Democrats' Big Hope", *Balkan Insight*, 9 Mayıs 2011.

de vurgulayan SDSM eski genel başkanı, bu sorunun çözümü için hükümete baskı yapmıştır.¹⁷⁸ Ancak çöküşte olan Cvenkovski'yi hafızalara kazıyan asıl olay 2012 yılının sonlarında ülkede yapılan bütçe görüşmeleri esnasında yaşanan bütçe krizidir. 2012'nin Aralık ayında bütçe görüşmeleri milletvekilleri tarafından sabotaj edildiği bir ortamda Crvenkovski partilileri ile birlikte hükümete karşı protestolar tertiplemiş ve vatandaşları sivil itaatsizliğe davet etmiştir. Bu tutumlar sonucu ülkede ciddi bir siyasi kriz yaşanırken Crvenkovski Başbakan Gruevski ile görüşmüş ama sonuç alınamamıştır.¹⁷⁹ AB temsilcileri ve ABD'nin baskı uyguladığı bu krize karşın Crvenkovski, çözüme yanaşmamıştır. Onun bu tavrının 2013'teki yerel seçimlerin sonuçlarını etkilemeye yönelik olduğu iddia edilmiştir. Bazı analistlere göre bu tavırlar yenileceğini anlayan Crvenkovski'nin siyaset dışı yöntemlere başvurmasının iktidarı farklı şekilde yıpratmayı amaçlamıştır.¹⁸⁰

NitEkim bu kargaşalar Crvenkovski ve partisinin 2013'te yapılan yerel seçimlerde hezimet yaşamasına engel olamamıştır.¹⁸¹ Bu seçim sonuçları belki de Crvenkovski için son fırsat olmuştur. Zira seçimde elde edilen kötü sonuçlar Crvenkovski'nin siyasi kariyerinin sonunu getirmiş ve ülke siyasetinin en güçlü aktörlerinden biri olmasına rağmen parti başkanlığını bırakmak zorunda kalmış ve siyasetten çekilmiştir.

Crvenkovski aynı zamanda Uluslararası Raoul Wallenberg Vakfı üyesidir ve İngilizce ile Sırpça bilmektedir.

SAŞO MIYALKOV

Milli İstihbarat Şefi Sašo Miyalkov, 15 Eylül 1965'te Üsküp'te doğmuştur. Üniversite eğitimini 1994 yılında Çek Cumhuriyeti'nin Prag şehrinde Ekonomi Fakültesinde tamamlamıştır. 1998 yılında ise yüksek lisansını Üsküp'teki Ekonomi Fakültesinin İşletme Bölümü'nde yapmıştır. 1998–2000 yılları arasında Savunma Bakanlığı yardımcılığı yapmıştır. 2000–2001 yıllarında ise Savunma Bakanlığı danışmanlığı yapmıştır. 2001–2003 yılları arasında

178. "Crvenkovski - Ako se реши imeto, nema da barame parlamentarni izbori", *Makdenes*, 18 Şubat 2013.

179. "Бранко Crvenkovski повика на протести, блокади, митинзи, граѓански отпор, непослушност...", *MKD*, 1 Ocak 2013.

180. "Курир: Crvenkovski го блокира буџетот за да го одложи поразот на локалните избори", *Evesti*, 20 Aralık 2012.

181. Фросина Димеска, "Убедлива победа на ВМРО-ДПМНЕ", *Nova Makedonija*, 25 Mart 2013.

ise Ljubčo Georgievski hükümetinin güvenlikten sorumlu danışmanlığını yapmıştır.¹⁸² Uzun yıllar elde ettiği güvenlik ve istihbarat tecrübesinden sonra Miyalkov, Nikola Gruevski'nin Başbakan olmasının hemen ardından istihbaratın başına getirilmiştir. Miyalkov'un babası da Makedonya'nın bağımsızlık sonrası ilk İçişleri Bakanıdır. 1991'de Sırbistan'da hala çözülemeyen bir trafik kazasına kurban gitmiştir.

Miyalkov'un özel inşaat ve ticaret şirketleri bulunduğu iddia edilmektedir. Ticaretinin çoğunu daha önce babasının kurduğu iş ilişkileri üzerinden Çek Cumhuriyeti şirketleriyle yaptığı öne sürülmektedir. Bu iddiaların bir parçası olarak 2006 yılında Üsküp'te kendisine ait Çek Cumhuriyeti plakalı arabasında bomba patlamıştır.¹⁸³ Hala aydınlanamayan olayın Çek Cumhuriyetindeki iş ilişkileriyle ilgili olduğu düşünülmektedir.¹⁸⁴

Miyalkov, Başbakan Nikola Gruevski'yle akraba bağları olması hasebiyle aynı zamanda Başbakanın en etkili ve fazla danıştığı devlet adamlarından biridir. Bunun yanı sıra Makedonya siyasetinde gölge liderlerden biri olduğu düşünülmektedir. 2014'te VMRO DPMNE seçimleri kazandığında Miyalkov İçişleri Bakanlığının en büyük adayı olarak görülmüş ancak bu gerçekleştirilmemiştir. Dolayısıyla İstihbarat şefi olarak görevine devam etmiştir. Miyalkov'un kurumu ve konumunu kendi çıkarları için kullandığı iddia edilmektedir. Ülkedeki birçok yolsuzluk, karanlık ve gizemli olaylarda Miyalkov'un adı geçmektedir. Miyalkov'a dair bu iddialar sebebiyle görevden alınması hususunda Başbakan Nikola Gruevski'ye yoğun baskı yapılmış ancak Gruevski Miyalkov'un görevini değiştirmemiştir. Miyalkov'un Gruevski üzerinde aşırı etkisi olduğu da öne sürülmektedir.¹⁸⁵

JOHAN TARÇULOVSKI

Yohan Tarçulovski 17 Kasım 1974 tarihinde Üsküp'te doğmuştur. İlköğretimini "Penko" ilkokulunda, liseyi ise tarım lisesi olan "Braka Miladinovci" lisesinde okumuştur. Liseyi bitirdikten sonra 1993 yılından 1994 yılına kadar Üsküp İlinden kışlasında askerlik yapmıştır. 2004 yılında Üsküp'te "Fon" Üniversitesi Hukuk Fakül-

182. Makedonya İçişleri Bakanlığı resmi sitesi. <http://www.mvr.gov.mk/desktopdefault.aspx?tabindex=0&tabid=107>

183. "Експлодира бомба под «мерцедесот» на Сашко Мијалков", *Utrinski Vesnik*, 16 Ekim 2006.

184. Владо Апостолов, "Кога Ке Утврдат Зошто Сашо Мијалков Киснел На Релацијата Скопје – Прага?", *Fokus*, 31 Aralık 2013.

185. "Викиликс-Ахмети: Груевски под влијание на Мијалков", *Ereporter*, 1 Haziran 2011.

tesine kayıt olmuştur. Tarçulovski VMRO DPMNE üyesidir ve VMRO DPMNE Gençlik Kolları'nın kurucu üyelerindendir. 1993 yılında VMRO DPMNE Gençlik Kolları'nın Çair şube başkanı olmuştur.

1998 seçimlerinde VMRO DPMNE'nin zaferi sonrası Başbakan Lubço Georgievski'nin güvenliğinden sorumlu olmuştur. 1999 yılında Cumhurbaşkanı Boris Trajkovski'nin özel isteği ile Cumhurbaşkanlığı özel koruma görevini Cumhurbaşkanı'nın vefatına kadar sürdürmüştür. Tarçulovski ismini Makedonya siyasetinde önemli kılan gelişme onun Makedonya'da yapılan bir katliam sebebiyle suçlanması ve sonrasında yaşanan süreçtir. Tarçulovski, 2001'de başında olduğu polis birliklerinin 12 Ağustos sabahı Luboten köyüne girerek 6 silahsız Pakistan kökenli Müslüman sivili¹⁸⁶ katletmesi ve 10 kişiyi köyün hemen dışındaki karakola götürüp fiziksel şiddet uygulamaması suçlamalarına maruz kalmış ve 2005'te Lahey'deki Savaş Suçları Mahkemesi tarafından 12 yıl hapis cezasına çarptırılmıştır. Bunun haricinde Tarçulovski, yine polis birlikleri tarafından 14 ev ateşe verildiği ve aynı gün köyden kaçmaya çalışan 90 erkek köyün girişindeki arama noktasında ve daha sonra götürüldükleri karakollarda şiddet uyguladıkları konusunda da suçlanmıştır.¹⁸⁷ Tarçulovski'nin Arnavutları katlettiği de iddia edilmiştir.

Tüm bu katliamlarla ilgili suçlu bulunan Tarçulovski, 16 Mart 2005 tarihinde Lahey'e iade edilmiştir. Adı "Luboten iddianamesi" olarak geçen iddianame 15 Mart 2005 tarihinde tamamlanmış ve 16 Ağustos 2007'deki ilk duruşmayla dava görülmeye başlanmıştır. Ancak birkaç yıl sonra ilginç bir şekilde Tarçulovski'nin cezasında indirime gidilmiş ve affedilmiştir. 10 Nisan 2013 tarihinde Almanya'daki Dic kentinin cezaevinden tahliye olmuştur. Bu tahliye Arnavutlar'ın büyük tepkisini çekmiştir.¹⁸⁸ Buna rağmen Tarçulovski, Üsküp'te milliyetçi Makedon sempatizanları tarafından kahramanca karşılanmıştır. Dolayısıyla eski İçişleri Bakanı Ljube Boşkovski ile birlikte Tarçulovski, yargılanma süreci esnasında ülke siyasetini epey meşgul etmiş ve bir anda Milliyetçi Makedonların önemseydiği aktörlerden biri haline dönüşmüştür. 2014'teki seçim sürecinde VMRO DPMNE'nin seçim kampanyalarına Tarçulovski de katılmış ve Başbakan Gruevski'nin kendisine gösterdiği desteğe vurgu yapması¹⁸⁹ dikkat çekmiştir.

186. "Тажната приказна од Раштански лозја", *Deutsche Welle*, 30 Ağustos 2004.

187. "Бошковски и Тарчуловски", *Akademik*, 15 Kasım 2012.

188. "Provokimi maqedonas: Krenohen dhe e presin si hero vrasësin e shqiptarëve", *Telegrafi*, 12.04.2013

189. "Тарчуловски: Во најтешките моменти само ВМРО ДПМНЕ и Никола Груевски беа зад мене",

STEVO PENDAROVSKI

3 Mart 1963 yılında Üsküp'te doğmuştur. İlk ve orta okulunu Üsküp'te bitirdikten sonra Üsküp Kiril ve Metodi Üniversitesi Hukuk Fakültesinden 1987 yılında mezun olmuştur. Yüksek lisansını aynı üniversitenin siyaset enstitüsünde Makedonya'nın yeni jeopolitiği konusunda hukuki ve sosyolojik araştırmalar yapmıştır. Yine aynı üniversite ve enstitüde "Ulusal Söylem Çerçevesinde: AB ve Küçük Devletlerin Dışışleri ve Güvenlik politikaları" başlıklı doktoraasını tamamlamıştır. Amerikan Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinde uluslararası güvenlik, dış politika ve küreselleşme alanında doçentlik unvanını almıştır.

Yükseköğrenimini tamamladıktan sonra, İçişleri Bakanlığı analitik departmanı başkanlığına atanmıştır. Hemen akabinde 3 yıl kadar bir süre İçişleri Bakanlığı sözcüsü ve Halkla İlişkiler Bakan yardımcılığı yapmıştır. 2001 yılından itibaren Boris Traykovski ve Branko Crvenkovski'nin Cumhurbaşkanı olduğu dönemlerde Ulusal Güvenlik Başkanlığı ve dışışleri başdanışmanı görevlerinde bulunmuştur. 2004 ve 2005 yıllarında ise Devlet Seçim Kurulu başkanlığı yapmıştır. Araştırma alanları daha çok, uluslararası ilişkiler, istihbarat ve milli güvenlik, jeopolitik, küreselleşme, ABD dış politikası, AB'nin dış ve güvenlik politikaları gibi konulardır. 2008 yılından itibaren Üsküp Amerikan Üniversitesinde doçent olarak görev yapmaktadır.¹⁹⁰

Makedonya ve Makedonya dışında yazdığı birçok kitap ve makale bulunmaktadır. Doç. Dr. Stevo Pendarovski Makedonya Sosyal Demokrat Partisine (SDSM) üye olmamakla birlikte, Sosyal demokratların Cumhurbaşkanı adaylığı teklifini kabul etmiştir. SDSM lideri Zoran Zaev aday belirleme sürecinde parti üstü bir aday aradıklarını belirtmiş, aynı zamanda parti kaynakları da SDSM'nin duayen başkanı Branko Crvenkovski'nin de Stevo Pendarovski'yi işaret ettiğini belirtmiştir. SDSM'ye bağlı bütün toplum kuruluşlarının desteğini alarak 2014 Nisan ayında yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde SDSM'nin Cumhurbaşkanı adayı olarak meydanlara çıkmıştır.¹⁹¹

190. Александра М. Митевска, "Портрет: Стево Пендаровски - Човекот Од Сенка Истрча На Изборниот Мегдан", *Utrinski Vesnik*, 28 Şubat 2014.

191. "Стево Пендаровски се согласи да биде предлог за претседателски кандидат на СДСМ", *Nova Tv*, 27 Şubat 2014.

Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde, VMRO DPMNE'nin adayı mevcut Cumhurbaşkanı olan George İvanov'a karşı yarışmıştır. George İvanov'un en sıkı rakibi olarak iyi bir seçim performansı sergilemiştir. Beklenildiği gibi seçimlerin ilk turunda en fazla oyu alan iki isim olarak ikinci tura kalmışlardır. İkinci turda ise George İvanov'a karşı 130 bin oy farkla ile seçimleri kaybetmiştir.¹⁹² 2014 Nisan ayındaki Cumhurbaşkanlığı ve Parlamento seçimlerinde alınan kötü sonuçlardan sonra SDSM kongreye gitmiştir. Stevo Pendarovski'nin aday olmasını başta Branko Crvenkovski olmak üzere parti içindeki çevreler çok istemiştir. Ancak Stevo Pendarovski parti içi meselelere katılmak istemiyorum diyerek bunu reddetmiştir. Bu teklifi reddetmesinin en önemli nedeni olarak Pendarovski'nin parti başkanı Zoran Zaev ve eski başkan Crvenkovski ile arasında kalmaktan çekinmesi olmuştur. Ancak buna rağmen ismi sürekli olarak parti başkanlığı için geçmeye devam etmektedir.

Pendarovski liberal ve demokrat bir siyasetçidir. Entelektüel kişiliğiyle de dikkat çekmektedir. Cumhurbaşkanı adayı olmasına rağmen hiçbir partiye üye olmayacağını deklare etmiştir. Ancak cumhurbaşkanlığı seçimlerinden önce de SDSM ile yakın temasta olmuştur. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde aday tanıtım sürecinde Pendarovski için "Vardar'ın iki yakasını da bilen adam" ifadesi kullanılmıştır. Bu ifade ile Üsküp'ü ikiye ayıran Vardar nehrinin iki yakasında farklı sosyo-ekonomik realitelerin olduğu vurgulanmış ve Pendarovski'nin Üsküp'ün iki farklı bölgesini de iyi tanıdığı belirtilmiştir.¹⁹³ Bunun yanı sıra Makedonya'nın içerde yaşadığı etnik gerilimler ve diğer iç siyaset konularında Pendarovski ılımlı tutumlar sergilemiştir. Ona göre Makedonya hem siyasi hem de ekonomik bakımından istikrarını sağlamak için farklı etnik ve dini gruplar arasında iyi ilişkiler kurulmalı ve bunları arasında karşılıklı saygı ortamı tesis edilmelidir. Makedonya'nın dış politikası konularında Pendarovski'nin hükümeti eleştiren bir yaklaşımı vardır. Ona göre Üsküp yönetiminin bölgedeki ülkelerle pozitif ve istikrarlı siyasi ve ekonomik ilişkiler kurmak zorundadır ancak bunu yapmak için komşular ile mevcut sorunların bir an önce çözülmesi gerekmektedir.¹⁹⁴

192. Makedonya Devlet Seçim Kurulu resmi sitesi. http://rezultati.sec.mk/President/Results_R2?cs=mk-M-K&r=3&rd=r&eu=All&m=All&ps=All

193. Burada vurgulanmak istenen şey Üsküp'ün kuzey ve güneyi arasındaki toplumsal, ekonomik ve kültürel farklılıklardır. Zira Üsküp'ün kuzeyinde Müslümanlar çoğunluktadır. Şehrin daha az gelişmiş olan bu yakasında Osmanlı'ya ait çok sayıda tarihi eser bulunmaktadır. Güney yakasında ise bugün bir Osmanlı eseri neredeyse yoktur; fakat şehrin bu tarafı daha planlı ve gelişmiş durumdadır. Güneyde Ortodoks Makedon nüfus daha yoğundur. Pendarovski, yürütmüş olduğu seçim kampanyasında bu sosyo-ekonomik gerçekliklerin farkında olduğunu vurgulamıştır.

194. Sinisa Jakov Marusic, "Stevo Pendarovski: a Newcomer With Experience", *Balkan Insight*, 10 Mart 2014.

RADMİLA ŞEKERİNSKA

10 Haziran 1972 yılında Makedonya'nın başkenti Üsküp'te doğmuştur. İlk ve orta öğretimini Üsküp'te bitirmiştir. Üniversite eğitimini Üsküp Kiril ve Metodi Üniversitesi Elektrik Mühendisliğinde 1995 yılında tamamlamıştır. Mezun olduktan sonra 1996 yılına kadar Open Society-Makedonya'da halkla ilişkiler asistanlığı yapmış 1997 – 2002 yılları arasında da Elektrik Mühendisliği fakültesinde araştırma görevlisi olarak çalışmıştır. Yüksek lisansını 2007'de ABD'nin Tufts Üniversitesinde hukuk ve diplomasi alanında yapmıştır. Dünya Ekonomik Forumu'nun verdiği "Geleceğin Küresel Liderleri" ödülüne layık görülmüştür. İngilizce ve Fransızca dillerini konuşabilmektedir.¹⁹⁵

1993 yılından itibaren birkaç kez Makedonya Sosya Demokrat Partisinin (SDSM) Merkez Yönetim Kuruluna seçilmiştir. 1995 yılında ise SDSM Merkez Yönetim Kurulu Başkanlığı üyesi olmuştur. 1999 yılında ise parti Merkez Kurulunun başkan yardımcılığı ve partinin uluslararası sekreterliği görevlerinde bulunmuştur. 1995-1999 yılları arasında ise Makedonya Sosyal Demokrat Gençliği'nin başkanlığını yapmıştır. 1997 yılında 1 yıl kadar partinin basın sözcülüğünü yapmıştır. Daha sonra uzun bir süre partinin başkan yardımcılığını yapmıştır. 2007 yılından 2008 yılına kadar SDSM'de genel başkanlık görevini üstlenmiştir.¹⁹⁶ Ancak 2008'deki seçimlerde SDSM kaybettikten sonra başkanlığı bırakan Šekerinska, "Makedonya siyasetinde birçok kazanan vardır fakat kaybedeni hep yok sayılır, seçimlerden sonraki anket sonuçlarına ya da önceki seçimlere bakarak kendimi kandırabilirdim ama her mağlubiyetin bedeli olmalıdır ve bunun partinin başındaki kişi olması partinin ilerlemesini sağlayacaktır" şeklinde açıklama yaparak başkanlık görevinden ayrılma kararı almıştır.¹⁹⁷ 1996 yılından 1998 yılına kadar Üsküp Büyükşehir belediyesi şehir konseyinde bulunmuştur. 1998 yılında Makedonya Sosyal Demokrat Partisinden (SDSM) milletvekili seçilmiştir. Bu süreçte mecliste, SDSM'nin Meclis Grubu koordinatörlüğü, dış politika komisyonu üyeliği, eğitim ve bilim komisyonu üyeliği, çevre komisyonu, gençlik ve spor komisyo-

195. Makedonya Parlamentosu resmi sitesi. http://www.sobranie.mk/biografii-na-pratenici-ns_article-radmila-shekerinska-jankovska.aspx

196. Соња Крамарска, "Шекеринска За Премиер", *Utrinski Vesnik*, 20 Nisan 2011.

197. Александра М. Митевска, "Lifestyle: Радмила Шекеринска", *Globus*, 24 Haziran 2008.

nu, Parlamentolararası Birliği üyeliği ve Avrupa Parlamentosu ile işbirliği komisyonu üyeliklerinde görev almıştır. 2002'deki genel seçimlerde tekrar milletvekili seçilmiştir. 2002'den 2006 senesine kadar 4 yıllık sürede Avrupa entegrasyonundan sorumlu Başbakan Yardımcılığı yapmıştır. “OBSE ve ODIHR” (OSCE)’nin Kırgızistan’ın 2009’daki başkanlık ve Ermenistan’ın 2012 yılındaki parlamento seçimlerindeki gözlemci komitelerinin başkanlığını yapmıştır. Şekerinska halen SDSM başkan yardımcılığı ve milletvekili görevlerinde bulunmaktadır.¹⁹⁸

Ülkenin en etkili kadın siyasetçilerinden biridir. Sosyal demokrat bir siyasetçidir ve Makedonya’nın AB ile NATO entegrasyonunun en güçlü savunucularından biridir. Bu yüzden de Avrupalı diplomatların en sevdiği Makedon siyasetçilerinden biri olduğu iddia edilmektedir.¹⁹⁹ Parti içindeki etkinliği de devam etmektedir. Bu yüzden medyada halen partinin başına gelebilecek adaylar arasında zikredilmektedir.

RUFİ OSMANİ

1960’ta Gostivar’da doğmuştur. 1983’te yüksek başarıyla Priştina Üniversitesi İktisat Fakültesinden mezun olmuştur. 2005 yılında ise “Mukayeseli Analiz: Makedonya ve Arnavutluk’un Dünya Bankası ve IMF ile İşbirliği” başlıklı teziyle iktisat dalında doktorasını tamamlamıştır. Akademik şahsiyeti ile de ön planda olan Osmani, Kalkan-delen Üniversitesi ve Güneydoğu Avrupa Üniversitesi’nde öğretim görevlisidir.²⁰⁰

Makedonyalı Arnavut liderlerin çoğu gibi Rufe Osmani de genç yaşta siyasete adım atmıştır. 1994’te milletvekili seçilmiş ancak iki sene sonra Gostivar Belediye Başkanı seçildiği için parlamentodaki görevinden istifa etmiştir. Makedonya’da yaşanan ve ülkenin siyasi tarihinde “Gostivar olayları” diye hatırlanan vatandaş-polis çatışmasında halkı tahrik ettiği öne sürülerek tutuklanan Osmani, 9 Temmuz 1997’de tutuklanarak 14 yıl hapse mahkûm olmuştur. Ancak 1999’da çıkartılan aftan yararlanarak serbest kalmış ve sadece iki sene hapis yatmıştır. Arnavut nüfusun yo-

198. SDSM partinin resmi sitesi. <http://www.sdsm.org.mk/Default.aspx?mId=143&Id=1>

199. Sinisa Jakov Marusic, “Radmila Shekerinska: Brussels’ Favourite Macedonian”, *Balkan Insight*, 22 Nisan 2011.

200. South East Europe University (SEE University) resmi sitesi. <http://www.seeu.edu.mk/en/~rufi.osmani/Rufi-Osmani-SEEU-CV.pdf>

ğun olduğu Gostivar şehrinde Arnavut bayrağının kullanımı için verdiği mücadele Makedon devletini epey rahatsız etmiş ve bu yüzden Osmanî o dönemlerde yaşanan olayların müsebbiplerinden biri olarak görülmüş ve hedef gösterilmiştir.²⁰¹

1994'te kurulan ve Makedonya devleti tarafından yıllarca tanınmayan Kalkandelen Üniversitesinin kurucuları arasında yer alan Osmanî, birçok alanda Arnavutların kendi kurumlarına sahip olması adına yaptığı girişimlerle ün kazanmıştır. 1997'de hapis yatmasının ardından uzun bir dönem aktif siyasette yer almayan Osmanî, 2009'da yeniden bu platforma Gostivar Belediye Başkanı seçilerek dönmüştür. 2011'de ise yeni bir parti kurmaya karar veren Rufi Osmanî, Milli Demokratik Diriliş Partisi'ni kurmuş partinin genel başkanı seçilmiştir. Ancak 2013 ve 2014'teki seçimlerde hile yapıldığını iddia etse de istenen başarıyı elde edememesi üzerine Rufi Osmanî arkadaşları ile birlikte partisinden istifa etmiştir.²⁰²

ANTONIO MILOŠOVSKI

Eski Dışişleri Bakanı Antonio Milošovski, 29 Ocak 1976 yılında Makedonya'nın Kalkandelen şehrinde doğmuştur. Lise eğitimini Kırçova'da M.Milevski lisesinde tamamladıktan sonra 1999'da Üsküp'teki Kiril ve Metodi Üniversitesi Hukuk Fakültesinde mezun olmuştur. 2001-2002 yılları arasında Almanya'nın Bon bölgesindeki Fridrich Wilhelm Üniversitesinde Avrupa Entegrasyon Çalışmaları alanında yüksek lisansını tamamlamıştır.

2002'de Almanya'nın Duisburg şehrinde Gerhard Merkator Üniversitesi Siyasal Bilimler fakültesinde doktora unvanını almıştır.

Aynı üniversitede 2006 yılına kadar öğretim görevlisi olarak çalışmıştır. 1999-2000 yılında eski Başbakan yardımcısı ve İçişleri Bakanı Dosta Dimovska'nın danışmanlığını yapmıştır. 2000 yılından Eylül 2001 yılına kadar VMRO DPMNE hükümetinde sözcü olarak görev yapmıştır. 2000 yılında 5 aylık bir süre kadar *Dnevnik* (Günlük) isimli yerel gazetede köşe yazıları . Yine 2004'te milletvekili seçileceği 2006 yılına kadar *Utrinski Vesnik* (Sabah) isimli diğer bir gazetede köşe yazarlığı yapmıştır.²⁰³

201. "15 Vjet krenari dhe dhembje", *Zhurnal*, 10 Temmuz 2012.

202. "Rufi Osmanî İstifa Etti", *Yeni Balkan*, 2 Mayıs 2014.

203. Makedonya Parlamentosu resmi sitesi. http://www.sobranie.mk/sostanok-na-pretsetatelskiot-komitet-bi-roto-na-ps-na-se-i-postojaniot-komitet-skopje-20-21-maj-2010-godina-ns_article-antonio-miloshoski-biografija-mnr.nspk

Antonio Miloşovski 2006 yılında VMRO DPMNE'den milletvekili seçilmiş ve Nikola Gruevski tarafından Dışişleri Bakanlığı görevine getirilmiştir. Makedonya'nın isim sorunu ile ilgili gösterdiği çaba ile gündeme gelmiştir. Bakanlık görevini 2011 yılında Nikola Poposki'ye bırakmış ancak yine VMRO DPMNE partisinde siyasete devam etmiş ve 2011 ile 2014 seçimlerinde milletvekili seçilmiştir. Yeni dönemde Makedonya Meclis Başkan Yardımcılığı için ismi geçmektedir.²⁰⁴ Miloşovski'nin partide İcra Kurulu üyeliği de vardır.²⁰⁵

Antonio Miloşovski partinin en önemli isimlerinden biridir. Bakanlık görevinden çekildikten sonra parti teşkilatında daha fazla görev almaya başlamıştır. Partinin özellikle dış politika konularında vizyonu ve söylemi belirleyen şahsiyetlerden biridir. Sahip olduğu uluslararası deneyim ve akademik birikim VMRO DPMNE'nin parti politikalarının belirlenmesinde Miloşovski'ye kilit bir konum sağlamıştır. Bunun yanı sıra Gruevski'nin danıştığı en yakın isimlerden biridir. Başbakan Gruevski bir açıklamasında Miloşovski için "Almanya'da iyi bir kariyer ve imkanlara sahip iken o, ülkesinin çıkarlarını korumak için Üsküp'e dönmeyi tercih etti" şeklindeki ifadesi ile onun hakkındaki düşüncelerinin ipuçlarını sunmaktadır.²⁰⁶

İZET MEXHİTİ

Çair Belediye Başkanı İzet Mexhiti, 8 Ocak 1977 yılında Üsküp'te doğmuştur. İlkokulunu 7 Mart İlkokulunda bitirmiştir. Lise eğitimini *Zeflush Marku* isimli lisede tamamladıktan sonra Üsküp Kiriil ve Metodi Üniversitesi Ekonomi Fakültesinin Mali Yönetim ve Muhasebe Bölümü'nden mezun olmuştur. Halen aynı üniversitenin Ekonomi Fakültesinde Kamu Kurumlarının Yönetimi dalında yüksek lisansını yapmaktadır. 2001-2003 yıllarında ise Üsküp'teki *Arseni Yovkov* isimli iktisat lisesinde hocalık yapmıştır. 2005 yılına kadar da Makedonya PTT kurumunda görev yapmıştır.²⁰⁷

Makedonya Arnavutlarının birinci partisi konumundaki Demokratik Bütünleşme Birliğinin (BDİ) dört başkan yardımcısından biri olan Mexhiti aynı zaman-

204. "Антонио Милошоски станува потпретседател на Собранието", *Pres 24*, 1 Temmuz 2014.

205. VMRO DPMNE parti resmi sitesi. http://vmro-dpmne.org.mk/?page_id=191

206. Груевски: Милошоски ја напушти Германија за да ги брани македонските интереси", *Vistina.mk*, 15 Nisan 2014.

207. İzet Mexhiti'nin kişisel web sitesi. http://www.izeti.org/njih_u_me_izetin/izet_mexhiti.html

da partinin merkez komitesi üyesidir.²⁰⁸ Partideki faal çalışmalarından sonra 2005 yerel seçimlerinde Üsküp'ün en önemli ilçe belediyelerinden biri olan Çair belediye başkanlığına aday olmuştur. 2005'te kazandığı bu seçim kendisini aynı zamanda Çair belediyesinin ilk Arnavut belediye başkanı yapmıştır. Mexhiti'nin belediye başkanlığı esnasında ilçedeki birçok soruna çözüm bulamamasına rağmen 2009 ve 2013'teki yerel seçimlerde de tekrar belediye başkanı seçilmiştir. Mexhiti Makedonya'da en uzun süre belediye başkanlığı yapan siyasilerden biri olarak dikkat çekmektedir. Milliyetçi ve muhafazakar karaktere sahip Mexhiti, partide öne çıkan isimlerden biridir. Bir dönem BDI partisinin liderliği için de ismi geçmiştir.

İzet Mexhiti Arnavutların yoğun olarak yaşadığı ilçe olan Çair'da Arnavut kültürünü ön plana çıkaran etkinliklere imza atarak gündeme gelmiştir.²⁰⁹ Ancak Mexhiti ilçedeki Türk nüfus ile de ilişkilere önem vermektedir. 2013 yılında Çair Belediyesi'nde Türkçenin resmi dil olması²¹⁰ ve Belediye Başkan vekili olarak Makedonya Türklerinin önemli isimlerinden Süleyman Baki'nin tayin edilmesi de bu açıdan önemlidir. Bunun yanı sıra Mexhiti Bursa Büyükşehir Belediyesi ve Osmangazi Belediyesi olmak üzere Türkiye'den birçok belediye ile ortak çalışmalar, projeler gerçekleştirmiştir. Osmangazi belediyesi ile Çair belediyesi kardeş belediye ilan edilmiştir. Bunun dışında TİKA ile ortak çalışarak Çair belediyesinde birçok (çocuk parkları, ilkokulların tadilatı, sağlık sektörü ve kültürel alanda) projeleri hayata geçirmiştir.

208. BDI parti resmi sitesi. <http://www.bdi.mk/partia.php>

209. Çair Belediyesi resmi sitesi. <http://cair.gov.mk/struktura/kryetari/intervista/3247.html>

210. "Türkçe Makedonya'da resmi dil oldu", *Dünya Bülteni*, 15 Ekim 2013.

DİNİ YAPI VE KURUMLAR

ORTODOKS HİRİSTİYANLAR

2002 yılı nüfus sayımına göre Makedonya'nın nüfusunun çoğunluğunu yüzde 64,7'lik oranla Ortodoks Hıristiyanlar oluşturmaktadır.²¹¹ Makedonların büyük çoğunluğu oluşturduğu ancak aynı dine mensup diğer etnik unsurların da temsil edildiği Makedon Ortodoks Kilisesi, diğer adıyla Ohri Başpiskoposluğu Ortodoks Makedonların ulusal kilisesi ve Makedonya'nın en büyük kilisesidir.

Makedonya topraklarında Hıristiyanlık Apostolik çağlara kadar uzanır. 1. yüzyılın ikinci yarısında Havari Pavlus'un misyonerlik faaliyetleri çerçevesinde yaptığı yolculuklar sırasında Makedonya topraklarına gelerek insanları Hıristiyanlığa davet etmesi ile bu bölgede Hıristiyanlık yayılmaya başlamıştır. Makedonya'da 4.yüzyılın başlarında Hıristiyanlar Kilise altında toplanmaya başlamışlardır. 5. yüzyılda ise Makedonya topraklarında çok sayıda Piskoposluk kurulmuştur. Bunlardan en önemlileri Selanik, Skupi (Üsküp), Heraclea, Stobi ve Bargaladır.

10. yüzyılın ilk yarısında Kiril ve Metodi kardeşlerin öğrencilerinden olan Kliment ve Naum Ohridski Makedonya topraklarında Hıristiyanlığın yayılması için çok sayıda kilise ve manastır inşa etmiştir. Bu azizler, Makedon Ortodoks Kilisesi tarihi açısından önemli olduğu kadar Makedon kimliğinin de çok önemli bir parçası olarak görülür.²¹² Din ve milli kimlik arasındaki güçlü bağlar sayesinde

211. *Census of Population, Households and Dwellings in the Republic of Macedonia*, (The State Statistical Office, Üsküp: 2002), s. 334.

212. "Светите Кирил, Методиј, Климент и Наум", *Krale Marko*, 14 Temmuz 2014.

Kilise de, diğer Balkan ülkelerinde olduğu gibi ülkedeki milliyetçiliği besleyen en önemli kurumlardan biridir.²¹³

Günümüzde Makedonya siyasetinde çok fazla öne çıkmasa da Makedon Ortodoks Kilisesi, bağımsızlığını ilan etmesinden bu yana Makedonya'nın komşuları ile sorun yaşamasına sebep olmuştur. Makedon Ortodoks Kilisesi'nin bağımsız bir kilise olmasının tarihsel serüveni Mart 1945'te Üsküp'te düzenlenen bir ruhban meclis toplantısında Ohri Başpiskoposluğu'nun isminin Makedon Ortodoks Kilisesi olarak değiştirilmesi kararının alınmasıyla başlamıştır. Bu karar, Sırp Ortodoks Kilisesi Başpiskoposluğu'na sunulmuş, fakat Başpiskoposluk tabii olarak bu kararı reddetmiştir. Kararı kabul etmemesinin nedeni, Vardar Makedonya'sındaki Piskoposlukların o dönemde Sırp, Hırvat ve Sloven Birleşik Ortodoks Kilisesi'ne bağlı olmalarıydı. Ancak Sırp Ortodoks Kilisesi'nin bu sert tutumuna karşı Makedonlar 1967'de üçüncü kez tertipleedikleri ruhban meclisinde Makedon Kilisesi'ni otosefal (bağımsız) ilan etmiştir. Makedonya'nın bağımsız olmasından önce kilisenin bağımsız olması, Makedonların uluslaşma yolunda önemli bir rol oynamıştır. Tito da Sırp Ortodoks Kilisesi'ni dengelemek için Makedon Ortodoks Kilisesi'ne destek vermiş ve Sırp kilisesinin Yugoslavyadaki Ortodoks kökenli toplumlar üzerindeki etkisini kırmaya çalışmıştır.²¹⁴

Makedonya'nın bağımsızlığını ilan etmesinin ardından Makedon Ortodoks Kilisesi kurumsal olarak güçlenirken kilisenin Sırp Ortodoks Kilisesi tarafından tanınması için yapılan tüm girişimler başarısız olmuş ve bu konudaki tartışmalar sürekli devam etmiştir.²¹⁵ En son 2009 yılında Makedon Ortodoks Kilisesi, adına "Ohri Başpiskoposluğu" sıfatını ekleyerek tarihsel olarak Makedonya'daki Ortodoks geleneğin devamı olduğunu kanıtlamak istemiştir.²¹⁶ Buna olumsuz tepki gösteren Sırp Ortodoks Kilisesi ise Makedon Başpiskopos Gospodin Jovanı bu karar yüzünden yargılayacağını duyurmuştur.²¹⁷ Sırp Ortodoks Kilisesi'nin bu tavırları Makedon Kilisesi tarafından Sırbistan devletinin bir politikası olarak telakki edilmektedir.²¹⁸

Merkezi Üsküp'te bulunan Makedon Ortodoks Kilisesi'nin ülke çapında yedi piskoposluk bölgesi vardır. Bunlar, başpiskoposluğun yer aldığı Üsküp, merkezi

213. Makedon Ortodoks Kilisesi Din Görevlisi Goran Stoyçeovski ile mülakat, Üsküp, Eylül 2013.

214. Vjekoslav Perica, *Balkan Idols: Religion and Nationalism in Yugoslav States*, (Oxford University Press, New York: 2002) s. 12-13

215. "Sırp ve Makedon Ortodoks Kiliseleri Yine Tartışıyor", *Setimes*, 4 Şubat 2004.

216. "МПЦ доби нов грб и доавка на името", *Time*, 13 Kasım 2011.

217. "СПЦ: Црквеносудски поступак против поглавара „Македонске православне цркве", *Stanje stvari*, 26 Ağustos 2014.

218. Makedon Ortodoks Kilisesi Din Görevlisi Goran Stoyçeovski ile mülakat, Üsküp, Eylül 2013.

Manastır'da olan Prespa ve Pelagonya Piskoposluğu, merkezi İştıp olan Bregalnica Piskoposluğu, merkezi Ohri olan Debre ve Kırçova Piskoposluğu, merkezi Üsküp olan Kumanova ve Polog Piskoposluğu, merkezi Köprülü (Veles) olan Povardarie Piskoposluğu ve merkezi Ustrumca (Strumica) olan Ustrumca Piskoposluğu'dur. Bunlara ek olarak Makedon Ortodoks Kilisesi yurt dışında Avrupa, ABD-Kanada ve Avustralya-Yeni Zelanda olmak üzere üç piskoposluk ile temsil edilmektedir. Kilise bünyesinde 2000'i aşkın kilise ve manastır bulunurken 600'e yakın papaz ve 150 rahip/rahibe görev yapmaktadır. Kilise'nin Üsküp ve Ohri'de lise düzeyinde eğitim veren ruhban okulları bulunurken Üsküp'te Kiril ve Metodi Üniversitesi'nde bir İlahiyat Fakültesi de vardır.²¹⁹

Başpiskopos Stefan

Makedon Ortodoks Kilisesi Başpiskoposu Stefan, 1 Mayıs 1955 tarihinde Manastır'ın (Bitola) Dobruşevo köyünde dünyaya gelmiştir. Gerçek ismi Stoyan Velyanovski'dir. 1969 yılında Aziz Kliment Ohridski Makedon Ortodoks Ruhban okuluna yazılmıştır ve 1974 yılında okulu bitirmiştir. Aynı yıl içinde Belgrad'daki İlahiyat Fakültesi'ne kayıt olmuş ve 1979 yılında buradan mezun olmuştur.

Ülkeye döndükten sonra Makedon Ortodoks Kilisesi tarafından Aziz Kliment Ohridski Makedon Ortodoks Ruhban Okulu'na öğretmen olarak atanmıştır. 1980 yılında yüksek lisans eğitimi için İtalya'nın Bari kentindeki Aziz Nikola Enstitüsü'ne kayıt olup 1982 yılında mezun olmuştur. Makedonya'ya döndükten sonra Üsküp'teki Aziz Kliment Ohridski Ortodoks İlahiyat Fakültesi'nde öğretim üyeliğine başlamıştır.

3 Temmuz 1986'da Ohri Aziz Naum Manastırı'nda keşişlik yapan Stefan, daha sonra Bregalnica Piskoposluğu'na başkan olarak atanmıştır. İlerleyen yıllarda Üsküp'teki Ortodoks İlahiyat Fakültesi dekanlığı yapmıştır. Aynı zamanda Makedonya Ortodoks Kilisesi basın sözcülüğü ve *Kilise Hayatı* isimli kilise gazetesinin editörlüğünü yapmıştır. Yine bu dönemde Ohri ve Makedonya Başpiskoposu Baş Sekreterliğini yapmıştır. Daha sonra ilahiyat fakültesinde dekanlık da yapan Stefan, 1999'da ülkedeki tüm ruhani üyelerin katıldığı Milli Ortodoks Meclisi tara-

219. Slave Nikolovski-Katin, "The Organization and Activities of the Macedonian Orthodox Church", University of Niš, The Scientific Journal Facta Universitatis Series: Philosophy and Sociology, S.2, No. 6/2, 1999, s. 271 - 275

findan Makedonya Başpiskoposu seçilmiştir.²²⁰ Stefan halen Makedon Ortodoks Kilisesi Başpiskoposu olarak görev yapmaktadır.

Balkan ülkelerindeki diğer Ortodoks dini liderler gibi Stefan da her ne kadar siyasi bir ağırlığı olmasa da açıklamalarıyla ülke gündeminde sıklıkla yer almaktadır. Makedon Ortodoks Kilisesi tıpkı Karadağ Ortodoks Kilisesi gibi Sırp Ortodoks Kilisesi tarafından tanınmamakta, bu durum da kilise üyelerinin birbirlerini eleştiren açıklamalarda bulunmalarına neden olmaktadır. Ancak diğer Ortodoks kiliselerine göre Makedonya Ortodoks kilisesinin iç politika konularına daha az ilgi duyduğu göz önünde bulundurulduğunda Stefan'ın kilise meseleleri ile çok fazla gündeme gelmediği görülmektedir. Bunun yanı sıra Makedon Ortodoks Kilisesi ile ilgili meseleler daha fazla siyasilerin gündeminde yer almaktadır. Özellikle Sırbistan ile Makedon Ortodoks Kilisesi ile yaşanan sorunlar iki ülkenin üst düzey temsilcilerinin de ele aldığı bir konu olmuştur. İki kilise arasında yaşanan sorunları çözüme kavuşturmak için Sırbistan Cumhurbaşkanı Tomislav Nikoliç'in bizzat girişimleri de olmuştur.²²¹

MÜSLÜMANLAR VE MAKEDONYA İSLAM BİRLİĞİ (MİB)

Makedonya'da Müslümanları temsil eden resmi dini kurum Makedonya İslam Birliği (MİB)'dir. Ülkede Müslümanlar 2002 yılındaki son nüfus sayımına göre yüzde 33 civarında gösterilirken²²², 2011 yılında iptal edilen²²³ nüfus sayımlarında bu oranın yüzde 40'lara yaklaştığı tahmin edilmektedir. 2009'dan itibaren Müslüman nüfusunun doğurganlık oranının yüzde 2,5 olması, Makedonyalı Müslümanların nüfusunun hızlı bir artış içerisinde olduğunu göstermektedir. Ülkedeki Müslümanların büyük çoğunluğunu Arnavut nüfus oluştururken (509,083), Türkler (77,959), Romlar (53,879), Boşnaklar (17,018) ve Torbeşler de MİB'in çatısı altında temsil edilmektedir.²²⁴

Makedonya'da İslam'ın yayılması Osmanlı döneminde gerçekleşmiştir. Slav ve Arnavutların bir kısmı Osmanlı ile birlikte İslam dinini kabul ederken çok sayıda Türk aile de Osmanlı Devleti'nin iskan politikaları çerçevesinde Anadolu'dan

220. Makedonya Ortodoks Kilisesi resmi sitesi. http://spe.org.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=69&Itemid=27

221. J. Церовина - М. Пешин, "Може ли председник да решава црквене спорове", *Politika*, 20 Ekim 2012.

222. "Macedonia Demographics", *World Population Review*, 22 Mayıs 2014.

223. "Makedonya'da Nüfus Sayımı İptal Edildi", *Haberler*, 11 Ekim 2011.

224. Makedonya'daki Müslümanlar hakkında geniş bilgi için bkz. Muharem Jahja, "Macedonia", Jørgen S. Nielsen, vd. (der.), *Yearbook of Muslims in Europe* (Leiden ve Boston: Brill, 2012), c. 2, s. 335.

getirilerek bölgeye yerleştirilmiştir.²²⁵ Osmanlı döneminde devletin tamamında olduğu gibi Makedonya'daki Müslümanların din işlerinden İstanbul'daki Şeyhülislam'a bağlı olan bölge müftülükleri sorumlu olmuştur.

Balkanların Osmanlı hakimiyetinden çıkmasından sonra bir dönem Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı'nın yönetimi altında kalan Makedonya'daki Müslümanlar, Kosova, Sırbistan ve Karadağ'daki Müslümanlar ile birlikte Belgrad'da bulunan Müftülük kurumuna bağlanmıştır. Krallık döneminde tüm Yugoslavya Müslümanları merkezi Saraybosna'da olan İslam Birliği Kurumu ile temsil edilmiştir. 1929'da Yugoslavya Krallığı kurulduktan sonra 1990'a kadar Makedonya'daki Müslümanlar Üsküp'te bulunan Ulema Meclisi'ne tabi olmuş, bu kurum ise yine Saraybosna'ya bağlı kalmıştır.

Makedonya Cumhuriyeti'nin bağımsızlığından sonra Makedonya İslam Birliği özerk ve bağımsız olarak devam etmiştir. Kurumun merkezi Üsküp olmakla birlikte Makedonya'daki Müslüman nüfusun demografik dağılımının ağırlık merkezi ülkenin kuzey ve batısıdır. Başkent Üsküp'te Müslümanlar azınlıkta iken Kalkandelen, Gostivar, Debre, Kırçova ve Struga'da Müslümanlar çoğunluktadır.

Makedonya'daki Müslümanların temsilcisi olan MİB'in Reisul-Ulema, Riyaset, Meclis ve Müftülükler olmak üzere dört ana organı bulunmaktadır. Müftülükler, MİB'in temel organı olarak sayılmaktadır. Makedonya İslam Birliği'ne bağlı 13 müftülük mevcuttur. Bir müftülük en az 5 en fazla 50 üyeden oluşabilmektedir. Müftülüklerdeki üye sayısını Riyaset belirlemektedir. Müftülükler, Riyaset'in ve MİB'in diğer yüksek organlarının aldığı kararları uygular ve her müftülük kendi bölgesinde dini hayatın organizasyonunu sağlamaktan sorumludur. Müftülükler ayrıca MİB adına camilerin, vakıfların ve dini eğitim kurumlarının kurulmasından ve korunmasından sorumludur. Riyaset, MİB'in dini konulardaki karar organıdır. Riyasetin seçilmesi ve görevlendirilmesinden ise Makedonya İslam Birliği'nin başı olan Reis-ul Ulema sorumludur. Reis-ul Ulema, MİB Genel Sekreteri'nin önerilmesi ve MİB disiplin kuruluna üye seçilmesi gibi yetkilere sahiptir. İhtiyaç halinde kendisine bağlı bütün organları, enstitüleri, dernekleri toplantıya çağırabilir. Ayrıca kurumu yurtdışında temsil eder.²²⁶ MİB'in Reis-ul Ulemalığını halen Sülejman Rexhepi yapmaktadır.

225. DİA, "Rumeli" Maddesi, Yıl: 2008, Cilt: 35, s. 234.

226. Makedonya İslam Birliği resmi sitesi. <http://bfi.mk/faqja/wp-content/themes/bfi-wullnet/images/bimbros-hur.pdf>

MİB'e bağlı dini, kültür ve eğitim kurumları da bulunmaktadır. İsa Bey Medresesi, İsa Bey Kütüphanesi, İslam İlimleri Fakültesi ve İlmije derneği MİB'e bağlı kurumlar arasında sayılabilir. Kanunen özel öğretim kurumu olarak akreditasyon alan Üsküp'teki İslami Bilimler Fakültesi, MİB'e bağlı bir yüksek öğretim kurumudur.²²⁷ Bu fakülte, İlahiyat fakültelerine benzer bir müfredat ile faaliyet göstermekte ve din adamı yetiştirme amacını taşımaktadır. İsa Bey Medresesi, lise düzeyinde öğrencilere temel dini bilgiler veren, Türkiye'deki imam-hatip liselerine benzer bir eğitim kurumudur. Medresenin Üsküp, Kalkandelen, Gostivar ve İştip'te eğitim binaları vardır. MİB, eğitim konusunda aktif olmasına rağmen yayın yapma hususunda zayıf kalmaktadır. Aylık *el-Hilal*, üç aylık İkre dergisi ve yıllık *Lugat* dergileri BİM'in çoğu zaman aksatarak çıkarttığı dergilerdir.²²⁸

Ülkedeki Müslümanları temsil eden ve ülkedeki İslam dini yaşayışı organize eden kurum olarak MİB'in misyonu Makedonya'daki Müslümanların dini yaşayışını planlamak, koordine etmek ve uygulanmasını sağlamaktır. Bu kurum aynı zamanda ülkedeki Müslümanların dini haklarını koruma görevini de üstlenmektedir. MİB'in dini cami ve mescitler yapmak ve onların hizmetini sürdürmek, öğrencilere din eğitimi verilmesini sağlayan İslam merkezleri tesis etmek, Kuran kursları kurmak ve mevcutların bakımını yapmak, yayıncılık faaliyetlerini yürütmek gibi kabaca ülkede İslami hayatı sürdürmeye yönelik görev ve yetki alanları vardır.²²⁹

Makedonya devleti, anayasal olarak ülkedeki tüm dini topluluklara din özgürlüğü tanımaktadır. Devlet ile dini topluluklar arasındaki ilişkiler, dini toplulukların yasal konumları ve birbirleriyle olan ilişkiler bir bağımsız devlet kurumu tarafından düzenlenir.²³⁰ Devlet, Makedonya İslam Birliği'ni ülkedeki Müslüman topluluğu temsil eden özerk bir kurum olarak tanımaktadır.²³¹ Böylece MİB, ülkede eğitim ve sosyal kurumlar tesis etme hakkına anayasal olarak sahip olmaktadır.²³² Resmiyette böyle olmasına rağmen uygulamada bu dini kurumun siyasetler tarafından manipüle edilebildiğini ve MİB'in özerkliğinin gölgelenmeye çalışıldığı öne sürülmektedir.²³³

227. Üsküp İslami Bilimler Fakültesi resmi sitesi. http://www.fshi.edu.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=58&Itemid=64

228. Makedonya İslam Birliği resmi sitesi. <http://bfi.mk/faqja/>

229. Makedonya İslam Birliği resmi sitesi. <http://bfi.mk/faqja/wp-content/themes/bfi-wullnet/images/bimbros-hur.pdf>

230. Bkz. Dini Topluluklar ve Dini Gruplar ile İlişkiler Komisyonu resmi sitesi. <http://kovz.gov.mk/>

231. Makedonya Anayasası (1991) 19. Madde. <http://www.sobranie.mk/ustav-na-rm.nspk>

232. Makedonya Anayasası (2001) Ek VII. Madde. <http://www.sobranie.mk/ustav-na-rm.nspk>

233. Makedonya İslam Birliği temsilcisi Driton Dikena ile mülakat, Üsküp, Eylül, 2013.

Makedonya devleti, ülkedeki dini kurumların finansmanına karışmamakta ve katkı sağlamamaktadır. Bu yüzden MİB'in finansmanı da ülkedeki Müslüman cemaatin gönüllü katkıları, kurum üyeleri ve MİB'e ait vakıflardan elde edilen gelirler ile sağlanmaktadır.²³⁴ Ancak bu gelirler çoğu zaman dini kurumların ihtiyaçlarını karşılayamamakta ve ülkedeki dini görevlilerin maaş alamamasına neden olmaktadır. Bu sorunlar da ülkedeki din adamlarının motivasyon kaybı yaşamasına ve geçimlerini sağlamak için farklı alanlara yönelmesine yol açmaktadır.²³⁵ Mali yetersizlikler, kaçınılmaz olarak MİB'in kurumsal gücünü ve toplumdaki etkisini zayıflatmakta ve ülkedeki Müslüman topluluğunu farklı İslam anlayışlarının etkisine açık bırakmaktadır. Arap ülkelerinde ilahiyat eğitimi gören yeni nesil imamlar, okudukları bölgelerde yerleşmiş İslam modellerinin etkisi altında kalmaktadırlar. Özellikle MİB'in benimsediği Hanefi mezhebin yaygınlığı son yıllarda Vahabiler tarafından kırılmaya çalışıldığı ifade edilmektedir.²³⁶ Sorunlar yaşayan MİB'in kurumsal olarak bazı bölgelerde etkisiz kalması, o bölgelerin Vahabilerin kontrolüne geçtiği iddialarının çıkmasına dahi neden olmaktadır.²³⁷

Bir dini kurum olarak MİB, Yugoslavya'nın dağılmasından sonra Makedonya Müslümanlarının hem dini hem de etnik kimliklerini muhafaza etmelerini sağlayan en önemli kurumlardan biri olmuştur. Ancak merkezi Saraybosna'da olan Yugoslavya İslam Birliği'nden kopuş, MİB'i ister istemez 1990'lı yıllarda yeniden yükselen milliyetçilik dalgasına maruz bırakmıştır. Makedonya'daki Müslümanlar arasında Arnavutların çoğunlukta olması, Arnavutların bu kurumda baskın olmalarına yol açmıştır. Bu durum, demografik dengelerle birlikte bölgesel özelliklerin doğurduğu doğal bir neticedir. Zira ülkedeki tüm Müslümanları temsil eden MİB'in Arnavut milliyetçiliği ile birlikte anılması Balkanlar'daki diğer Müslümanlarda da görülen bir özelliktir. Arnavutların siyasette uzun yıllar yaşadığı temsil sorunu sebebiyle oluşan boşluk, onlar tarafından yönetilen tüm kurumların seferber edilmesine neden olmuştur. Bunun yanı sıra Makedonya'da Arnavutların sürekli azınlıkta kalmasının da bunda payı vardır. Ina Merdjanova'nın, "Makedonya'daki Arnavutların İslam ile milli kimlik arasındaki kurdukları bağ, geleneksel olarak Kosova ve Arnavutluk'tan daha güçlü olmuştur" şeklindeki tespiti buna işaret ederken Arnavutların uzun yıllar boyunca dini kurumlara bağlı kalarak varlığını sürdürebildiklerine dikkat çek-

234. Muharem Jahja, "Macedonia", s. 336.

235. İlahiyatçı Ridvan Xhaferi ile mülakat, Üsküp, Eylül 2013.

236. Makedonya İslam Birliği'ne mensup bir yetkili ile mülakat, Üsküp, Eylül 2013.

237. "Sulejman Rexhepi: Dy xhami në Shkup nuk i kemi nën kontroll", *Albeu*, 19 Ağustos 2014.

mektedir.²³⁸ Bunun yanısıra Makedonyalı Arnavutların azınlık statüsünde kalmaları, milli kimliklerine sıkıca sarılmalarını beraberinde getirmektedir.²³⁹

Makedonya'daki Arnavutların gösterdikleri bu tür refleksler, MİB'in Arnavut ulus kimliğiyle ilişkisini de belirlemektedir. Bununla beraber, din ve kimlik arasındaki bu ilişkinin şekillenmesinde MİB'i temsil eden liderin de hatırı sayılır tesiri olmuştur. Zira MİB'in başkanı Sülejman Rexhepi çoğu zaman ülkedeki siyasi ve etnik meseleleri dini sorunlarla birlikte anarak açıklamaları ve çıkışlarıyla ön plana çıkmaktadır. Örneğin 2014 yılında bir grup Arnavutun tartışmalı bir kararla müebbet hapis cezası alması sebebiyle Üsküp'te başlayan ve sonra diğer şehirlere yayılan protestolar ile ilgili Rexhepi adeta bir siyasi aktör gibi tavırlar sergilemiştir. Kısa sürede etnik gerilime neden olan protesto gösterilerinin dini kaynaklı olduğu yönündeki iddialara karşılık yerel bir gazeteye demeç veren Rexhepi, "Makedonlar kısa zamanda dinler arasında sorun varmış gibi senaryolar oluşturarak politik sorunların üstünün örtülemeyeceğini anlayacaktır" şeklinde ifadeler kullanmış ve Arnavut siyasilerden farksız bir tutum sergilemiştir.²⁴⁰

Sulejman Rexhepi

Makedonya İslam Birliği Başkanı Sulejman Rexhepi 10 Şubat 1947 tarihinde Üsküp'ün Svilare köyünde doğmuştur. İlkokulu doğum yerinde, ortaokulu ise Raçe köyünde tamamlamıştır. Rexhepi, liseyi Bosna Hersek'teki Gazi Hüsrev Bey medresesinde okumaya başlamıştır. İlk yılını burada başarılı bir şekilde bitirdikten sonra lise eğitimine Priştine'de bulunan Alaudin medresesinde devam etmiş ve buradan mezun olmuştur. Rexhepi, Üsküp Pedagoji Fakültesi'nde Arnavut Dili ve Edebiyatı bölümüne başlamış ama buradaki eğitimini yarıda bırakarak Kuveyt'e gitmiştir. Kuveyt Üniversitesi Hukuk ve Şeriat Bölümünden 1974 yılında mezun olmuştur.

Kuveyt'ten döndükten sonra askerlik görevini Slovenya'da yapmıştır. Askerlik görevi bittikten sonra İslam Birliği'ne girmek için başvurmuş, ama rejimin baskılarından dolayı bunu hemen gerçekleştirememiştir. Uzun uğraşlar sonunda İslam

238. Ina Merdjanova, *Rediscovering the Ummah: Muslims in the Balkans Between Nationalism and Transnationalism*, (Oxford University Press, Oxford: 2013) s. 45

239. *Shenja* Dergisi genel yayın yönetmeni Zekeriya İbrahimi ile mülakat, Üsküp, Eylül 2013.

240. "Sulejman ef. Rexhepi: Protestat pa organizatorë janë të rrezikshme, *Koha*, 9 Temmuz 2014. <http://www.koha.mk/aktuale/29405.html>

Birliği'nde görev aldıktan sonra Üsküp müftülüğünde görev yapmaya başlamıştır. Yahya Paşa camiisinde imam, vaiz ve hatiplik yapmış, Üsküp Müftülüğü'nün dini eğitim ofisinde çalışmıştır. Üsküp'teki İsa Bey Medresesi'nin kurucularından olan Rexhepi, 1991 yılında ise Makedonya İslam Birliği'nin başkanlığına seçilmiş ve bu görevine 2002 yılına kadar devam etmiştir.

Makedonya'daki ilk İslami ilimler fakültesinin kurulmasında önemli katkıları olan Rexhepi, burada İslam Hukuku Tarihi, İslam Medeni Hukuku ve İslam Ceza Hukuku derslerini vermiş ve bir süre dekanlık da yapmıştır. Rexhepi'nin *Anavatan ve Din* ve *Sadece Yaraticıma Eğilirim* isimli iki kitabı basılmıştır. Enes Krasiç'in *Hukuğun ve Şeriatin Tarihi* isimli eserini Arnavutça'ya tercüme etmiştir. Süleyman Recepti 2006 yılında tekrar İslam Birliği Reis-ul Uleması (başkanı) olarak seçilmiştir. İslam Birliği başkanlığı süresince yaptığı çalışmaları değerlendirdiği otobiyografik bir eser olan *Gerçek İçin Mücadele* adlı kitabı yayınlanan Recepti, halen Makedonya İslam Birliği Başkanlığı görevini yürütmektedir.²⁴¹

Yaptığı açıklamalarla çoğu zaman manşetlerde yer alan Rexhepi'nin yalnızca dini bir aktör olmaktan ziyade ülke siyasetini etkileyen bir rolü de vardır. Zira Rexhepi, Makedonya'daki Arnavutların din ve milliyetçilik arasındaki sıkı ilişkisini de bir anlamda temsil etmektedir. "İyi dindarlar aynı zamanda iyi vatanseverdirler" ifadesini kullanan Rexhepi, vatansever bir İslam anlayışına vurgu yapmaktadır.²⁴² Oysa ki ülkede farklı etnisitelere ve kimliklere mensup Müslümanlar da vardır.

Rexhepi, ülkede farklı bir İslam anlayışını yaygınlaştırmaya çalışan Vahabilerin artan etkisine karşı çıkmaktaysa da²⁴³ bazı çevreler tarafından bu konuya yeterince önem vermemekle de suçlanmaktadır. Birçok siyasi durumda hükümeti eleştiren ve özellikle Makedon liderlere tepki gösteren²⁴⁴ Rexhepi'nin diğer taraftan Makedon devlet görevlileri ile yakın ilişkilerinin olduğu da öne sürülmektedir.²⁴⁵ Rexhepi aynı zamanda ülkedeki dini kurumları iyi organize edemediği ve İslam Birliği'nin finansal sorunlarını çözmek ve ülkedeki dini hayatı daha iyi organize etmek yerine siyasetle gereğinden fazla meşgul olduğu öne sürülerek eleştirilmektedir.²⁴⁶

241. Suleyman Recepti'nin kişisel web sitesi. <http://sulejmanrexhepi.com/faqja/?p=170>

242. Ina Merdjanova, *Rediscovering the Ummah: Muslims in the Balkans Between Nationalism and Transnationalism*, (Oxford University Press, Oxford: 2013) s. 47

243. "Sulejman Rexhepi: Dy xhami në Shkup nuk i kemi nën kontroll", *Express Mk*, 3Eylül 2014.

244. "Kreu i BFI-së Sulejman Rexhepi bojkotoi fjalimin lamtumirës të presidentit Ivanov", *Almakos*, 23 Aralık 2013.

245. "Kryeimami Rexhepi i dashuruar me Kryeministrin Gruevski!", *Lajmpress*, 28 Nisan 2014.

246. Makedonya İslam Birliği'ne mensup bir yetkili ile mülakat, Üsküp, Eylül 2013.

MEDYA

YAZILI BASIN

Dnevník

Makedonca yayın yapan ve Makedonya'nın en önemli gazetelerinden olup tarafsız görüntü veren ancak hükümete yakın bir medya organıdır. Alman WAZ-Mediengruppe ile bağlantılı olmakla birlikte, Makedonya medyasında Alman ekolünü temsil eden Dnevník gazetesi, ülkede gündem oluşturmaya maliktir. Son yıllarda bariz bir şekilde Başbakan Nikola Gruevski'nin politikalarını olumlu yansıtmakla eleştirilmektedir. Gruevski'nin Türkiye politikasından dolayı Makedonya'daki Türk yatırımlarını desteklemektedir.. (www.dnevnik.com.mk)

Vest

Makedonyada en çok satılan gazetedir. Ancak haberlerin çoğu magazinseldir. Siyasetle ilgisi azdır. Sahibi Alman WAZ-Mediengruppe adlı şirkettir. Ülkenin en çok satan gazetelerinden biridir. (www.vest.com.mk)

Večer

Večer gazetesi TV Sitel'in çıkarttığı ve Makedonca yayın günlük bir gazetedir. Večer'in sahibi aynı zamanda Üsküp'teki "European University" isimli özel üniversitenin sahibi olan Bojo Andreevski'dir. Gazetenin hükümete yakın ve ana muhalefete karşı mücadele eden bir yayın politikası vardır. Sahibi Andreevski Başbakan Gruevski'ye olan yakınlığı ile bilinirken, Lubislav Ivanov

ismiyle tanınan bir diğer işadamı ile de ismi sıkça birlikte zikredilmektedir. (www.vecer.com.mk)

Koha

Arnavutça yayın yapan ve Makedonya'daki Arnavutlara hitap eden günlük gazetedir. Sahibi eski gazetecilerden Lirim Dulovi ve Arben Ratkocerî'dir. Eskiden PDSH'ya yakın olan Koha, şimdi ise iktidardaki Arnavut parti BDİ'yi desteklemektedir. Yayın politikası her zaman hükümet yanlısı bir çizgidedir. (www.koha.mk)

Lajm

Arnavutça yayın yapan bir başka günlük gazete olan Lajm, Makedonya Arnavutlarına hitap etmektedir. Lajm gazetesinin sahibi Fejzi Hajdari'dir. Yayına başladığından beri bir türlü istediği hedefe ulaşamamıştır. Gazete muhalif yayın politikalarıyla gündeme gelmektedir. Bu tavır sadece belli hükümetler süresince sınırlı olmayıp iktidar değiştiğinde de muhalif yayın politikasına devam etmektedir. Lajm gazetesi daha fazla siyasi ve aktüel konulara yer vermektedir. Genelde Türkiye'ye dair olumlu dil kullanarak yayınlar yapmaktadır. (<http://www.lajmpress.com>)

Shenja

Üsküp'te çıkan ancak Priştina ve Tiran'da da merkezleri bulunan Shenja dergisi bölgedeki tüm Arnavutlara hitab etmektedir. Siyasi, sosyal ve ekonomi konularına yer veren aktüel bir dergi olup aylık yayın yapmaktadır. Derginin dili Arnavutçadır. Shenja üç genç analist Dr. Zekeriya İbrahimi, Afrim Gashi ve İsmail Sinani'nin yönetiminde çıkarken, dergi yayın politikasının Makedonya'daki Arnavutlardan ziyade bölgedeki Arnavutların meselelerine objektif bir gözle odaklandığı gözlemlenmektedir. Diğer Arnavut dergilerinden farklı olarak Türkiye ve dünya gündemindeki tartışmalara daha fazla yer vermesi bakımından da önemlidir. Dergide çoğu zaman Arnavut entelektüellerinden önemli isimler yazmakla beraber Türkiyeli yazarların da yazıları yer alması dikkat çekmektedir. Derginin sahibi Üsküp'te faaliyet gösteren "Vizyon M" derneği iken derginin dili ise Arnavutçadır. Derginin ayrıca siyasi konuları içeren aktif bir haber portalı vardır. (<http://www.shenja.mk>)

Zhurnal

Arnavutça yayın yapan bir günlük gazete olan Zhurnal'ın sahibi aynı zamanda Teknoloji sektörünün önemli iş adamlarından biri Becet Musliâ'dır. Genel anlam-

da bağımsız bir görüntü vermekle birlikte iktidardaki Arnavut partisine (BDİ) yakın durmaktadır. (<http://www.zhurnal.mk>)

Yeni Balkan

Makedonya'daki Türklerin çıkardığı tek Türkçe ulusal gazetedir. Gazetenin sahibi Mürteza Sülooca Türkiye'de eğitim görmüş ve Makedonya Türkleri ile ilgili birçok faaliyette bulunmuştur. Gazete 2004'te Türkiye'nin desteğiyle yayın hayatına başlamış ve devam etmektedir. Makedonya'da azınlıkta olan Türklerin sorunlarına ağırlık veren bir yayın politikası izleyen²⁴⁷ Yeni Balkan'ın merkez ofisi Üsküp'tedir. (<http://www.yenibalkan.com>)

GÖRSEL BASIN

MRT

1993'te Makedonya Meclisi tarafından kurulan resmi devlet radyo-televizyon kanalıdır. Ancak bu medya kuruluşunun kökenleri Yugoslavya dönemine dayanmaktadır. İlk defa Üsküp Radyosu ismiyle yayın yapan bu kurumun yayına başlangıç tarihi 1944'tür. 1964 ise önce Üsküp Televizyonu daha sonra ise Makedonya Radyo Televizyonu ismini alan bu kurum ülkenin en köklü medya kuruluşudur. MRT ülkede konuşulan bütün dillerde yayın yapmaktadır. Diğer etnik unsurlarda olduğu gibi Makedonya'daki Türklerin de kendini ifade edebildikleri tek televizyon ve radyo kurumu MRT'dir. 1200 çalışana sahip kurumun müdürü Marijan Cvetkovski'dir. Bir dönem devlete yük olması nedeniyle ciddi eleştirilere maruz kalan ve borçları nedeniyle kapatılması gündeme gelen MRT henüz ayakta kalmayı başarmış ancak halen ciddi sıkıntılarla yayın hayatına devam etmektedir. (<http://mrt.com.mk>)

Sitel

Resmiyette böyle görünmese de Lubisav Ivanov-Cingo isimli ünlü bir Makedon iş adamının sahibi olduğu özel bir TV kanalıdır.²⁴⁸ Ivanov ülkede ciddi sayılabilecek seviyede ticari etkinlikleri ile meşhurdur. Makedonca yayın yapan TV Sitel'in hem sahibi hem de yayın politikaları Sırbistan'a yakınlığı ile bilinmektedir. Sosyalist Demokrat Partisi'nin (SDSM) iktidarda olduğu 1990'lı yıllarda kanal Sos-

247. *Yeni Balkan* gazetesi Murteza Sülooca ile mülakat, Üsküp, Eylül, 2013.

248. Media Observatory'nin Makedonya medyası hakkındaki medya raporu için http://mediaobservatory.net/sites/default/files/media%20integrity%20matters_zs%20web%201.pdf adresine bkz.

yalistleri desteklemiştir. Ancak daha sonra VMRO DPMNE'nin iktidara gelmesi ile tutumunu değiştirerek VMRO ile ilişkilerini düzeltmiş ve Lubislav Ivanov da desteğini VMRO'ya sunmaya başlamıştır. Şu anda TV Sitel Hükümetin en ciddi destekçilerinden biri olurken bazı programlarında çoğu zaman Türk, Arnavut ve Müslümanlarla ilgili negatif bir dil kullanmaktan çekinmediği gözlemlenmektedir. (<http://www.sitel.com.mk>)

Kanal 5

Makedonca yayın yapan bir ulusal TV Kanalıdır. Başbakan Gruevski'yi destekleyici yayınlar yapmaktadır. Sahibi milletvekili Emil Stoymenov'un oğlu Boris Stoymenov'dur. Ancak kendisi aktif siyaset ile uğraştığı için resmi olarak sahibi Vanya Gavrilovski görünmektedir.²⁴⁹ Ülkede en fazla izlenen TV kanallarından biridir. (<http://www.kanal5.com.mk>)

Alsats M

Makedonya'da ulusal yayın yapan tek Arnavut TV kanalıdır. Arnavutça'nın yanında Makedonca da yayın yapmaktadır. Resmi olarak kanalın sahibi Ferik Velija'dır. Ferik Velija ise ünlü Makedonyalı işadamı ve Hırvatistanda yatırımları ile ün kazanan, Hırvatistan Başbakanları Stipe Mesiç ve Franjo Tucman ile yakınlığı olan merhum Vehbi Velija'nın oğludur. Resmi olmamakla birlikte kanalın Avusturya enerji şirketi EVN tarafından da desteklendiği iddia edilmektedir. Alsats M'in yayın politikaları genelde değişkendir. Bazı dönemlerde hükümet yanlısı tavırlar sergilerken bazı dönemlerde ise hükümet karşıtı yayınlar yapabilmektedir. Ancak Arnavutlar tarafından izlenen TV kanalıdır. Makedon kanallarından daha fazla muhalif siyasetçilere yer vermesi ile dikkat çekmektedir. Bu noktada bazen siyasi-lerden baskı görmektedir.²⁵⁰ (<http://alsat-m.tv>)

Era

Arnavutça yapan Era ülkenin orta seviyedeki kanallarından biridir. Alsats'ın dışında Arnavutça ulusal yayın yapan ikinci TV kanalı olması hasebiyle önemlidir. Türk dizilerini ilk yayınlayan kanallardan biri olması sebebiyle popülerlik kazanmıştır. Ciddi maddi sorunlar yüzünden son yıllarda birçok kez el değiştirmiştir.

249. Media Observatory'nin Makedonya medyası hakkındaki medya raporu için http://mediaobservatory.net/sites/default/files/media%20integrity%20matters_za%20web%201.pdf adresine bkz.

250. *Alsats M TV Genel Yayın Yönetmeni Muhammed Zeqiri ile mülakat*, Üsküp, Eylül 2013.

TV Alfa

Birkaç ay öncesine kadar hükümetin politikalarına eleştirel yaklaşabilen yegâne ulusal televizyon kanalı olmuştur. Ancak 2012'nin sonlarına doğru bir anda yayın politikalarında ciddi bir değişiklik gözlemlenmiştir. Kanalın sahibi olan işadamı Shterjo Nakov kanalı Sırp asıllı Veselin Jevresimoviç'e satmış ve kanalın siyasi eğilimi bir anda hükümetin destekleyen bir yöne dönmüştür. Kanal Makedonca yayın yapmaktadır. (<http://www.alfa.mk>)

İNTERNET MEDYASI

Kurir

Makedonca yayın yapan ve genelde siyasi konulara yer veren bir haber portalıdır. Kurir'in sahibi Aco Misajlovski'dir. Seçim dönemlerinde hükümet yanlısı yayın yaptığı görülmektedir. Makedonya'nın en fazla tıklanan haber portallarından biridir. (www.kurir.mk)

Telgraf

Makedonca yapan en popüler haber portallerinden biridir. Portalin sahibi hükümete yakın oldukları bilinen *Dnevnik*, *Utrinski Vesnik* ve *Vest* gazetelerini de yöneten *Media Print*'dir. Yayın politikaları hükümete yakındır. (www.telgraf.mk)

Almakos

Lajm gazetesi ile birlikte *Almakos* isimli internet portalının sahibi *ATV Media Company*'dir. Portal genelde muhalif yayın politikalarıyla gündeme gelmektedir. Portalın bu muhalif tavrı sadece belli siyasi partilere odaklı değildir. Farklı çizgi-deki hükümetler değiştiğinde de muhalif yayın politikası devam etmektedir. Lajm gazetesinin dili gibi *Almakos*'un da dili Arnavutçadır. (www.almakos.com)

ÖNEMLİ AYDIN VE YAZARLAR

GÜNER İSMAİL

Türk kökenli Makedonyalı bir entelektüel ve analist olan Güner İsmail, 27 Eylül 1952 yılında Manastır (Bitola)'da doğmuştur. Yükseköğrenimini Üsküp Kiril ve Metodi Üniversitesi Felsefe Bölümünde tamamlamıştır. Gençlik yıllarında komünist idareye yakın durmuş ve o dönemlerde *Genç Savaşçı* (*Mlad Borec*) ve *Komunist* isimli gazetelerde yazılar kaleme almıştır. Gazeteciliğinin dışında üniversitede öğretim görevliliği, araştırmacı, yazar, tiyatro müdürlüğü ve sivil toplum teşkilatlarında görev yapmıştır. Son zamanlarda en çok okunan köşe yazarlarından biri olsa da hükümetin baskıları sebebiyle yazılarına ara vermiştir. SDSM iktidarında Branko Crvenkovski hükümetinin Kültür Bakanı ve hükümet sözcüsü olmuştur.

İsmail SDSM'ye yakınlığı ile bilinmektedir. Yugoslavya devrinde sosyalist rejime yakınlığı sebebiyle Makedon milliyetçileri tarafından eleştirilmektedir. İsmail, Üsküp 2014 projesi çerçevesinde yaptırdığı heykeller sebebiyle Gruevski hükümetini yoğun bir şekilde eleştirmektedir. İsmail'e göre SDSM iktidar olursa Gruevski'nin diktiği heykellerin yıkılması gerekir.²⁵¹ Zira İsmail'e göre Makedon-

251. "Екстремизмот на Гунер Исмаил ги надминува и талибанците", *Sitel*, 19 Ekim 2012.

ya'nın oluşumunda birçok kesimin emeği var ve ülke yönetimin ile birlikte yenilenmede herkesin katılımı gerekmektedir. Makedonya için yatırım yapan her vatandaş söz söyleme hakkından feragat etmemelidir.²⁵² Bunun yanısıra Güner İsmail ülkedeki etnik gerilimin de sorunlu olduğunu ve buna hükümetin de katkı sağladığını savunmaktadır. İsmail'e göre hükümet etnik gerilime dini gerilimi de ekleme yolundadır. Ayrıca İsmail Ohri Çerçeve Antlaşması'nın günümüz Makedonya'sının yönetim biçimini ve bir zihniyeti temsil etmesi gerekirken parti ve etnik grupların "devlet kademelerinde kim ne kadar pay sahibi olacak?" sorusundan öteye gidemediğini öne sürmektedir.²⁵³

Güner İsmail hakkında Yugoslavya döneminde devletin istihbarat kurumları için çalıştığına dair iddialar da ortaya atılmıştır. Güner İsmail bunları reddetse de bu mesele ile medyada çokça gündeme gelmiştir.²⁵⁴ Bunun yanısıra Güner İsmail Adnan Kail ve Türk Hareket Partisi'ne (THP) olan yakınlığı ile de bilinmektedir.

KİM MEHMETİ

Makedonya'nın Arnavut kökenli en önemli gazeteci ve analistlerinden biri olan Kim Mehmeti, 1955 yılında Üsküp'ün Gerçeç köyünde doğmuştur. Aktif olarak gazetecilik yapmaktadır. Makedonya'da Arnavutluk'ta ve özellikle Balkanlarda önem verilen kanaat önderi ve düşünce adamıdır. Gazetecilik dışında deneme, hikâye ve roman yazarlığı ile de uğraşmaktadır. Eserleri Almanca, Fransızca, Bulgarca, Türkçe ve Hırvatçaya çevrilmiştir. Ana dili olan Arnavutça'nın dışında Makedonca da yazılar ve analizler kaleme almaktadır. Bunun yanısıra Mehmeti, Arnavutça-Makedonca ve Makedonca-Arnavutça dillerinde çevirmenlik yapmıştır.²⁵⁵

1991-92 yılları arasında "Flaka e vëllazërimet" dergisinin yayın editörlüğünü yapmıştır. Üsküp'te yayınlanan "Jehona" isimli kültür konulu derginin editörlüğünü yapmıştır. 2001-2006 yılları arasında yine Üsküp'te çıkan "Lobi" haftalık dergisinin kurucularındandır. Makedonya "Açık Toplum" enstitüsünde yayın koordinatörü olarak çalışmıştır. Bu görevden sonra "Avrupa Bilgi Ağı"nda (AIM)

252. "Македонија е нешто во кое сите ние вложивме и не заслужува од тој влог да се откажеме", *Macedonians Tv*, 27 Haziran 2012.

253. Gazeteci-yazar Güner İsmail ile mülakat, Üsküp, Eylül 2013.

254. "Ѓунер Исмаил Прогласен За Соработник На Тајните Служби", *Utrinski Vesnik*, 16 Kasım 2012.

255. Kim Mehmeti'nin kişisel web sitesi. <http://kmehteti.com/biography/shqip/404.html>

Makedonya baş editörü olarak çalışmış aynı zamanda aynı kuruluşun Batı Balkanlar koordinatörü görevinde bulunmuştur. Bu görevi 1993-2003 yılları arasında üstlenmiştir. 1997-2003 döneminde ise Üsküp'te Çokkültürlülük Anlayışı ve İşbirliği Merkezi'nin icra direktörlüğünü yapmıştır. 2003-2004 yılları arasında Makedonya Radyo Televizyonunda (MTV) genel müdür yardımcılığı yapmıştır. Ancak kamu hizmeti sunması gereken ve devlet televizyonu olan MTV'nin siyallaşmasından ötürü görevini bırakmıştır. Yakın dönemde ise Top-Channel TV kanalında sorumlu olarak çalışmıştır.

Mehmeti Makedonya'nın ve bölgenin sivil toplum alanındaki inisiyatiflerine fikir önderliği yapan bir aktör konumundadır. Zira kendisi muhalif bir karaktere sahiptir. Genelde hükümete karşı eleştirileri ile gündeme gelmektedir. Mehmeti, hükümetin hem Makedon hem de Arnavut kanadına yazıları ve açıklamaları ile, bazen de protesto gösterilerine bizzat katılarak tepki göstermektedir. Mehmeti'ye göre Gruevski Arnavutları sürekli provoke etmekte ve onları sindirmeye çalışmaktadır.²⁵⁶ Ancak Mehmeti'nin en fazla yüklendiği kesim Makedonyalı Arnavut siyasetçilerdir. Zira ona göre hem hükümetteki BDİ hem muhalefetteki PDSH, Makedon karar alıcılarının siyasi hamlelerine karşılık vermekte yetersiz kalmaktadır. Bu açıdan Arnavut toplumu son dönemlerde kendi siyasal taleplerini dile getirmek için farklı siyasal mecralar aramaktadır.²⁵⁷

LJUBOMİR FRCKOVSKI

2 Aralık 1957 yılında Üsküp'te doğmuştur. Üsküp Kiril ve Metodi Üniversitesi Hukuk Fakültesinden 1981 yılında mezun olmuştur. Yüksek lisansını da 1986 yılında aynı üniversitenin aynı bölümünde tamamlamıştır. 1989 yılında Lyublanada "Edvard Kardel" Üniversitesi Sosyoloji, Gazetecilik ve Siyasal Bilgiler Fakültesinde doktora ünvanını elde etmiştir. 1984-1990 yılları arasında Kiril ve Metodi Üniversitesi Hukuk Fakültesinde "Uluslararası Hukuk" ve "Uluslararası İlişkiler Teorisi" derslerinde asistanlık ve hocalık yapmıştır. "İrkçılığa Karşı Avrupa Ko-

256. "Kim Mehmeti]: Gruevski nuk mund të tallet dhe t'i provokojë më shqiptarët", *Radio Kosova e Lire*, 11 Haziran 2014.

257. "Kim Mehmeti: Ja pse rinia shqiptare proteston para xhamive", *Gazeta Express*, 4 Temmuz 2014.

misyonu” (ECRI) üyeliği yapmıştır.²⁵⁸ 1990–1997 yılları arasında Makedonya Parlamentosunda bulunmuştur. Branko Crvenkovski hükümetinde 1990–92 yılları arası Devlet Bakanlığı, 1992–96 İçişleri Bakanlığı ve 1996 yılından 1997 yılına kadar Dışişleri Bakanlığı yapmıştır.

1997 yılından bu yana Üsküp Kiril ve Metodi Üniversitesi Hukuk Fakültesinde “Uluslararası Hukuk” ve “Uluslararası İlişkiler” derslerinde hocalık yapmaktadır. Akademik kariyeri boyunca yurtiçi ve yurtdışında birçok seminer ve konferansa katılan Frckovski’nin çok sayıda bilimsel çalışması vardır. 1994 yılından itibaren Fransız Uluslararası İlişkiler Enstitüsü üyesidir. Uluslararası Hukuk Üsküp derneği üyesi ve “Üsküp İnsan Hakları Formu” genel sekreterliği yapmıştır. “Uluslararası Sosyoloji” Enstitüsü Bilimsel Komite üyeliği yapmıştır. “Kiro Gligorov” Stratejik Araştırmalar Vakfı İcra Direktörlüğü yapmıştır. 2000–2004 yılları arasında Makedonya Cumhurbaşkanı’nın “anayasal sorunlar ve insan hakları sorunları”ndan sorumlu danışmanlığını yapmıştır. Kendisi aynı zamanda 17 Kasım 1991 tarihli yeni M.C Anayasasını ve 2001’deki Anayasa değişikliklerini gerçekleştiren uzmanlardan biridir.²⁵⁹

Basında yayınlanan birçok bildiri ve makalesi bulunmaktadır. Barış Hareketleri, Seksenli yıllarda sosyal demokrasi ve Balkanlar, Sosyal Demokrasi için denemeler, Yasal devlet ve sosyalizm sorunu, Post-modern durum ve sosyal demokrat programı, insan hakları ideolojisi, Uluslararası kamu hukuku, azınlık ve özerklik, Makedonya’daki etnik ilişkilerin modeli, çağdaş siyasal teoriler, kimlik çatışmaları müzakereleri ve Ohri Anlaşmasının tarihsel ve uluslararası analizi, bildiri ve makalelerinden öne çıkanlardır. Ljubomir Frckovski 2009 Mart ayındaki Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde SDSM’nin Cumhurbaşkanı adayı olarak karşımıza çıkmıştır. Seçimleri VMRO DPMNE’nin Cumhurbaşkanı adayı George İvanov’a karşı kaybetmiştir.²⁶⁰

Frckovski ülkenin en önemli aydın ve akademisyenlerinden biridir. Yazdığı yazılar ve verdiği demeçlerle çoğu zaman ülkenin gündemini derinden etkilemektedir. Makedonya’nın en önemli sorunu olan isim meselesine dair hükümete yönelik yaptığı sert eleştirilerle gündeme gelmektedir. Frckovski’ye göre hükümetin isim meselesi ve isim meselesi üzerine şekillenen dış politikasının üç büyük

258. Kiril ve Metodi Üniversitesi resmi sitesi. <http://www.pf.ukim.edu.mk/EN/DesktopDefault.aspx?tabindex=0&tabid=601>

259. Катерина Блажевска, “Два датума за славење на Уставот?”, *Deutsche Welle*, 17 Kasım 2012

260. Makedonya Devlet Seçim Kurulu resmi sitesi. http://www.sec.mk/arhiva/2009_pretsedatelskiilokalni/2009_fajlovi/rezultati2/konecnipret/Predsedatel_konecni.pdf

sütunu vardır. Birincisi Yunanistan'a, ikincisi Arnavutlara ve üçüncüsü ilk iki meselenin çözülmesini şart koşan uluslararası camiaya "hayır" demek Gruevski hükümetinin vizyonunu oluşturmaktadır.²⁶¹ Bunun yanısıra Gruevski hükümetinin milliyetçi politikalarına ve özellikle de Üsküp'te yaptırdığı heykellere eleştiriler getiren birçok yazı ve röportajı vardır.²⁶² Frçkovski'nin bu tavırları özellikle isim konusunda taviz vermek istemeyen VMRO DPMNE'nin milliyetçi taraftarlarının şiddetli tepkisine neden olmaktadır.²⁶³ Milliyetçilerin ve hükümetin ağır eleştirilerine maruz kalan Frçkovski halen hukuk fakültesinde öğretim görevlisi olarak mesleki yaşamına devam etmekte ve eskiden olduğu kadar olmasa da ülke siyasetini etkilemeye devam eden şahsiyetlerden biridir.

261. "Kiril ve Metodi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi ve SDSM'nin eski cumhurbaşkanı adayı Ljubomir Frçkovski ile mülakat, Üsküp, Eylül 2013."

262. "Ljubomir Frckovski: Skopje to turn into kitschiest capital in the world", *Focus*, 25 Haziran 2011.

263. Дарко Чекеровски, "Дебата За Спорот За Името Се Претвори Во Кавга Со Навреди", *Telma*, 1 Ağustos 2014.

ÖNEMLİ İŞADAMLARI

MİNÇO JORDANOV

İşadamı Minço Yordanov, 1 Temmuz 1944 tarihinde İştıp'te doğmuştur. Belgrat Üniversitesi Teknoloji ve Metalurji fakültesinden 1968 senesinde mezun olmuştur. Jordanov, 1983 yılında ise Üsküp'teki maden ve çelik fabrikasında genel müdürlük yapmıştır. 1989–1992 yılları arasında ise Yugoslavya'da faaliyet göstermiş Tehnometal–Vardar isimli metalurji şirketinin Moskova temsilciliğinin yapmıştır. 1992 yılında dünyaca ünlü ve çelik sektöründe üretim yapan Dufenco²⁶⁴ isimli şirkette çalışmıştır. 1994 yılında ise bu şirketin eski Sovyetler Birliği ülkelerinden sorumlu yönetim kurulu üyesi olmuştur. 1997 yılında ise Üsküp'teki Makstil şirketinin yönetim kurulu başkanı olmuş ancak Dufenco'daki yönetim kurulu üyeliği devam etmiştir.

Vlado Buçkovski hükümeti döneminde Başbakan Yardımcısı görevinde bulunmuştur.²⁶⁵ Yordanov Makedonya'nın en ünlü şarap fabrikası "Stobi"nin yanı sıra "Beton", "Fakom" fabrikalarının "Remedika" kliniğinin ve "Metalurg" hentbol takımının sahibidir. Aynı zamanda "Nova Makedonija" (Yeni Makedonya)

264. Dufenco şirketi hakkında bkz. <http://www.dufenco.com/Default.aspx>

265. "Минчо Јорданов - заменик премиер за економија", *Vecer*, 3 Aralık 2004.

ve “Kapital” gazetelerinin de sahibidir. Amerikan “Forbs” dergisinin açıkladığı “Balkanların en zenginleri” listesinde Makedonya’nın en zengini olarak Minço Yordanov gösterilmiştir. Yine aynı dergiye göre 35 milyon Euro servete sahip olan Yordanov Balkanların en zengin 5. ismi olarak gösterilmiştir.²⁶⁶

Bunun yanı sıra Jordanov’un eski dönemde sosyalistlerle ilişkisi iyi olmasına rağmen Başbakan Gruevski ile de ilişkilerinin iyi olduğu iddia edilmektedir. Gruevski’nin mimarı olduğu “Üsküp 2014” projesinde Jordanov’un en önemli partneri olduğu ifade edilmektedir. Dolayısıyla da bu ünlü işadınının aynı zamanda VMRO DPMNE’nin de finansörlerinden biri olduğu öne sürülmektedir. 2014’te yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinden önce VMRO parti yöneticilerinin Cumhurbaşkanı adayının Jordanov’un evinde belirlendiği dahi iddia edilmiştir.²⁶⁷

SVETOZAR JANEVSKI

Makedonya’nın en önemli işadamlarından biri olan Svetozar Janevski, Köprülü (Veles) şehrinde doğmuştur. Ancak çocukluk yıllarında ailesi ile birlikte Üsküp’e taşınmıştır. 1960’lı yıllarda tarlada çalışıp fayans ustası olarak ve duvar örerek geçimini sağlamıştır. Lise eğitimini Üsküp’te tamamlamıştır. Üniversite’ye gitmek konusunda ikilemede kalmış olsa da, Janevski Teknoloji Fakültesinde okumayı tercih edip buradan mezun olmuştur. Üniversite’den mezun olduktan sonra 1 buçuk yıl işsiz kalan Janevski, daha sonra babasının bir arkadaşının tavsiyesi üzerine 1976 yılında Üsküp Bira Fabrikasında çalışmaya başlamıştır.

Bu fabrikadaki deneyim Janevski’nin parlak noktaya ulaşacak olan iş kariyerinin zorlu bir başlangıcı olmuştur. Janevski bu yıllarda fabrikada düşük maaş ile çalışmıştır. Bir dönem içecek üreten başka bir şirket olan “Biserka”da yönetici olarak görev yapsa da bira fabrikasından kopmamıştır. Üsküp bira fabrikasında işçi olarak başlayan Janevski kısa süre içinde kendini göstererek önce daha üst mevkilere getirilmiş ve Nisan 1986 yılında Üsküp bira fabrikasının birinci adamı konumuna gelmiştir. Janevski’nin fabrikanın patronu olduğu dönemde Yugoslavya’da siyasi istikrarsızlık başlamış ve fabrikanın da ciddi sıkıntıları olmuştur.²⁶⁸

266. “Кои се 5-те најбогати балканци?!”, *Vecer*, 18 Eylül 2013.

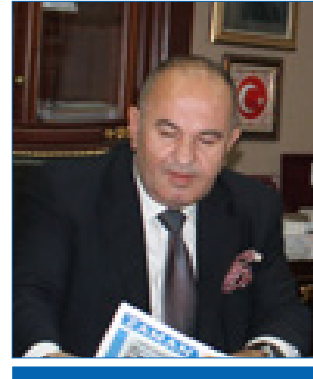
267. “Наследникот на Ѓорге Иванов ќе се бира кај Минчо Јорданов и Ваљон Сараќини !?”, *Libertas*, 20 Şubat 2014.

268. “Мал Си Толку Колку Што Не Превземаш Мерки За Да Бидеш Голем”, *Kapital*, 27 Aralık 2012.

Ancak Janevski ipleri eline aldıktan sonra önce ödeme ve giderleri düzene sokarak fabrikayı birinci tehlikeden kurtarmıştır. Daha sonra ise Yugoslavya dağılınca farklı tehditler ortaya çıkmış ancak Janevski fabrikanın piyasadaki konumunu muhafaza etmiştir. Makedonya'nın Yugoslavya'dan kopup liberal piyasa ekonomisi dönemine geçişi ile Janevski de hızlıca şirketi özelleştirme sürecine sokarak erken davranmıştır. Bu vesileyle Janevski sayesinde daha sonra "Pivara Skopje" ismiyle özelleştirilen şirket Yugoslavya'daki Makedon şirketler içinde özelleştirmeyi başarılı bir şekilde gerçekleştiren ender şirketlerden biri olmuştur. 90'lı yılların başında gerçekleştirilen bu özelleştirmeden bir müddet sonra Janevski, Makedonya'daki vergi müfettişlerinin baskıları sebebiyle bira fabrikasını satmıştır. Janevski yakın dönemde bu fabrikanın özelleştirmesi konusunda hükümetlerden sürekli baskı yediğini itiraf etmiştir.²⁶⁹ Bu sebeple Janevsji daha sonraki yıllarda M6 grubu ortaklığı ile farklı bir şirket kurmuştur. 1997 yılında M6 grubu ile Makedonya'daki ilk Mcdonalds'ı açmıştır. 2003 yılında ise yine M6 grubu ile Makedonya'nın en büyük Şarap fabrikası olan "Tikveş"e ortak olmuştur. Janevski M6 grubu ortaklığı ile birlikte otelcilik işine de girmiştir.

AYDOĞAN ADEMOVSKI

Türk kökenli Makedonyalı ünlü bir işadamı olan Aydoğan Ademovski, 1963 yılında Pirlepe'de doğmuştur. Küçük yaşlardan itibaren babasının yanında çalışmıştır. Lise yıllarında Pirlepe'de imal ettikleri deri malzemelerini Ohri'de satmıştır. Üniversite yıllarının yaz aylarında da Adriatik şehri Umak'taki dükkanında satış yapmıştır. 22 yaşındayken Slovenya'dan Makedonya ve Sırbistan'a en büyük deri imalatçısından deri ithal etmeye başlamıştır. 1990 yılında Koç Holding ile çalışmaya başlamış, Koç Holding ile birlikte Türk Elektrik Motorlarını satmaya başlamıştır. Türk Elektrik'ten sonra Makedonya'dan "Mikron Prilep" ve "Euroinvest" şirketlerinin ürünlerini Türkiye'ye ihraç etmeye başlamıştır. 1994 yılında Manastırda bulunan buzdolabı üreticisi olan "Frinko" fabrikasını çalıştırmaya başlamıştır. O dönemlerde fabrika devlet mülkündedir ve 1996 yılında özelleştirmeye gidildikten sonra fabrikayla anlaşamayıp o işten ayrılmıştır.

269. "Свето Јаневски: Ја продадов «Пиварница» заради инспекциите", *Nova TV*, 14 Nisan 2013.

90'lı yılların başında Ford Otosan minibüslerini Makedonya'da satmaya başlamıştır. Ayrıca 1993 yılında Eski Yugoslavya devletlerinde Arçelik ve Beko'nun tek bayi temsilcisi olmuştur. Halen Beko ve Arçelik'in planlama ve stratejik partneridir. Rahmi Koç ile bir görüşmelerinde Makedonya'da bir ticaret merkezi yapma fikrini ortaya atan Ademovski, daha sonra bu fikrini gerçekleştirmiştir. Ramstore'un %25 kurucu ortaklarından'dır.²⁷⁰ Yine bu dönemlerde Üsküp şehir merkezinde bir bankanın binasını satın alarak 5 yıldızlı hotele dönüştürmüş ve Üsküp'ün meşhur hotelleri arasında sayılan "stone bridge" hotelini yapmıştır. İnşaat sektöründe faal olan Aydoğan Ademovski, "Pera Construction" ve "City Plaza" inşaat şirketlerinin sahiptir.

Ademovski'nin, Tekstil sektöründe de faaliyet gösteren şirketleri bulunmaktadır. Türkiye'nin en tanınmış "Koton", "Cacharel" ve "Sara" markalarının Makedonya ve bölge ülkeleri temsilcisidir. Bu başarılarıyla ün yapan Ademovski 2007 yılında Türkiye'nin Makedonya Fahri Konsolosu ilan edilmiştir. T.C. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Manastır ziyaretinde, Mustafa Kemal Atatürk'ün eğitim gördüğü Askeri İdadi mektebinin restorasyonuna karar verilmiş binanın yapım ve restorasyonu Ademovski'nin şirketleri tarafından gerçekleştirilmiştir. Son olarak Üsküp'ün Aerodrom semtinde, Vardar nehri kıyısında "Capitoll Mall & Residence"²⁷¹ inşa edilmiştir.

Ademovski, Makedonya ve Türkiye arasındaki ekonomik ilişkilerinin önemli bir aktörüdür. Çalışmalarını Türkiye ile Makedonya arasındaki ekonomik ilişkilerin arttırılmasına yoğunlaştırmıştır. MATTO'da (Makedonya-Türkiye Ticaret Odası) eşbaşkanlık yapmaktadır. Ademovski Türkiye Balkanlar ekonomik ilişkilerine de katkı sağlamaktadır. Bayiliğini yaptığı şirketlerin ürünlerinin diğer Balkan ülkelerine satışını sağlamaktadır. Ancak Ademovski Balkanlar'dan Türkiye'ye uzun vadeli olarak ithalatın yapılmasının Türkiye-Balkanlar ekonomik ilişkilerinin sürdürülebilirliği açısından önemli olduğunu ifade etmektedir.²⁷² Zira bu şekilde iki taraf da ekonomik ilişkilerinin hacmini arttıracak ve daha da önemlisi karşılıklı ekonomik bağımlılık oluşacaktır.

270. "20 milyon dolarlık Ramstore ile Vardar Ovası'na yerleştiler", *Hürriyet*, 3 Ekim 2005.

271. "Türk Kökenli İşadamı, Üsküp'e Yeni Bir Alışveriş Merkezi Kazandı", *Haberler*, 12 Aralık 2013.

272. İşadamı Aydoğan Ademovski ile mülakat, Üsküp, Eylül 2013.

NEDİM EMİN

2012 yılından itibaren SETA Dış Politika Direktörlüğü'nde araştırma asistanıdır. İstanbul Üniversitesi Tarih bölümünde lisans eğitimini tamamladıktan sonra aynı üniversitede 2013 yılında yüksek lisansını yapmıştır. Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde doktora eğitimine devam etmektedir. Balkan tarihi ve siyasetiyle yakından ilgilenmekle beraber bölge siyaseti ile ilgili farklı konularda yazılar yazmaktadır. Çalıştığı bölge ile alakalı saha araştırması da içeren birçok araştırma projesinde yer almaktadır. Bazı Balkan dillerinin yanı sıra İngilizce ve Osmanlıca bilmektedir.

MAKEDONYA SİYASETİNİ ANLAMA KILAVUZU

NEDİM EMİN

Türkiye ile Balkan ülkeleri arasında gerek hükümetler, gerekse toplumlar arası ilişkilerin derinleştiği günümüzde başta siyasi karar alıcılar, diplomatlar, işadamları ve STK'lar olmak üzere Türkiye'de Balkanlara bir sebeple ilgi duyan herkesin bölge ülkelerindeki siyasi yapı ve aktörleri iyi tanımalarına ihtiyaç bulunmaktadır. Zira -Yunanistan hariç- çok partili hayata 1990'lı yılların başında geçen ve demokratikleşme, liberalleşme ve Avrupalılaşma süreçleri halen devam etmekte olan bu ülkelerde siyasi yapı ve aktörlerin etki ve nüfuzu yalnızca siyaset dairesiyle sınırlı kalmamakta, ekonomik ve sosyal hayatın hemen hemen her alanına yansımaktadır. Bu bakımdan, Balkanlar ile ilgili herhangi bir alanda bir proje veya çalışmaya girişmeden evvel bu konularda en azından temel bilgilere sahip olmak esastır. Keza, ülkelerdeki siyasi gelişmeleri yorumlayabilmek ve geleceğe dair isabetli öngörülerde bulunabilmek için siyasi aktörlerin pozisyonları ile aralarındaki fikir ve çıkar çatışmalarının iyi anlaşılması gerekir.

1991 yılında Yugoslavya'dan çatışmasız bir şekilde koparak bağımsızlığını ilan eden tek ülke olmakla beraber halen Balkanların istikrar bakımından en riskli ülkelerinden biri durumundaki Makedonya'nın ele alındığı bu ciltte, ülkenin siyasi yapısı ve siyasi aktörleri ile beraber, siyaseti doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen dini-siyasi unsurlar, medya ve iş çevreleri hakkında bilgiler yer almaktadır. Bağımsızlık sonrasında Makedonya, özellikle Yunanistan ile isim konusunda yaşadığı sorunlar ülkenin iç siyasetine tesir eden en önemli meselelerden biri olmuştur. Bununla birlikte Makedon ve Arnavutlar ile yaşanan etnik mücadele de ülkedeki siyasi gündemi belirlemektedir. Ancak son yıllarda iç ve dış politikada yaşanan sorunlara rağmen karar alıcıların ekonomiyi siyasetin merkezine oturtmaya çalıştıkları görülmektedir. Hazırlanmış olduğumuz bu kitap, Makedonya'daki güncel siyasetin ülkemizde daha iyi anlaşılmasına ve bu ülkeye ilişkin bundan sonra yürütülecek çalışmalara katkı sağlamayı amaçlamaktadır.